

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA**

Evidenčné číslo: 101004/I/2017/3711669915

**UDRŽATEĽNÝ TURIZMUS
A EKOTURIZMUS A ICH VÝZNAM PRE
ROZVOJ VYBRANÉHO REGIÓNU SR**

Diplomová práca

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA**

**UDRŽATEĽNÝ TURIZMUS
A EKOTURIZMUS A ICH VÝZNAM PRE
ROZVOJ VYBRANÉHO REGIÓNU SR**

Diplomová práca

Študijný program: Verejná správa a regionálny rozvoj

Študijný odbor: Verejná správa a regionálny rozvoj

Školiace pracovisko: Katedra verejnej správy a regionálneho rozvoja NHF

Vedúci záverečnej práce: doc. RNDr. Ema Mišúňová, CSc.

Bratislava 2017

Bc. Zoltán Tanka

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracoval samostatne a že som uviedol všetku použitú literatúru.

Dátum:

.....

(podpis študenta)

Pod'akovanie:

Touto cestou ďakujem pani doc. RNDr. Eme Mišúnovej, CSc. za pomoc, odborné vedenie, cenné rady a pripomienky pri vypracovaní mojej diplomovej práce.

ABSTRAKT

TANKA, Zoltán: *Udržateľný turizmus a ekoturizmus a ich význam pre rozvoj vybraného regiónu SR.* – Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska Fakulta; Katedra verejnej správy a regionálneho rozvoja. - Vedúci záverečnej práce: doc. RNDr. Ema Mišunová, CSc. – Bratislava: NHF EU, 2017, 93.

Cieľom práce je na základe získaných teoretických poznatkov, analýz a zistení zhodnotiť možnosti uplatnenia ekoturizmu v rozvoji cestovného ruchu vo vybranom regióne Slovenska. Práca je rozdelená do piatich kapitol. Obsahuje 4 obrázky, 15 grafov, 15 tabuliek a 1 prílohu. Prvá kapitola je venovaná definícii trvalo udržateľného turizmu a ekoturizmu. Okrem toho sú v jednotlivých podkapitolách vysvetlené aj úzko súvisiace pojmy a princípy, ako aj porovnania s inými formami turizmu. Takisto práca poukazuje na aktivity ekoturizmu a stratégiu trvalo udržateľného turizmu a ekoturizmu v podmienkach Slovenskej republiky. V druhej kapitole sú na základe stanoveného cieľa vymedzené parciálne ciele, ktoré určujú ďalší priebeh práce. Tretia kapitola popisuje spôsob získavania údajov a ich zdroje. Štvrtá kapitola je zameraná na výsledky práce, kde je vysvetlená súčasná situácia skúmaného regiónu a vývoj vybraných ukazovateľov. Výskum bol doplnený o dotazníkový prieskum, z ktorého vyplývajú ďalšie výsledky, prostredníctvom ktorých, sme získali potrebné údaje pre zhodnotenie vybraného územia. V záverečnej kapitole sú zhrnuté bariéry rozvoja ekoturizmu a jeho aktivít, ako aj návrhy na zlepšenie aktuálneho stavu v dotknutom regióne.

Kľúčové slová: ekoturizmus, trvalo udržateľný turizmus, cestovný ruch, rozvoj, región

ABSTRACT

Tanka, Zoltán: *Sustainable tourism and ecotourism and their purpose for the development of a selected region of Slovakia*. – University of Economics in Bratislava. Faculty of National Economy; Department of Public Administration and Regional Development. – Advisor of the thesis: doc. RNDr. Ema Mišunová, CSc.– Bratislava: NHF EU, 2017, 93.

The goal of the final thesis is based on the theoretical insights, analysis and findings obtained to evaluate the possibility of ecotourism and sustainable tourism enforcement for the development of tourism in the selected region in Slovakia. The thesis is divided into five chapters. It contains 4 images, 15 graphs, 15 tables and 1 attachment. The first chapter is dealing with the definition of sustainable tourism and ecotourism. In the following subchapters we explain the concepts and principles, and we compare various forms of tourism. This thesis is also pointing out the activities of ecotourism and the strategy of sustainable tourism and ecotourism in the conditions of the Slovak Republic. In the second chapter are specified partial goals, which are based on the certain aim of this thesis. The partial goals show us the another direction of thesis. In the third chapter we speak about data which we got and their source,. The fourth chapter is focused on the results of the thesis, where is explained the current situation in Horehronie region and the development of selected indicators. Research was complemented with questionnaire, which gave us necessary answers. It helped us to evaluate of the selected region. The final chapter summarizes the barriers to the development of ecotourism and his activities, as well as suggestions for improving the current situation in the respective region.

Key words: ecotourism, sustainable tourism, tourism, development, region

Obsah

Úvod	10
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí	12
1.1 Udržateľný turizmus a ekoturizmus	12
1.2 Definícia pojmov	20
1.3 Princípy udržateľného turizmu a ekoturizmu	21
1.4 Ekoturizmus verzus masový turizmus	25
1.5 Aktivity ekoturizmu	27
1.6 Stratégia rozvoja udržateľného turizmu a ekoturizmu	32
2 Cieľ práce	40
3 Metodika práce	41
4 Výsledok práce	42
4.1 Všeobecná charakteristika Horehronského regiónu	43
4.2 Prírodný potenciál	44
4.3 Kultúrny potenciál	49
4.4 Aktuálny stav infraštruktúry z pohľadu aktivít ekoturizmu	51
4.4.1 Pešia turistika	51
4.4.2 Cykloturistika	55
4.4.3 Horolezectvo	59
4.4.4 Skialpinizmus	60
4.4.5 Vodná turistika	61
4.4.6 Jazdecká turistika	64
4.5 Analýza vývoja cestovného ruchu v Horehronskom regióne	66
4.6 Dotazníkový prieskum	72
5 Diskusia	80
Záver	85
Zoznam použitej literatúry	87
Prílohy	91

Zoznam obrázkov

Obrázok 1 : Piliere ekoturizmu	19
Obrázok 2 : Aktivita ekoturizmu	31
Obrázok 3 : Dosiahnutie trvalo udržateľného rozvoja prostredníctvom rozvoja ekoturizmu a regiónu	38
Obrázok 4 : Regióny cestovného ruchu na Slovensku	42
Obrázok 5 : Horehronský región	43

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1: Princípy udržateľného turizmu	22
Tabuľka 2 : Základné rozdiely medzi masovým a ekologickým cestovným ruchom	26
Tabuľka 3 : Prehľad veľkoplošných chránených území na Horehroní (stav k 31.12.2016)	46
Tabuľka 4 : Prehľad maloplošných chránených území na Horehroní	46
Tabuľka 5 : Počet pamiatok na území Horehronia	50
Tabuľka 6 : Prehľad náučných chodníkov Horehronského regiónu	53
Tabuľka 7 : Prehľad turistických trás v Horehronskom regióne	54
Tabuľka 8 : Významné centrá pešej turistiky v Horehronskom regióne	54
Tabuľka 9 : Prehľad cyklotrás Horehronského regiónu	56
Tabuľka 10 : Prehľad zariadení Horehronského regiónu podľa projektu „Vitajte cyklisti“	57
Tabuľka 11 : Horolezectvo v Horehronskom regióne	59
Tabuľka 12 : Prehľad skialpinistických túr v Horehronskom regióne	61
Tabuľka 13 : Rozdelenie toku Hrona v oblasti Horehronia	62
Tabuľka 14 : Významné centrá jazdeckej turistiky na Horehroní	64
Tabuľka 15 : Štatistika cestovného ruchu v Horehronskom regióne	66

Zoznam grafov

Graf 1 : Vývoj počtu ubytovacích zariadení na Horehroní	67
Graf 2 : Vývoj počtu lôžok v ubytovacích zariadeniach na Horehroní	68
Graf 3 : Vývoj počtu návštevníkov v ubytovacích zariadeniach na Horehroní	68
Graf 4 : Vývoj počtu prenocovaní návštevníkov v ubytovacích zariadeniach na Horehroní	69
Graf 5 : Vývoj dĺžky cyklistických a peších trás v NP Nízke Tatry, Veľká Fatra a Muránska planina	70
Graf 6 : Vývoj návštevnosti vo vybraných sprístupnených jaskyniach na Horehroní	71
Graf 7 : Vekové kategórie respondentov	72
Graf 8 : Intenzita pohybových aktivít respondentov	73
Graf 9 : Intenzita návštevnosti respondentov v regióne Horehronia	74
Graf 10 : Dĺžka pobytu respondentov na Horehroní	74
Graf 11 : Zdroje informácií respondentov pri návšteve Horehronia	75
Graf 12 : Účel návštevy regiónu Horehronie	76
Graf 13 : Miera návštevnosti jednotlivých oblastí regiónu Horehronia	76
Graf 14 : Percentuálna úroveň využitia služieb na Horehroní	77
Graf 15 : Bariéry rozvoja ekoturizmu podľa respondentov na Horehroní	79

Zoznam skratiek

BBSK	Banskobystrický samosprávny kraj
EÚV	Územie európskeho významu
HM	Huculská magistrála
CHA	Chránené areály
CHKO	Chránená krajinná oblasť
CHVÚ	Chránené vtáčie územia
IUCN	International Union for Conservation of Nature
KSK	Klub slovenských turistov
NAPANT	Národný park Nízke Tatry
NLC	Národné lesnícke centrum
NPMP	Národný park Muránska planina
NPP	Národné prírodné pamiatky
NPR	Národné prírodné rezervácie
NPSR	Národný park Slovenský raj
NPVF	Národný park Veľká Fatra
OOCR	Oblasťná organizácia cestovného ruchu
OSN	Organizácia spojených národov
OZ	Občianska organizácia
SACR	Slovenská agentúra pre cestovný ruch
ŠOPSR	Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky
TIES	The International Ecotourism Society
TUR	Trvalo udržateľný rozvoj
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UZ	Ubytovacie zariadenie
WCED	World Commission on Environment and Development
WTO	World Trade Organization
WWF	World Wildlife Fund

Úvod

Ekoturizmus je jednou z foriem turizmu, ktorá sa snaží chrániť prírodné prostredie, kultúrne dedičstvo, a tým prispieva k trvalo udržateľnému rozvoju. Ponúka riešenia, ktoré sú ohľaduplné k životnému prostrediu.

Cieľom diplomovej práce je analyzovať význam udržateľného turizmu a ekoturizmu v rozvoji cestovného ruchu konkrétneho regiónu SR. Dôraz kladieme na aktivity ekoturizmu a obmedzenia jeho rozvoja v rámci vybraného regiónu na Slovensku.

V prvej kapitole charakterizujeme udržateľný turizmus a ekoturizmus z pohľadu rôznych autorov. Hodnotíme dlhodobý proces vymedzenia pojmov udržateľný turizmus a ekoturizmus, ako aj názory slovenských autorov na danú problematiku.

Nasledujúca časť je venovaná definícii úzko súvisiacich pojmov - miestna komunita, ekoturista alebo tzv. „stakeholderi“ a pod., ktoré sú kľúčové pre lepšie pochopenie podstaty ekoturizmu. Pre ešte dokonalejší obraz o ekoturizme sme v ďalšej podkapitole venovali pozornosť súboru jeho všeobecne akceptovaných princípov.

Obsahom ďalšej kapitoly je porovnanie charakteristických vlastností ekoturizmu a masového turizmu, kde sme špecifikovali základné oblasti aktivít ekoturizmu a následne vybrali také, ktoré majú potenciál uplatniť sa v podmienkach Slovenska.

Pre rozmach udržateľného turizmu a ekoturizmu je potrebné venovať pozornosť aj strategickým dokumentom. Z hľadiska perspektívy môže zohrávať dôležitú úlohu práve podpora rozvoja jednotlivých aktivít ekoturizmu.

V úvode aplikačnej časti uvádzame všeobecnú charakteristiku vybraného regiónu a jeho prírodný a kultúrny potenciál. V rámci prírodných predpokladov sme predstavili chránené územia. Významné sú taktiež kultúrne hodnoty, ktoré pozostávajú predovšetkým z historických pamätihodností.

V ďalších podkapitolách sme sa podrobnejšie venovali aktivitám ekoturizmu, ktoré nám pomohli vytvoriť dokonalejší obraz o súčasnom stave a poukázali nám na nedostatky na ktorých je potrebné popracovať.

Súčasťou ďalšej kapitoly bola analýza vývoja cestovného ruchu z hľadiska počtu ubytovacích zariadení, lôžok, ako aj návštevníkov. Osobitú pozornosť sme venovali aj vývoju dĺžky peších trás a cyklotrás v národných parkoch a taktiež počtu návštevníkov vo vybraných jaskyniach.

Kvalitatívny a kvantitatívny prieskum sme v ďalšej časti práce doplnili o dotazníkový prieskum, ktorý nám pomáha získať detailnejší prehľad o riešenom území, preferenciách návštevníkov, názory ktorých sú rozhodujúce pre ďalšie smerovanie politík v rámci rozvoja CR v regióne.

V záverečnej časti práce sme sa snažili diskutovať a zhodnotiť výsledky prieskumu. Názory respondentov nám pomohli poukázať na hlavné bariéry rozvoja ekoturizmu, na základe ktorých sme navrhli možné riešenia, ktoré by pomohli zlepšiť súčasnú situáciu a podporili by trvalo udržateľné formy cestovania.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

1.1 Udržateľný turizmus a ekoturizmus

Turizmus je súbor činností, zameraných na trávenie voľného času, s cieľom získania komplexných zážitkov. Okrem výhod má turizmus aj negatívne dopady na životné prostredie. Výsledkom je znečisťovanie prírodných tokov, ovzdušia, zvýšená erózia pôdy, fragmentácia krajiny, či znižovanie konzumných zón pre živočíchy. Vplyvy človeka na prírodu už nemajú len lokálny charakter, ale začali nadobúdať aj globálne parametre.

Postupne sa preto začali objavovať rôzne diskusie a teórie, ako reakcia na nepriaznivý vplyv človeka na prírodu. Odborníci v spolupráci s dobrovoľníkmi navrhujú alternatívu, ktorej prioritou je ochrana životného prostredia. Ide o tzv. „ekoturizmus“, ktorý sa čoraz viac stáva súčasťou cestovného ruchu po celom svete.

Ekoturizmus je novým spôsobom trávenia voľného času a predstavuje veľmi čistú formu cestovného ruchu z hľadiska vplyvu na životné prostredie a autochtónne obyvateľstvo daného regiónu. Potenciál ekoturizmu je vnímaný aj v rámci strategických dokumentov, kde je pokladaný za účinný nástroj trvalo udržateľného rozvoja. To znamená, že nová téma ekoturizmus je sub-komponentom trvalo udržateľného turizmu.

Udržateľný turizmus

Koncepcia udržateľného turizmu súvisí s ucelenou teóriou trvalo udržateľného rozvoja, ktorá zdôrazňuje potrebu racionálnejšieho riadenia zdrojov prírody. V druhej polovici 20. storočia vzrástla kritika negatívnych dopadov na životné prostredie, výsledkom čoho bola správa OSN z roku 1969 s názvom „Človek a jeho životné prostredie“. Report vznikol ako reakcia na zmenu v prirodzenom prostredí, ktorá je spôsobená nekontrolovaným používaním moderných technológií s dopadom na človeka, jeho zdravie a životné prostredie. Problémy ohrozenia prírodného prostredia boli hlavným predmetom diskusie aj počas Štokholmskej konferencie OSN v roku 1972, kedy sa oficiálne zaviedol pojem „trvalo udržateľný rozvoj“ (ďalej len TUR).¹

Diskusia o TUR vzrástla najmä v 80. rokoch, kedy sa vzájomným vzťahom turizmu a udržateľnosti začali zaoberať Mathieson s Wallom (1982) a Farrel s Mclellanom (1987).

¹ BUTOWSKI, L. *Sustainable Tourism—A Model Approach*. 2012. s. 4.

Odborníci navrhujú zjednotenie pojmov životného prostredia a cestovného ruchu, aby sa zachovala integrita životného prostredia a úspešný rozvoj cestovného ruchu. Na druhej strane Murphy (1985) vyzdvihuje účasť miestnej komunity na rozvoji cestovného ruchu. S ucelenejším pohľadom prichádza Gunn (1987), ktorý hovorí, že integračný prístup je ten, v ktorom hodnoty životného prostredia sú úzko späté s cestovným ruchom.²

Ďalším dôležitým míľnikom na ceste k udržateľnosti bola správa s názvom „Naša spoločná budúcnosť“, ktorú verejnosti prezentovala Svetová komisia pre životné prostredie a rozvoj (WCED) na tzv. „Brutlandskej komisii“ v roku 1987. Jedným z hlavných cieľov bolo pomôcť definovať spoločné vnímanie dlhodobých environmentálnych otázok a úspešné riešenie problémov ochrany životného prostredia v nasledujúcich desaťročiach. V dokumente bol definovaný trvalo udržateľný rozvoj nasledovne: *„Trvalo udržateľný rozvoj je rozvoj, ktorý uspokojuje potreby súčasnej generácie bez toho, aby ohrozil schopnosť uspokojovania potrieb budúcej generácie“*.³ Správa bola neskôr kritizovaná z toho dôvodu, že mnohé z jej plánov sa neuskutočnili, boli však platformou pre ďalšie diskusie.

Veľké množstvo výkladov termínu trvalo udržateľného turizmu viedlo k nejednoznačnosti jeho chápania. Problematické vymedzenie súviselo najmä s nedostatkom súhlasu a nejasnosti konceptu. Mnohí z geografov tvrdili, že koncept trvalo udržateľného turizmu je potrebné implementovať vhodným spôsobom do cestovného ruchu tak, aby udržateľnosť bola dosiahnuteľná a uplatňovateľná v rovnakých parametroch nielen v rámci spoločnosti, ale aj v kontexte environmentálnej sféry.

Výsledkom snahy o zjednotenie tvrdení bola medzinárodná konferencia s názvom „Earth Summit“ (Summit Zeme) o životnom prostredí a jeho rozvoji v Rio de Janeiro v roku 1992. Počas summitu boli prijaté dva dokumenty, ktoré boli významné z hľadiska udržateľného rozvoja. Prvým bola tzv. „deklarácia z Ria“ obsahujúca 27 zásad, ktoré definujú práva a povinnosti národov v oblasti TUR. Druhým strategickým dokumentom bola „AGENDA 21“, teda globálny akčný plán zameriavajúci sa na TUR a vysokú kvalitu života.⁴

² FENNEL, D. A.; DOWLING, R. K. (ed.). *Ecotourism policy and planning*. 2003. s. 4.

³ KIPER, T. *Role of ecotourism in sustainable development*. 2013. s. 780.

⁴ BUTOWSKI, L. *Sustainable Tourism—A Model Approach*. 2012. s. 4.

Butler vníma pojem udržateľného turizmu ako turizmus rozvíjajúci a udržiavajúci komunitu a životné prostredie takým spôsobom, že zostane životaschopný donekonečna a neznehodnocuje životné prostredie v takej miere, aby sa nedotýkal a nezasahoval do úspešného vývoja iných aktivít a procesov. Wall (1996) vidí problém v tom, že trvalo udržateľný turizmus hovorí veľmi málo o niečom inom okrem budúcnosti cestovného ruchu. Upozorňuje, že pojem by mal mať povahu holistického a multi-sektorového charakteru.⁵

Rozsiahle a rôznorodé názory o podstate trvalo udržateľného turizmu viedli k prijatiu tzv. „Charty pre trvalo udržateľný turizmus“ (The Charter for Sustainable Tourism) v roku 1995, v rámci ktorej sa geografi zhodli na tom, že TUR by mal zohľadňovať dlhodobé potreby prírodného prostredia, pozitívne prispievať k hospodárskemu rastu a zároveň akceptovať etiku a kultúru miestnej komunity. Svetová organizácia cestovného ruchu (UNWTO) nadviazala na myšlienky charty a používa nasledovnú definíciu trvalo udržateľného turizmu:

„Trvalo udržateľný rozvoj cestovného ruchu spĺňa potreby súčasných turistov a hostiteľských regiónov a zároveň chráni a vylepšuje príležitosti pre budúcnosť“. Spôsobom riadenia všetkých zdrojov sa predpokladá naplnenie ekonomických, sociálnych a estetických potrieb pri zachovaní kultúrnej integrity, základných ekologických procesov, biologickej diverzity a podpory živých systémov. (WTO, 1996)⁶.

Z jednotlivých definícií vyplýva, že podstatu trvalo udržateľného rozvoja tvorí ekologická a sociálna zodpovednosť. Cieľom je vyhovieť potrebám súčasných turistov a hostiteľských regiónov, zároveň ochrániť životné prostredie a zabezpečiť jeho ekonomickú a sociálnu hodnotu aj pre budúcnosť. V medzinárodnej literatúre, so zámerom nájsť optimálny spôsob ochrany životného prostredia a jednotnosť v percepcii environmentálnych otázok, začali vznikať nové pojmy. Autori definícií zdôrazňovali predovšetkým kultivovaný spôsob cestovného ruchu, ktorý uznáva prírodné hodnoty. Takto vznikla nová, alternatívna forma cestovného ruchu.

Ekoturizmus

Ekoturizmus sa na rozdiel od trvalo udržateľného turizmu riadi mottom „prežívať zážitky a ochraňovať hodnoty“. Pri akejkoľvek aktivite v prírode je potrebné brať ohľad na

⁵ BUTLER, R. W. *Sustainable tourism: A state-of-the-art review*. 1999.. s.12.

⁶ FENNELL, D. A.; DOWLING, R. K. (ed.). *Ecotourism policy and planning*. 2003. s. 41.

budúce generácie. Trvalo udržateľný turizmus má so svojimi prírodnými hodnotami charakter ekoturizmu. Vymedzenie pojmu ekoturizmu nie je jednotné. Jednotlivé formulácie autorov sú však v mnohých prípadoch podobné. Otázke ekoturizmu je venovaných mnoho kníh, vedeckých publikácií a článkov.

Ako prvý termín ekoturizmus použil v roku 1987 mexický environmentalista Ceballos Lascurain, ktorý ho vysvetľuje ako: „*ekologický cestovný ruch alebo ekoturistiku zahŕňajúcu cestovanie do relatívne nenarušených alebo nekontaminovaných prírodných oblastí so špecifickým cieľom študovať, obdivovať, oboznámiť sa s rastlinami a voľne žijúcimi zvieratami*“.⁷ Odborníci neskôr upozornili, že Lascurainova definícia v sebe nezahŕňa dva kľúčové prvky, a to ochranu prírody a minimalizáciu nepriaznivých vplyvov na krajinu.

Karen Ziffer (Ziffer, K., 1989) chápe tento pojem ako formu cestovného ruchu inšpirovanú predovšetkým prirodzenou históriou oblastí vrátane jeho pôvodných kultúr.⁸ Jednotlivci by mali navštevovať relatívne nerozvinuté oblasti v duchu uznania, participácie a senzitivity, pričom by tieto návštevy nemali mať vplyv na voľne žijúce živočíchy, prírodu a prírodné zdroje. Je to práve tá časť cestovného ruchu, ktorá prispieva prostredníctvom práce a finančných prostriedkov k zachovaniu lokality a hospodárskeho blahobytu miestnych obyvateľov.

Začiatkom 90. rokov sa venovali ekoturizmu aj ďalší autori, ako Butler (1990); Wheeller (1991); Hall, (1994). Wheeller argumentuje, že ani taká zodpovedná forma cestovného ruchu, akým je ekoturizmus, nie je riešením. Tvrdí, že aj keď je to odvetvie, ktorého podstatou je chrániť životné prostredie, napriek tomu to nezlepšuje imidž turizmu, pretože v skutočnosti sa pokračuje v zaužívaných postupoch a dopady masovej turistiky na prírodu sú dehonestujúce. Riešenie vidí vo využití efektívnych nástrojov marketingu, ktoré sú prostriedkom propagácie ekoturizmu, vedú k zvyšovaniu dopytu po cestovnom ruchu a ochrane životného prostredia.⁹

Medzi významných autorov, ktorí sa venujú pojmu ekoturizmus patrí aj Linda McCormick (McCormick, L., 1994). Ekoturizmus definuje ako cestovný ruch v rámci prírody, spojený so vzdelávaním, interpretáciou prírodného prostredia, ktorá je riadená a

⁷ HIGHAM, J. . *Ecotourism: Competing and conflicting schools of thought*. 2007. s. 2.

⁸ KIPER, T. *Role of ecotourism in sustainable development*. 2013. s. 775.

⁹ HIGHAM, J. . *Ecotourism: Competing and conflicting schools of thought*. 2007. s. 2.

ekologicky udržateľná. Prírodné prostredie pozostáva aj z kultúrnych komponentov, miestnej komunity, ktoré musia byť zachované a dlhodobo chránené.¹⁰ Ekoturizmus je jednou z foriem alternatívneho turizmu, pretože prijal jednu z jeho mnohých vlastností, a tou je zachovanie miestnych kapacít a miestny rozvoj. Od iných foriem alternatívneho turizmu sa ekoturizmus líši najmä prostredím, zameraním účastníkov, miestom činnosti. Podľa Buckleyho (Buckley, R., 1994) má ekoturizmus štyri hlavné rozmery:

- prírodné bohatstvo;
- zachovanie prírody;
- udržateľný rozvoj;
- environmentálne vzdelávanie.¹¹

Buckley sa vo svojich prácach snažil nadviazať na Wheelerove tvrdenia, a zároveň poukazuje na to, že niektoré definície sú veľmi komplikované a popisujú celý rad súvisiacich tém. Ekoturizmus má podľa neho povahu cestovného ruchu, ktorý sa správa trvalo udržateľným spôsobom, zahŕňa ekologickú výchovu a podporuje ochranu životného prostredia.

Profesor Fennel (Fennel D.A., 1999) interpretuje ekoturizmus ako udržateľnú formu turizmu, ktorá je založená na prírodnom bohatstve, zameraná na zážitky alebo štúdium prírody a zároveň usmerňovaná k minimálnemu dopadu na životné prostredie. Jeho charakteristickou črtou je predovšetkým zachovanie prírodných oblastí a prispievanie k ich ochrane.

Bohaté skúsenosti v súvislosti s ekoturizmom má aj Honey (1999), ktorá vyhodnocovala rôzne ekoturistické projekty po celom svete. Charakterizuje ho ako cestovanie do krehkých, nedotknutých a najmä chránených oblastí, pričom je potrebné poskytovať finančné prostriedky a minimalizovať vplyv jednotlivca na tieto oblasti a predovšetkým vzdelávať cestovateľov. Jej hlavným cieľom v rámci rôznych projektov je zabezpečiť:

- výhody z hospodárskeho rozvoja aj pre miestne komunity;
- posilnenie politického postavenia miestnych komunít;

¹⁰ KIPER, Tuğba. *Role of ecotourism in sustainable development*. In: *Advances in Landscape Architecture*. InTech, 2013. s. 775.

¹¹ FENNEL, D. A.; DOWLING, R. K. (ed.). *Ecotourism policy and planning*. 2003. s. 41.

- rešpektovanie rôznych kultúr a ich ľudských práv.

Spomínali sme, že niektorí autori dávajú prednosť zložitejším definíciám termínu. Jedným z nich je aj profesor Weaver (2002). Ekoturizmus popisuje ako formu turizmu, ktorá podporuje nadobúdanie skúseností a ohodnotenie prirodzeného prostredia, či niektorých jeho zložiek, v rámci svojho pridruženého kultúrneho kontextu. Prejavuje sa v súlade s tzv. „best practices“¹² ako environmentálne a sociálno-kultúrne udržateľná forma, najlepšie spôsobom, ktorý zvyšuje prirodzené a kultúrne zdroje v závislosti na jej cieľoch a podporuje životaschopnosť procesu.¹³

V roku 1990 bola založená medzinárodná spoločnosť pre ekoturizmus (The International Ecotourism Society, ďalej len TIES), ktorá sa v rámci rozvoja medzinárodného cestovného ruchu zaoberá ekoturistikou. TIES využíva rôzne prostriedky vzdelávania a propagácie ekoturizmu. Pomocou odborníkov a cestovateľov sa usiluje o ochranu biodiverzít, kultúrny a udržateľný rozvoj komunít. Pre jednoduchšie pochopenie pojmu sme uviedli aj jednu z najvýstižnejších definícií ekoturizmu: „Zodpovedné cestovanie do prírodných oblastí, ktoré chráni životné prostredie a udržiava blahobyť miestnych ľudí“.¹⁴

Medzinárodná únia na ochranu prírody a prírodných zdrojov (IUCN), ktorej snahou je chrániť prírodné zdroje, opisuje ekoturizmus ako: „ekologicky zodpovedné cestovanie do prírodných oblastí s cieľom nielen obdivovať a chrániť prírodu a jeho kultúrne črty, ale aj minimalizovať dopad na životné prostredie a aktívne zapojiť miestnych obyvateľov“. Definícia IUCN je vnímaná ako základná, vystihujúca podstatu ekoturizmu.

Z uvedeného vyplýva, že existuje množstvo zdrojov informácií, kde prebieha diskusia o tom, ako chápať termín ekoturizmus. Jednotliví autori sa zhodli na tom, že základnou definíciou, ktorá presne vystihuje podstatu ekoturizmu je práve definícia od Svetovej ochrany únie IUCN.

¹² Best practices – prekladá sa ako najlepšia prax, osvedčené postupy pomocou ktorých sa dosiahli dobré výsledky.

¹³ KIPER, T. *Role of ecotourism in sustainable development*. 2013. s. 775.

¹⁴ The International Ecotourism Society (TIES). 2015. *What is Ecotourism*. Dostupné na internete: <<http://www.ecotourism.org/what-is-ecotourism>>

Pohľad slovenských autorov

Dlhodobý spoločenský vývoj, integračný proces a vplyv medzinárodných zmien vo vnímaní cestovného ruchu spôsobili, že sa propagácii novej, alternatívnej formy cestovania začali autori venovať aj na Slovensku. Nadväzujúc na snahu o zlepšovanie stavu životného prostredia je v rámci zákona č. 17/1992 o životnom prostredí v § 6 definovaný trvalo udržateľný rozvoj nasledovne: *„Trvalo udržateľný rozvoj spoločnosti je taký rozvoj, ktorý súčasným i budúcim generáciám zachováva možnosť uspokojovať ich základné životné potreby a pritom neznižuje rozmanitosť prírody a zachováva prirodzené funkcie ekosystémov“*.¹⁵

S. Benčíč (2006) sa zaoberá myšlienkou ekoturizmu, pričom vysvetľuje: *„Nielen využívať podnikanie v životnom prostredí, ale ho aj chrániť“*. Dodáva že: *„Turistov treba oboznámiť s environmentálne priateľnými spôsobmi pestovania rastlín, chovu zvierat, s čím je spojená výstavba objektov s využitím prírodných zdrojov a pod.“*¹⁶

Chrenščová (2009) vo svojej publikácii vyzdvihuje rozvoj regiónu, ktorý je svojím postavením nevyhnutnou zložkou udržateľného rozvoja. Pre jej rozmach je dôležité odchyliť sa od masových foriem turizmu a podporovať novú formu tzv. „zelenú turistiku“, ktorá v sebe zahŕňa princípy TUR. Takto sa zachová prírodný potenciál regiónu a zabezpečí sa ekonomický rast aj v slabo rozvinutých vidieckych regiónoch. Pri budovaní koncepcie udržateľného regionálneho turizmu je potrebné zapojiť miestne obyvateľstvo a zohľadniť ich názory, či postoje.

Ďalšou slovenskou autorkou je Jana Mikušáková (2010), pre ktorú je ekoturizmus jedným z mnohých spôsobov ako tráviť voľný čas. *„Je formou turistiky, ktorá sa snaží vysporiadať s negatívnymi dôsledkami rozvoja cestovného ruchu, nakoľko cestovanie prináša so sebou i negatívne dôsledky na životné prostredie, ale i sociálne vzťahy. Turistiku môžeme nazývať ekoturizmom len v tom prípade, ak je zodpovedná a smerovaná do prírodných oblastí, prispieva k ochrane životného prostredia a zlepšuje prosperitu miestnych ľudí“*.¹⁷

¹⁵ Zákon č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí z 5. Decembra 1991.

¹⁶ HESKOVÁ, M. a kol. *Konkurenceschopnosť regiónů a firem ve sjednocující se Evropě*. 2015, s. 24. ISBN 978-80-87472-84-2.

¹⁷ HESKOVÁ, M. a kol. *Konkurenceschopnosť regiónů a firem ve sjednocující se Evropě*. 2015, s. 24. ISBN 978-80-87472-84-2.

Podľa L. Bednárovej (2011) „udržateľný cestovný ruch je taký, ktorý negatívne neovplyvňuje na životné prostredie, miestnu komunitu a biosféru. Je to teda také manažovanie turizmu, ktoré využíva prírodné, materiálne a ľudské zdroje cieľového regiónu, ale zachováva kultúrnu identitu, ekologickú stabilitu a biologickú rozmanitosť“¹⁸.

„Ekologické a rozvojové organizácie považujú ekoturizmus ako súčasť „udržateľného cestovného ruchu“. To znamená, že popisuje filozofiu cestovania, ktorá spĺňa požiadavky udržateľného cestovného ruchu propagáciou zodpovedného spôsobu cestovania a to najmä v prírodných oblastiach“¹⁹. Ak vezmeme do úvahy definíciu ekoturistiky, získavame tri piliere znázornené na obrázku 1, ktoré dohromady tvoria spomínaný pojem. Zároveň je dôležité aby sa miestna komunita, biologická diverzita a turistika ovplyvňovali v pozitívnom slova zmysle.

Obrázok 1 : Piliere ekoturizmu

Zdroj: Ledvina, P. (2005). Ekoturistika a cestování ekologických aktivistů.

Vzhľadom na tri piliere uvedené vyššie je dôležité, aby ekoturizmus mal záujem o životné prostredie, kultúru a rozvoj cieľových oblastí alebo spoločenských. Taktiež je podstatné, aby sa oboznamoval s trvalou udržateľnosťou tejto formy turistiky, teda s jej budúcnosťou. Aj napriek tomu, že ekoturizmus nie je považovaný za synonymum udržateľného turizmu, za účelom jeho rozvoja je však dôležitým krokom k udržateľnému cestovnému ruchu. Ekoturizmus, nemá záväznú definíciu, jasný a jednotný vývoj

¹⁸ BEDNÁROVÁ, L. Zborník vedeckých prác katedry ekonómie a ekonomiky. 2011. s. 28. ISBN 978-80-555-0415-5 s. 28-33.

¹⁹ MARUŠÁKOVÁ, L. Štúdia rozvoja ekoturistiky a lesnej pedagogiky v regiónoch Levice, Krupina, Veľký Krtíš, Lučenec a Zvolen. 2013. s. 95. Dostupné na internete:

<<http://www.nkik.uzletahalon.hu/media/10000/10452-turistika.pdf>>

medzinárodných stratégií a jeho prístup k ochrane je príliš jednostranný. Je preto potrebné aby sa ďalej vyvíjal, aby sa mohol stať udržateľnou ekoturistikou.

1.2 Definícia pojmov

Termíny udržateľného turizmu a ekoturizmu sú úzko späté s inými pojmami. Ich definovanie je relevantným krokom k vnímaniu podstaty udržateľného cestovného ruchu a ekoturizmu na strane jednej a pochopeniu samotnej problematiky na strane druhej. Motívom cestovných zájazdov je vo väčšine prípadov príroda, preto je dôležité vychádzať z tzv. „zelených pojmov“ a nezabúdať pritom na miestnych obyvateľov, miestnu ekonomiku a región.

Miestna komunita (local community)

Miestna komunita vyjadruje skupinu interaktívnych ľudí zdieľajúcich navzájom prostredie, v tomto prípade životné. Typickou črtou je spoločné miesto, spoločné hodnoty, sociálna súdržnosť. V súčasnosti existujú rôzne komunitné programy, ktorých cieľom je riešiť udržateľnosť, problémy komunity, a potreby jej členov. Najväčším prínosom v rámci politiky ekoturizmu a jej plánovania sú práve výhody pre miestne spoločenstvá a ich prirodzené prostredie. V súvislosti s pojmom je veľmi dôležitá participácia miestneho obyvateľstva na cestovnom ruchu, ktorú zdôraznil Murphy (1985).²⁰ Uvádza, že: *„pre úspech cestovného ruchu je dôležitá dobrá vôľa a spolupráca miestnych obyvateľov, pretože sú súčasťou cestovného ruchu. Ak sa teda rozvoj cestovného ruchu nezhoduje s miestnymi snahami a schopnosťami, môže to zničiť potenciál regiónu“*.

Ekoturista (ecotourist)

S ohľaduplným cestovaním do prírody rešpektujúc miestne zvyky a tradície prichádzajú noví turisti, ktorých nazývame **ekoturisti**.²¹ Pre ekoturistov je typické ich environmentálne uvedomenie, ohľaduplnosť a záujem o environmentálne znalosti. Títo turisti sú vnímaví voči miestnym kultúram a ich činnosť má pozitívny dopad na cieľovú destináciu. Niektorí autori tvrdia, že ekoturisti nie sú jednoznačne definovateľnou skupinou, pretože majú niekoľko podobných vlastností ako iné typy turistov. Ekoturisti sa odlišujú od

²⁰ VAN BREUGEL, L., Community-based tourism: Local participation and perceived impacts. 2013. s. 5. Dostupné na internete: <http://www.ru.nl/publish/pages/757346/thesis_liedewij_van_breugel_scs.pdf>

²¹ LEDVINA, P. *Ekoturistika a cestování ekologických aktivistů*: 2005. s. 16. Dostupné na internete: <<http://www.ledvinovi.cz/diplomka/diplomka.pdf>>

masových turistov tým, že sa označujú viac za cestovateľov ako turistov. Environmentálna oddanosť, či vnímavosť ekoturistov je ovplyvňovaná celým radom faktorov, vrátane povedomia a znalostí o životnom prostredí, postoji k nemu, stupňom uspokojenia z ostatných záväzkov v ich živote, napríklad zamestnaním, domácnosťou alebo rodinou. Ekoturisti sú teda environmentálne orientovaní cestovatelia, hľadajúci štýl cestovania, ktorý je schopný udržiavať a zvyšovať ich kultúrny kapitál.

Zainteresovaný subjekt (stakeholder)

Pre správnu implementáciu ekoturizmu sú podstatní tzv. „stakeholderi“, teda zainteresované subjekty v oblasti ekoturistiky. Sú to najmä vláda na všetkých úrovniach, súkromný sektor, mimovládne organizácie, multilaterálni a bilaterálni donori, turisti a miestne komunity.²² Kľúčovým aktérom je Ministerstvo životného prostredia SR, ktoré vypracúva politiky pre ochranu a riadenie prírodných oblastí. Zainteresované subjekty v rámci ekoturistiky sú závislé od odvetvia cestovného ruchu (preprava ekoturistov, ich pobyty). Medzi stakeholderov patria aj miestne orgány, ktoré regulujú infraštruktúru a kontrolujú manažérov chránených oblastí. Ďalšími aktérmi sú medzinárodné rozvojové agentúry, ktoré zohrávajú dôležitú úlohu v rozvoji ekoturizmu, pretože financujú projekty týkajúce sa rozvoja cestovného ruchu, biologickej rozmanitosti a rozvoja mikropodnikov zaoberajúcich sa ekoturistikou. Úspešná realizácia ekoturistiky závisí od vývoja infraštruktúry, ktorá zahŕňa dopravu, mier, bezpečnosť, telekomunikačné systémy. Aj keď existujú podniky, ktoré sa nachádzajú v odľahlých prírodných oblastiach, tak isto potrebujú podporu pre rozvoj infraštruktúry a odovzdávanie skúseností pre svojich klientov.

1.3 Princípy udržateľného turizmu a ekoturizmu

Pôvodne udržateľný turizmus a ekoturizmus neboli disciplíny, ale len myšlienky. Mnohí ich podporovali bez pochopenia ich najzákladnejších princípov. V 90. rokoch sa začali presadzovať zásady, usmernenia a rôzne prístupy na medzinárodnej, národnej a regionálnej úrovni. Pre uplatniteľnosť princípov a zásad je nevyhnutná účasť regiónov a zainteresovaných strán (stakeholderov). Každý región, ktorý je ovplyvnený ekoturistikou by mal mať vypracované svoje vlastné zásady, postupy a stratégie. Mnohí odborníci preto navrhli súbor usmernení pre trvalo udržateľný turizmus. Svetový fond na ochranu prírody

²² FENNELL, D. A.; DOWLING, R. K. (ed.). *Ecotourism policy and planning*. 2003. s. 42.

(World wildlife fund – WWF) vypracoval zoznam princípov udržateľného turizmu v roku 1991, ktoré sú uvedené v tabuľke:

Tabuľka 1: Princípy udržateľného turizmu

1. Udržateľné využívanie zdrojov	Ochrana a trvalo udržateľné využívanie zdrojov. Rozhodujúce sú predovšetkým prírodné, sociálne a kultúrne, pretože majú dlhodobý potenciál z hľadiska obchodu.
2. Znižovanie nadmernej spotreby a zneškodňovanie odpadu	Odstraňovanie odpadu a obmedzenie nadmernej spotreby znižuje náklady na obnovu životného prostredia a prispieva tak ku kvalite cestovného ruchu.
3. Zachovanie biodiverzity	Udržiavanie a podpora prírodnej, sociálnej a kultúrnej rozmanitosti vytvára odolnú základňu pre priemysel.
4. Integrácia cestovného ruchu do plánovania	Rozvoj cestovného ruchu, ktorý je integrovaný do národného a miestneho strategického rámca, pričom vykonáva hodnotenie vplyvu na životné prostredie a zvyšuje dlhodobú životaschopnosť cestovného ruchu.
5. Podpora miestnych ekonomík	Podpora širokej škály miestnych hospodárskych činností, ktorá zohľadňuje environmentálne náklady. Zohľadňuje hodnoty, chráni ich a tým zabraňuje poškodeniu životného prostredia.
6. Zapájanie miestnych komunít	Zapájanie miestnych komunít do sektora cestovného ruchu je prospešné nielen pre životné prostredie, ale aj pre získavanie skúsenosti v súvislosti s turizmom.
7. Komunikácia so zainteresovanými stranami a verejnosťou	Komunikácia medzi sektorom cestovného ruchu, miestnymi komunitami, organizáciami, inštitúciami je nevyhnutná na to, aby dokázali spolupracovať a riešiť potenciálne konflikty záujmov.
8. Personálne školenia	Školenia pracovníkov, ktoré integruje udržateľný cestovný ruch do pracovných postupov, spolu s náborom pracovníkov na všetkých úrovniach, zlepšuje kvalitu a produktivitu turizmu.
9. Marketing zodpovedného cestovného ruchu	Marketing poskytuje informácie turistom, zvyšuje rešpektovanie prírodného, spoločenského a kultúrneho prostredia v cieľových oblastiach a zvyšuje spokojnosť zákazníkov.
10. Výskum	Výskum a monitoring s použitím efektívneho zberu dát sú dôležité pre riešenie problémov a zabezpečujú výhody pre destinácie, priemysel a spotrebiteľov

Zdroj: WEAVER, D. B. (Ed). The encyclopedia of ecotourism. 2001.

Medzinárodná spoločnosť pre ekoturizmus (TIES) sa taktiež zaoberala princípmi ekoturizmu. Od roku 1990 sa vďaka výskumu, lepšej informovanosti a vývoju vedecké práce zdokonalili a v súčasnosti v konkrétnejšej forme hovoria o degradácii životného prostredia

a vplyvoch na miestnu kultúru. Získané vedomosti sa potom odrážajú na nasledovných princípoch:

- minimalizovať fyzické, sociálne, behaviorálne a psychologické dopady;
- budovať environmentálne, kultúrne povedomie a úctu;
- poskytnúť pozitívne skúsenosti hostiteľom a návštevníkom;
- vytvoriť priame finančné výhody na ochranu;
- zabezpečiť finančné výhody pre miestne aj súkromné priemyselné odvetvia;
- poskytnúť návštevníkom nezabudnuteľné zážitky, ktoré zvyšujú citlivosť na politické, environmentálne a sociálne prostredie hostiteľských krajín;
- navrhovať, budovať a prevádzkovať zariadenia s nízkym dopadom na životné prostredie;
- uznávať práva a duchovné presvedčenia domorodého ľudu v komunite a pracovať v partnerstve.²³

Medzinárodná spoločnosť pre ekoturizmus s účinnosťou od 1. januára 2015 zrevidovala definíciu a princípy ekoturizmu, ktoré zaviedli zakladajúci členovia v roku 1990. Zmeny a dodatky k princípom a definíciám poskytujú väčšiu jasnosť, eliminujú nejednoznačnosť a nesprávne interpretácie. Nadväzujúc na zásady Medzinárodnej spoločnosti pre ekoturizmus, predstavujeme nižšie sedem kľúčových princípov ekoturistiky, ktoré uvádza Martha Honey vo svojej knihe „Ecotourism and Sustainable Development: Who owns the paradise?“ takto:²⁴

- **Cestovanie do prírodných oblastí.** Ekoturistika by sa mala realizovať len v prírodnom prostredí, ktoré zahŕňa miesta, ako sú chránené krajinné oblasti, národné parky, ale aj iné lesné alebo horské oblasti. Táto forma turistiky je založená na prírodnej ekológii, ktorej zložkami sú rastliny, zvieratá, podnebie, ako aj celá krajina. Ekoturisti by mali mať prírodného ducha. V snahe navštíviť akékoľvek miesta je potrebné vybrať destinácie s prívlastkom „prírodné“
- **Minimalizovanie dopadu na životné prostredie.** Keďže ekoturizmus zahŕňa cestovanie do prírodných oblastí, činnosti turistov a stakeholderov ovplyvňujú životné prostredie. Sú to činnosti súvisiace so zrušením oblastí pre kemping, používaním

²³ THE INTERNATIONAL ECOTOURISM SOCIETY (TIES). *Announces Ecotourism Principles Revision*. 2015. Dostupné na internete: <<http://www.ecotourism.org/news/ties-announces-ecotourism-principles-revision>>

²⁴ HESKOVÁ, M. a kol. *Konkurenceschopnosť regiónů a firem ve sjednocující se Evropě*. 2015, 26 s.

stavebných materiálov, odpadkami, pytlíctvom a dopravou, ktorá vypúšťa nebezpečné plyny do atmosféry a iné. Preto je nevyhnutné, aby všetky zainteresované subjekty podnikli účinné kroky pre minimalizáciu ich vplyvu na životné prostredie. Namiesto automobilovej dopravy sa turista môže rozhodnúť pre bicykel, prípadne ísť pešo, ako prevencia proti emisiám z výfukových plynov áut.

- **Enviromentálne uvedomenie.** Ekoturistika by mala byť založená na environmentálnom uvedomení. Každá ekoturistická činnosť alebo projekt musí zohľadňovať životné prostredie, pretože to je dôvodom na to, aby bol úspešný. Každý stakeholder, t.j. ekoturista, miestna komunita, poskytovatelia služieb, mimovládne organizácie a vláda si musia byť vedomé svojej úlohy. Len ich aktivity môžu predchádzať akejkoľvek negatívnej činnosti, ktorá má potenciál degradovať životné prostredie. Všetky zainteresované subjekty by sa mali informovať o stave životného prostredia a získané poznatky implementovať do praxe. Vzdelávanie je najlepší spôsob environmentálneho uvedomenia.
- **Poskytnutie priamych finančných výhod pre ochranu životného prostredia.** Oblasť ekoturistiky je závislá na príjme z ochrany biodiverzity. Hostia pri návšteve ekoturistických oblastí platia poplatky pri vstupe a iné poplatky pri rôznych službách. Podniky v rámci odvetvia ekoturistického priemyslu, ako sú cestovné kancelárie alebo iní obchodníci, taktiež platia poplatky v podobe daní. Finančné prostriedky, ktoré inkasujú, by mali využiť na zachovanie miest ekoturistiky pre budúce generácie. Existujú rôzne spôsoby, ktoré by mohli zachovať zdroje ekoturizmu. Ochrana zdrojov zamestnávaním ochrancov prírody, ktorí presadzujú zákony v jednotlivých ekoturistických lokalitách, poskytuje alternatívne živobytie miestnym ľuďom a je jedným z kľúčových krokov.
- **Rešpektovanie miestnej kultúry.** Každý zdroj ekoturistiky sa nachádza v oblasti, ktorú už ľudia obývajú. Títo ľudia majú rôzne kultúrne zvyklosti, tradície a robia veci, ktoré sa líšia od spôsobu správania sa ekoturistov. Preto je dôležité zo strany ekoturistiky prijať a rešpektovať kultúru týchto miest. Ekoturistika je nielen o vychutnávaní si prírodných zdrojov, ale aj o učení sa o kultúre ľudí, ktorí žijú v navštevovaných oblastiach. Preto je dôležité prejavovať rešpekt voči miestnej komunite a jej kultúre.
- **Podpora ľudských práv a demokratických princípov.** Každá vyvíjaná aktivita v rámci ekoturizmu by mala myslieť na práva miestneho obyvateľstva. Miestni obyvatelia žijúci v určitej destinácii tu boli ešte pred objavením ekoturizmu.

Zainteresované subjekty by mali preto zamestnávať ľudí, ktorí taktiež rešpektujú základné ľudské práva. Jednou z možností, ako brať do úvahy požiadavky miestneho obyvateľstva, je zapájať ich do rozhodovacieho procesu (participácia).

- **Finančný úžitok pre miestnych obyvateľov.** Z ekoturizmu by nemala mať finančný profit len vláda, ale aj poskytovatelia služieb a miestni obyvatelia. Miestny ľud by mal mať možnosť privyrobenia si z rôznych aktivít, alebo priamo z projektu. Takáto podpora projektov by mala predchádzať akejkoľvek forme nepriateľstva. Ekoturistika finančne zvyhodňuje miestnych ľudí vytváraním pracovných príležitostí. Domáci obyvatelia majú možnosť predávať turistom remeselné výrobky, rôzne suveníry, potraviny, alebo môžu byť aj sprievodcovia. Miestni lídri môžu profitovať z licenčných poplatkov, ktoré im zaplatí vláda a ostatní poskytovatelia služieb. Zároveň sa tieto licenčné poplatky dajú použiť pri rozvoji danej oblasti, či regiónu.

Z vyššie uvedených princípov je možné vidieť, že ekoturizmus sa dotýka troch hlavných sfér. Zahŕňa cestovanie do prírodných oblastí, snaží sa chrániť životné prostredie a usiluje sa poskytnúť výhody pre miestnu komunitu. Každý projekt ekoturizmu by mal zohľadňovať princípy a problémy, ktoré sme vymenovali, aby sme jednotlivé aktivity mohli považovať za trvalo udržateľné.

1.4 Ekoturizmus verzus masový turizmus

Aj keď na jednej strane je turizmus najrýchlejšie rastúcim sektorom, na druhej strane však vyvíja na životné prostredie príliš vysoký tlak. Devastačné účinky turizmu majú nielen lokálne, ale aj globálne parametre. Najobávanejšou formou je *masový turizmus*, ktorý má najväčší vplyv na cieľovú destináciu, pôvodné obyvateľstvo, tradície, charakter krajiny, ako aj na biodiverzitu prírody. Cieľom masového turizmu sa čoraz častejšie stávajú „posledné raje na zemi“, ktoré sa vplyvom masového turizmu rýchlo menia a dochádza k vážnym problémom, ako je: zánik miestnej kultúry; ohrozenie biodiverzity výstavbou turistických centier a hotelových komplexov; rast konfliktov medzi domorodcami a návštevníkmi; migrácia obyvateľstva za prácou; hromadenie odpadov; znečisťovanie riek a morí; vyrúbanie lesov; zabetónovanie krajiny a iné.²⁵ Preto je potrebné motivovať ľudí k ochrane a zvyšovať záujem o zachovanie prírodných prvkov. Výsledkom je neustále narastajúci

²⁵ MEDAL, R. Ďalekohľad – časopis pre environmentálnu výchovu a filozofiu. 2007. *Masový turizmus versus ekologický turizmus*. 17 s. Dostupné na internete: <https://www.euba.sk/studenti/preview-file/2011_Priloha_6-1464.pdf>

záujem o ekologický cestovný ruch (ekoturizmus), ktorý sa snaží chrániť prírodné, kultúrne dedičstvo a prispievať tak k forme turizmu, ktorá má trvalo udržateľný charakter.²⁶ V nasledujúcej tabuľke porovnávame podstatné vlastnosti, ktoré určujú rozdiel medzi masovým turizmom a ekoturizmom.

Tabuľka 2 : Základné rozdiely medzi masovým a ekologickým cestovným ruchom

Masový cestovný ruch	Ekologický cestovný ruch (ekoturizmus)
Veľké skupiny návštevníkov	Malé skupiny návštevníkov
Mestá	Vidiek
Všeobecný marketing (cielený a založený na zákazníkoch)	Ekologický marketing
Devastačné vplyvy na životné prostredie	Minimálne vplyvy na životné prostredie
Priemerné ceny s cieľom preniknúť na trh	Vysoké ceny s cieľom vyčistiť trh
Pokročilé možnosti ovládania	Obmedzené možnosti ovládania
Manažment založený na makroekonomických princípoch	Manažment založený na princípoch lokálnej ekonomiky
Anonymný vzťah medzi návštevníkom a miestnou komunitou	Osobný vzťah medzi návštevníkom a miestnou komunitou
Všeobecný rozvoj	Miestny rozvoj
Hromadný cestovný ruch	Individuálny (rodinný) cestovný ruch
Intenzívny rozvoj zariadení cestovného ruchu	Redukovaný rozvoj zariadení cestovného ruchu
Rýchle dopravné prostriedky	Pomalé dopravné prostriedky
Konzumný životný štýl	Nekonzumný životný štýl
Pohodlie, pasivita	Námaha, aktivita
Menej času	Veľa času
Hluk	Ticho

Zdroj: GREGOROVÁ, B., a kol. Cestovný ruch a regionálny rozvoj skriptá. 2015

Z vyššie uvedených vlastností masového turizmu a ekoturizmu je zrejmé, že masový cestovný ruch neberie ohľad na životné, sociálne a kultúrne prostredie, zatiaľ čo snahou ekoturizmu je rešpektovať environmentálne prostredie, chrániť prírodu a v neposlednom rade udržiavať kvalitu života autochtónneho obyvateľstva. Vzhľadom k dehonestujúcim vplyvom masového turizmu je potrebné hľadať inú, alternatívnu formu turistiky, ktorá bude šetrnejšia k životnému prostrediu. Zo zodpovednejšieho cestovania vyplývajú aktivity, ktoré spĺňajú kritériá ekologického cestovného ruchu.

²⁶ GREGOROVÁ, B., a kol. Cestovný ruch a regionálny rozvoj skriptá. 2015, s. 16.

1.5 Aktivity ekoturizmu

Ekoturizmus, ako alternatívna forma turizmu, zahŕňa celý rad aktivít. Sú to najmä rekreačné aktivity v prírodnom prostredí. D. Diamantis (2004) v knihe *Ecotourism* opisuje jednotlivé aktivity ekoturizmu v troch základných oblastiach:

- a) ekoturizmus založený na aktivite, ktorá je závislá na prírode** – patria sem aktivity, ako pozorovanie fauny a flóry, návšteva jaskýň a pod.
- b) ekoturizmus založený na aktivite, ktorá je zintenzívnená pobytom v prírode** – do tejto oblasti zaradíme rekreačné pobyty na chatách a iné.
- c) ekoturizmus založený na aktivite, kde prírodné prostredie je vedľajšie** – táto skupina zahŕňa aktivity ako pešia turistika, cykloturistika, splavovanie vodných tokov, horolezectvo, skialpinizmus a pod.

Medzi aktivity ekoturizmu patria hlavne činnosti spojené s pozorovaním živých bytostí v ich prirodzenom prostredí. Ide najmä o pešiu turistiku a horolezectvo. Do ekoturizmu však zaradíme aj kultúrne aktivity, pretože jeho podstatou je vzdelávanie, rešpektovanie prírody a miestnej kultúry. Na základe týchto špecifikácií sme vybrali nasledovné aktivity a stručne ich charakterizovali v ďalších riadkoch.

Pešia turistika

Pešia turistika je jedným z najrozšírenejších druhov turizmu, ktorá predstavuje všetky turistické pobyty spojené s chôdzou. Motívom peších turistov je spoznávanie prírodných, kultúrno-historických atraktivít a pamiatok, zvykov, ale aj nových ľudí a ich tradície. Tento druh turizmu v sebe zahŕňa:

- *pohybovú zložku* – pohybové predpoklady na uskutočnenie turistiky;
- *kultúrno-poznávaciu zložku* – získavanie informácií o navštevovanej lokalite a komunite;
- *odbornú-technickú zložku* – vedomosti, zručnosti, (príprava, organizácia, plánovanie a pod.).²⁷

Najobľúbenejšie sú výlety na hrady a zámky, túry do lesov k vodopádom, viacdenné putovania, turistické zrazy pod vlastnými stanmi, alebo výstupy na vrcholy hôr. Cieľom turistov je rozvíjať pohybové schopnosti, udržiavať zdravotný stav a kondíciu. Slovenské

²⁷ MATLOVIČOVÁ, K. a kol. *Turistika a jej formy*. 2015. 237 s.

regióny ponúkajú pre pešiu turistiku pestrú sieť chodníkov, ktoré lákajú nielen náročných, ale aj rekreačných turistov. Pešiu turistiku najviac vyhľadávajú mladí ľudia, rodiny s deťmi a turisti vo vyššom veku, nakoľko je pre nich prostriedkom udržiavania zdravia, a taktiež zvyšovania výkonnosti organizmu. (M. Kuželová 2012).²⁸

Horolezectvo

Horolezectvo alebo alpinizmus vyjadruje športovú činnosť zameranú na vystupovanie a zliezanie vysokých vrchov a skál. Jedná sa o prekonávanie skalných a ľadovcových horských terénov lezením prostredníctvom horolezeckého výstroja. Podľa Kubláka (2012) je „horolezectvo pohybom v horolezeckom teréne, ktorý predstavuje prírodný horský terén so strmými úbočiami, či už skalnatými, snehovými alebo ľadovými. Horolezeckým terénom sa bežne myslí prírodný horský terén so strmými úbočiami, či už skalnatými, snehovými alebo ľadovými.“ Horolezectvo najčastejšie členíme podľa motivácie horolezca na:

- športové horolezectvo – motiváciou je šport a adrenalínový zážitok,
- mimo športové horolezectvo – motiváciou môže byť láska k prírode.

Dôležité je pochopiť tradičné poňatie horolezectva, ktorého základným princípom je požiadavka, aby terén po zostupe ostal v tej podobe v akej bol pred výstupom. V tomto princípe platí zásada „fair play“ voči prírode. Človek má teda výstup vykonávať svojimi schopnosťami, či už je to sila, pohybová zdatnosť alebo vytrvalosť a nemá pritom zasahovať do prírody svojimi technologickými zariadeniami. Z toho vyplýva, že výstup má byť čistým súperením ľudskej snahy a prírodnej nedostupnosti.

Skialpinizmus

Skialpinizmus charakterizujeme ako zimný šport, ktorý sa spája s voľným pohybom na lyžiach vo vysokohorskom prostredí. Skialpinista by mal disponovať fyzickou kondíciou, lezeckými a navigačnými schopnosťami a vhodným skialpinistickým výstrojom. Pre skialpinistu je turistika únikom z preľudnených lyžiarskych stredísk do neporušenej prírody, ale zároveň aj nebezpečnou aktivitou pre hrozbu lavín. Je formou turistiky, ktorá ju spája s pozorovaním prírodnej scenérie mimo oblastí lanoviek a vlekov. Pre poznávanie prostredia

²⁸ KUŽELOVÁ, M. *Zdravie a životný štýl*. 2012. Dostupné na internete:
<http://www.fithall.sk/rest/magazin/30-10-Zdravie-a-zivotny-styl/2041-chuze_hubnuti.html.>

sú k dispozícii výstupy s profesionálnymi inštruktormi a horskými vodcami. Takto je možné nielen aktívne odpočívať, ale zároveň spoznávať okolitú krajinu.²⁹

S. Winter (2002) charakterizuje skialpinizmus ako šport, ktorý sa člení na viacero kategórií. Uvádzame dve najrozšírenejšie formy:

- pretekársky;
- rekreačný.

Obe formy si však vyžadujú dobrú fyzickú kondíciu a základnú skialpinistickú výstroj. Tento zimný šport zaraďujeme k formám, ktoré sú rozšírené po celom svete, avšak najväčšiu popularitu má v Európe. Výhodou skialpinizmu je, že pre uskutočniteľnosť jeho aktivít nie je potrebné vyrúbať lesy, postaviť vleky, tak ako pri masových druhoch turizmu (rekreačné lyžovanie, snowboarding a podobne). Preto je vhodnou voľbou práve skialpinizmus, ktorý nenaruša prirodzenú harmóniu prostredia.

Cykloturistika

Cykloturistika je jednou z alternatívnych foriem hromadnej nemotorovej dopravy. Je formou turistiky, pri ktorej sa k cestovaniu využíva bicykel. Prednosťou je pozitívny vplyv na zdravie človeka a nenarúšanie životného prostredia, pričom zintenzívňuje vnímanie okolia. Podľa Ondráčka a Hřebíčkovéj (2007) cykloturistika vyjadruje „pohyb v prírode (ale aj v meste), so stanoveným cieľom a dôvodom, vykonávanú jazdou na bicykli, ktorá umožňuje človeku lepšie vnímať svoje okolie“.³⁰ Vo všeobecnosti rozlišujeme cestnú cyklistiku (street-type cycling), alebo horskú cyklistiku (off-roadcycling). Vhodnou komunikáciou pre cyklistiku je cyklotrasa, cyklochodník alebo cykloturistická trasa. Takéto cesty sa pre cyklistov budujú v rôznych regiónoch, turistických oblastiach, mestách a obciach, a teda aj v atraktívnych, ale aj menej navštevovaných oblastiach. Cykloturistika, ako jedna z aktivít ekoturizmu, rešpektujúc princípy udržateľného turizmu, je nositeľom nasledujúcich výhod:

- šetrnosť k životného prostrediu – je to ekologická aktivita, ktorá nezahŕňa vypúšťanie emisií do ovzdušia a nezaberú pôdu;
- negatívne neovplyvňuje spoločenské prostredie – menej rušivé pôsobenie cyklistov na životné prostredie, ako turistov prichádzajúcich na dopravných prostriedkoch;

²⁹ MATLOVIČOVÁ, K. a kol. *Turistika a jej formy*. 2015. 280 s.

³⁰ MATLOVIČOVÁ, K. a kol. *Turistika a jej formy*. 2015. 345 s.

- propagovanie nemotorovej dopravy – domáci obyvatelia vidia, že bicykel je rovnocenný dopravný prostriedok aj s inými druhmi dopravy;
- medzi kultúrna výmena – cyklisti majú možnosť komunikovať s miestnym obyvateľstvom viac, ako v prípade využitia iného dopravného prostriedku;
- ekonomický rozvoj – cykloturistika je aktivitou, ktorá podporuje malých podnikateľov (ubytovanie, stravovanie);
- pribúdajúca solventná a silná ekonomická klientela medzi cyklistami – známe osobnosti.³¹

Rekreačné jazdectvo

Rekreačné jazdectvo je dynamicky sa rozvíjajúca forma trávenia voľného času, pri ktorom môžu všetky skupiny obyvateľstva tráviť voľný čas v súlade s prírodou. Nadväzovanie bližšieho kontaktu s koňom posilňuje súlad človeka s prírodou. Špičáková (2009) charakterizuje jazdeckú turistiku, ako „tzv. mäkkú turistiku, ktorá sa snaží zosúladiť potreby turistov a miestneho obyvateľstva, neničiť pritom prírodu a kultúrnu unikátnosť miesta. Jedná sa prevažne o malé skupinky jazdcov, maximálne 10 koní.“³² Hollý (2003) rozdeľuje jazdeckú turistiku na:

- vychádzku na koni – trvajú 1 až 4 hodiny vo vzdialenosti 7 – 30 km;
- výlety a túry – trvajú jeden deň vo vzdialenosti 30 – 70 km;
- putovanie na koni – niekoľko celodenných túr.

Jazdecká turistika je ideálnou možnosťou trávenia voľného času, pretože je kombináciou pobytu v prírode, budovania vzťahu k zvieratám, krajine a ochrane životného prostredia.

Vodná turistika

Vodná turistika je špecializovanou formou turistiky, ktorá pre svoju realizáciu a naplnenie využíva vodné prostredie. Vodnú turistiku môžeme vymedziť ako putovanie na lodi po vode, ktoré je väčšinou spojené s táborením. Na presun sa používajú rôzne lode, člny a iné druhy plavidiel. V podmienkach SR to sú najčastejšie menšie lode, kanoe, kajaky, rafty, plte a podobne. Každý typ vodného prostriedku si vyžaduje špecifické techniky, organizácie činností a postupov. Veľmi dôležité je pri realizácii takýchto aktivít dodržať bezpečnostné pokyny a používať bezpečnostné prostriedky (Junger a kol., 2002; Žídek a kol., 2004).

³¹ MIKUŠÁKOVÁ, J. *Agroturistika a ekoturistika*. 2010. 283 s.

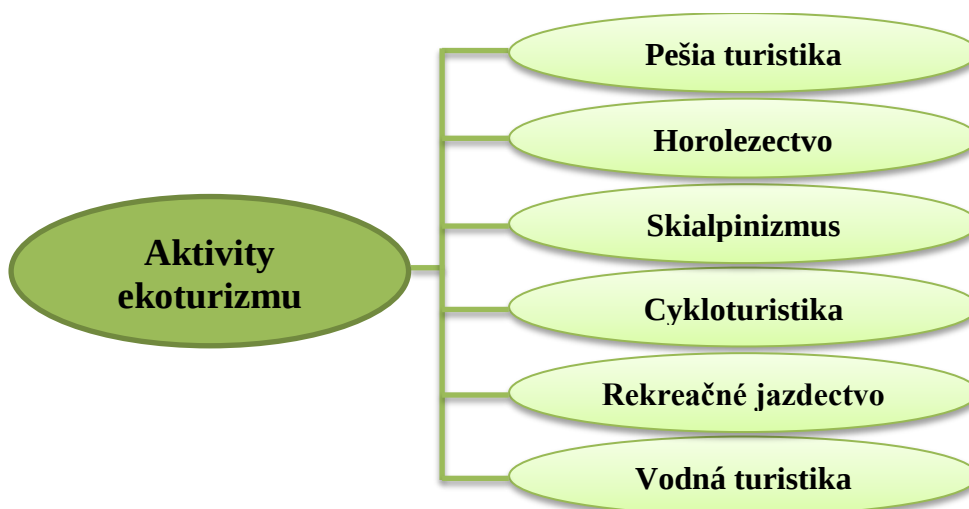
³² MATLOVIČOVÁ, K. a kol. *Turistika a jej formy*. 2015. 366 s.

Vodná turistika sa člení podľa druhu použitého plavidla na:

- a) *Jachting* – ide o plachtenie po jazerách, vodných nádržiach, riekach a umelo vytvorených vodných kanáloch.
- b) *Kajaková turistika* – jedná sa o najšetrnejší spôsob spoznávania prírody, pretože sa realizuje prírodnými trasami bez vplyvu resp. trvalejšieho pôsobenia na životné prostredie. Plavidlom je kajak a na pohon vpred sa používa pádlo.
- c) *Rafting* - predstavuje aktivitu, pri ktorej sa splavuje dravá rieka na špeciálnych člnoch určených na rafty. Do popredia sa dostáva ako športová disciplína pre ľudí, ktorí majú radi adrenalínový zážitok.

Pre potreby vodnej turistiky ponúka Slovensko viaceré možnosti. Čoraz viac obľúbenými sa stávajú splavy, ktoré sú vhodnou zábavou a odreagovaním pre rodiny s deťmi, jednotlivcov ale aj skupiny.

Obrázok 2 : Aktivity ekoturizmu

Zdroj: vlastné spracovanie.

Z jednotlivých aktivít ekoturizmu, ktoré sú zobrazené na *obrázku 2* vyplýva, že každá aktivita závisí od spôsobu jej realizácie. Pre propagáciu ekoturizmu je potrebné orientovať sa práve na tieto aktivity, ktoré majú trvalo udržateľný charakter, berú ohľad na prírodu a miestnu komunitu. Slovensko má veľký potenciál pre realizáciu aktivít ekoturizmu. Pozitívom sú najmä prírodné atraktivity ako: klíma, striedanie ročných období, pôdy, pestrá fauna a flóra. Krajina disponuje aj cennými kultúrno-historickými pamiatkami. Interessantné sú najmä ľudové tradície a spôsob života autochtónneho obyvateľstva.

1.6 Stratégia rozvoja udržateľného turizmu a ekoturizmu

Z hľadiska vízie je potrebné chápať Slovensko ako krajinu s vyspelým cestovným ruchom, ktorý je v jasnej koexistencii s ochranou prírody, kultúrnymi hodnotami a zachovaním kultúrneho a prírodného dedičstva. Vzhľadom k tomu, že v jednotlivých strategických dokumentoch sa kľúčové slovo „ekoturizmus“ nevyskytuje, je potrebné upriamiť pozornosť na podporu aktivít ekoturizmu, ktoré sme konkrétnejšie špecifikovali v predchádzajúcej kapitole. Základným dokumentom pre rozvoj udržateľného turizmu a jednotlivých aktivít ekoturizmu je „Stratégia rozvoja cestovného ruchu do roku 2020“, v ktorej sa uvádza najmä rozvoj pešej turistiky, cykloturistiky a vodnej turistiky. Hlavné kroky rozvoja cykloturistiky sú zadefinované v „Národnej stratégii rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky v Slovenskej republike“. Do národnej cyklostratégie boli zahrnuté štyri kľúčové priority a konkrétne opatrenia nasledovne:

RIADENIE A LEGISLATÍVNA PODPORA:

a) Riadenie a koordinačná činnosť cyklodopravy a cykloturistiky

V rámci koordinačnej činnosti je prínosom vytvorenie pozície národného cyklokoordinátora, taktiež na úrovni samosprávy (VÚC, mestá). Pre rozvoj cyklistiky je dôležité založenie medzirezortnej pracovnej skupiny.³³

b) Strategický rámec budovanie cyklistickej infraštruktúry

Jedným z opatrení je aj zahrnutie témy cyklodopravy a cykloturistiky do strategických dokumentov a politík štátu (Environmentálny akčný plán, Stratégia rozvoja cestovného ruchu a iné). Prioritné je aj spracovanie metodiky pre projekty nemotorovej dopravy, vrátane prepojenia mestských cyklotrás s cykloturistickými trasami. Súčasťou opatrení je taktiež spracovanie technických podmienok pre navrhovanie cyklistickej infraštruktúry.

c) Legislatívna podpora integrácie cyklodopravy a jej bezpečnosti

Relevantné je vytvorenie podmienok na pohodlnú prepravu bicyklov prostriedkami verejnej osobnej dopravy vrátane výstavby stojísk (prístreškov) pre bicykle, bezbariérového prístupu na nástupištia a napojenie na existujúcu alebo plánovanú sieť cyklotrás.

³³ MINISTERSTVO DOPRAVY, VÝSTAVBY A REGIONÁLNEHO ROZVOJA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Národná stratégia rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky v Slovenskej republike*. 2013. s. 25. Dostupné na internete: < <http://www.telecom.gov.sk/index/index.php?ids=140565> >

Vypracovanie návrhov na zmenu legislatívy (najmä novelizácia zákonov) zohráva v rámci rozvoj cykloturistiky SR tiež veľmi dôležitú úlohu.

ROZVOJ CYKLISTICKEJ INFRASTRUKTÚRY:

d) Hlavná cyklistická infraštruktúra

V rámci rozvoja cyklistickej infraštruktúry je kľúčová tvorba a aktualizácia strategických dokumentov, ktoré integrujú cyklistickú dopravu a zabezpečujú trvalo udržateľnú mobilitu na regionálnej a lokálnej úrovni. Jedným z cieľov je aj podpora projektovej prípravy a výstavby cyklistických komunikácií v obciach a mestách, ich modernizácia a údržba. Ďalším zámerom je podporovať, budovať a modernizovať infraštruktúru pre rozvoj cykloturistiky a horskej cykloturistiky, pričom je podstatné prepojiť regionálne cyklotrasy do komplexnej aktualizovanej siete národných magistrál a vytváranie cykloregiónov. Priebežným opatrením je údržba a obnova cykloturistického značenia na existujúcich cyklotrasách. V prípade, ak sú pozemky a lesné cesty vo vlastníctve štátu a samospráv, je potrebné ich využiť v prospech budovania cyklistických trás (využitie zrušených železničných tratí, hrádzí vodných tokov a pod.).³⁴

e) Doplnková cyklistická infraštruktúra

Cieľom opatrenia je budovať doplnkovú infraštruktúru cykloturistických trás, ako sú: odpočívadlá, mapy, panely, pamiatok a zaujímavostí, pozoruhodné miesta, obrázkové cyklosmerovky a iné.

ZABEZPEČENIE FINANCIÍ PRE ROZVOJ CYKLISTICKEJ A CYKLOTURISTICKEJ INFRAŠTRUKTÚRY:

f) Vytvorenie trvalého finančného mechanizmu na implementáciu Cyklostratégie

Nevyhnutným krokom na implementáciu cyklostratégie je spracovanie návrhu trvalého finančného mechanizmu a následné predloženie na rokovanie vlády SR.

g) Čerpanie financií zo ŠF z Programového obdobia 2014 - 2020 pre rozvoj cyklistickej a cykloturistickej infraštruktúry

³⁴ MINISTERSTVO DOPRAVY, VÝSTAVBY A REGIONÁLNEHO ROZVOJA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Národná stratégia rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky v Slovenskej republike*. 2013. s. 26. Dostupné na internete: < <http://www.telecom.gov.sk/index/index.php?ids=140565> >

Kľúčové je podporovať efektívne a transparentné čerpanie prostriedkov zo zdrojov EÚ na cyklistickú a cykloturistickú infraštruktúru.

h) Spolufinancovanie pri stavbách verejnoprospešného charakteru

Pri financovaní základnej infraštruktúry pre cyklomobilitu zo súkromných zdrojov je dôležité stanoviť podmienky, či už sa jedná o bezbariérové prístupy alebo aj stojany, prístrešky pre bicykle a iné.³⁵

OSVETA, VÝSKUM A VZDELÁVANIE:

i) Osvetová činnosť na zlepšenie všeobecného povedomia a bezpečnosti cyklodopravy a cykloturistiky

V rámci štvrtej priority je mimoriadne dôležité vytvoriť národný webový portál s informáciami o cyklodoprave a cykloturistike vrátane mapového podkladu s cyklotrasami, kde bude možné vyhľadávať na základe informácií o regiónoch a ich cykloinfraštruktúrach. Pre rozvoj cykloturistiky je podstatný marketing a propagácia. So zvyšovaním povedomia ľudí o výhodách a prínosoch takéhoto typu dopravy súvisia rôzne kampane („Do práce na bicykli“, „Národné cykloturistické zrazy“). V súvislosti s propagáciou cykloturistiky nesmie chýbať umožnenie využívania zdrojov zo sociálneho fondu na podporu cyklistickej dopravy zamestnancov zo strany zamestnávateľov, ako je napríklad príspevok na kúpu a údržbu bicykla.

j) Výskum v oblasti cyklodopravy a cykloturistiky

Pre podporu výskumných projektov s tematikou cykloturistiky je kľúčové prebrať skúsenosti zo zahraničia. Pravidelný zber údajov o stave a možnostiach rozvoja cykloinfraštruktúry, zabezpečí väčší prehľad o aktuálnej situácii v cykloturistike SR.

k) Vzdelávanie

Pre zvyšovanie povedomia o cykloturistike je potrebné zapojiť deti a žiakov na základných a stredných školách, ale aj zaviesť certifikované vzdelávanie programy a kurzy.

V rámci rozvoja **pešej turistiky** je primárne vyhodnotiť súčasný stav turistických trás a hľadať optimálne legislatívne predpisy pre podporu pešej turistiky. Potrebné je

³⁵ MINISTERSTVO DOPRAVY, VÝSTAVBY A REGIONÁLNEHO ROZVOJA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Národná stratégia rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky v Slovenskej republike*. 2013. s. 27. Dostupné na internete: < <http://www.telecom.gov.sk/index/index.php?ids=140565>>

v spolupráci s Klubom slovenských turistov (KST) hľadať riešenie, finančnú podporu, budovanie a značenie turistických chodníkov a trás.³⁶

Slovensko má veľký potenciál pre rozvoj **vodnej turistiky**, pretože ponúka veľa možností na splavovanie riek. V súčasnosti sú však podmienky pre rozvoj vodnej turistiky nevyhovujúce, pretože absentujú najmä služby na oddych a rekreáciu pre nadšencov s malými plavidlami. Je nevyhnutné vytvoriť podmienky pre rozvoj vodného turizmu a zároveň zabezpečiť legislatívne, technické a prevádzkové podmienky (financovanie, prevádzka, údržba).³⁷

V rámci medzinárodnej spolupráce hovorí stratégia najmä **o zapájaní sa do iniciatív Svetovej organizácie cestovného ruchu (UNWTO) a Európskej komisie**. Na národnej úrovni je nevyhnutná **spolupráca rezortu životného prostredia so samosprávami obcí pri riešení otázok týkajúcich sa trvalej udržateľnosti cestovného ruchu**.³⁸ Pre naplnenie cieľov tejto úlohy treba doriešiť otázky v súvislosti so zonáciou, plánovaním a rozvojom turizmu spolu so znevýhodnenými oblasťami, ako sú horské a iné pre turizmus neoceniteľné miesta. Do popredia je žiadúce dostať jemné formy cestovného ruchu, ako príležitosti pre regionálny rozvoj v lokalitách, ktoré sú svetovým prírodným dedičstvom. V rámci najvýznamnejších regiónov je prioritné budovanie stredísk, ktoré sú symbolom oddychu, pokoja a relaxu. Tieto regióny vyžadujú aj vypracovanie metodiky únosnosti územia, z hľadiska trvalej udržateľnosti rozvoja turizmu a vytvorenie zásad pre trvalo udržateľný rozvoj cestovného ruchu v chránených územiach.

S ohľadom na skutočnosť, že do súčasného programového obdobia nie je zahrnutá podpora Slovenskej agentúry pre cestovný ruch (ďalej len SACR), pre zvýšenie atraktívnosti Slovenska bude v rámci turizmu nutné čerpať prostriedky zo štátneho rozpočtu. So zreteľom na rozvoj informačných služieb turizmu, stratégia navrhuje zefektívniť reklamné aktivity SACR, zhodnotiť jej celkový stav (efektivitu, výkonnosť, organizačnú štruktúru, personálnu kontrolu).

³⁶ MINISTERSTVO DOPRAVY, VÝSTAVBY A REGIONÁLNEHO ROZVOJA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2013. *Stratégia rozvoja cestovného ruchu do roku 2020*. s. 35. Dostupné na internete: <<http://www.telecom.gov.sk/index/index.php?ids=143964>>

³⁷ MINISTERSTVO DOPRAVY, VÝSTAVBY A REGIONÁLNEHO ROZVOJA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2013. *Stratégia rozvoja cestovného ruchu do roku 2020*. s. 35. Dostupné na internete: <<http://www.telecom.gov.sk/index/index.php?ids=143964>>

³⁸ MINISTERSTVO DOPRAVY, VÝSTAVBY A REGIONÁLNEHO ROZVOJA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2013. *Stratégia rozvoja cestovného ruchu do roku 2020*. s. 36. Dostupné na internete: <<http://www.telecom.gov.sk/index/index.php?ids=143964>>

Jedným z hlavných cieľov **je tvorba identity a budovanie značky Slovenska**. Vzhľadom k tomu, že väčšina prezentácií pôsobí nesympaticky, nová by mala byť založená na jedinečnosti SR.

Ďalšou úlohou v tejto oblasti je **tvorba národných a nadnárodných produktov** čo znamená:

- tvoriť produkty zamerané na ponuku historických miest SR;
- tvoriť produkty využívajúce prírodný potenciál krajiny s ohľadom na CHKO, NP, MCHÚ (Maloplošné chránené územia) a iné;
- tvoriť produkty s prírodným a kultúrnym dedičstvom UNESCO (mestá, pamiatky) s akcentom na propagáciu;³⁹

Pre **tvorbu špecifických regionálnych produktov cestovného ruchu** je nevyhnutné:

- tvoriť produkty turizmu využívajúcich kultúrne dedičstvo regiónu (folklór a tradičné remeslá);
- tvoriť produkty cestovného ruchu zamerané na miestne typické aktivity;
- tvoriť zážitkové programy pre návštevníkov;
- podporovať pešiu turistiku a cykloturistiku
- tvoriť produkty spojené s vodnou turistikou sústredujúcich sa na individuálnych turistov a turistov výletných lodí;
- tvoriť produkty podporujúce voľno časové aktivity návštevníkov;
- podporovať spoluprácu v súvislosti s cezhraničnými projektmi;
- tvoriť a udržiavať kvalitné náučné trasy;
- tvoriť produkty pre domáci cestovný ruch (projekty pre mládež, rodiny a seniorov).⁴⁰

Z hľadiska súčasnej situácie v rámci propagácie je žiadúca potreba popracovať na informačno-prezentačných aktivitách obcí, miest a regiónov. Po vytvorení siete turisticko-informačných kancelárií je nevyhnutné zabezpečiť podmienky na rozširovanie

³⁹ MINISTERSTVO DOPRAVY, VÝSTAVBY A REGIONÁLNEHO ROZVOJA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2013. *Stratégia rozvoja cestovného ruchu do roku 2020*. s. 42. Dostupné na internete: <<http://www.telecom.gov.sk/index/index.php?ids=143964>>

⁴⁰ MINISTERSTVO DOPRAVY, VÝSTAVBY A REGIONÁLNEHO ROZVOJA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2013. *Stratégia rozvoja cestovného ruchu do roku 2020*. s. 43. Dostupné na internete: <<http://www.telecom.gov.sk/index/index.php?ids=143964>>

a skvalitňovanie činností. Značenie objektov v cestovnom ruchu, ich popisy a informačné tabule si vyžaduje preložiť aj do iných svetových jazykov.

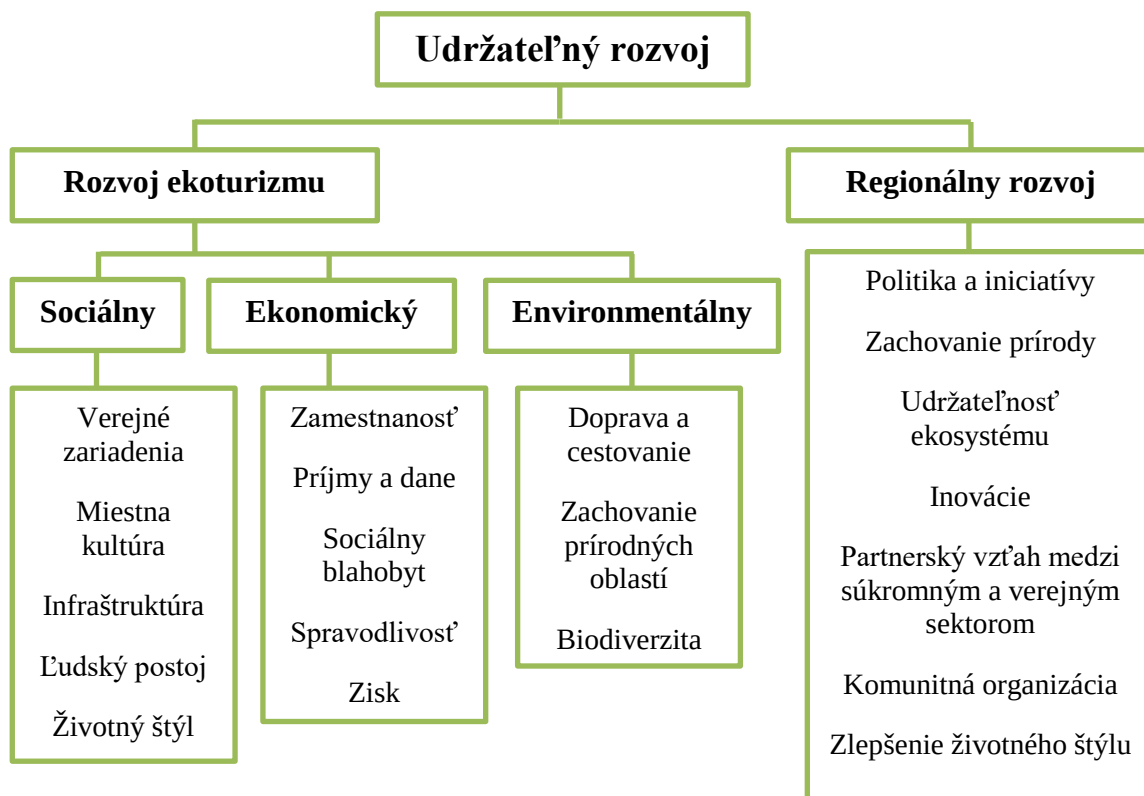
Percepcia Slovenska závisí aj od stavu verejných priestorov, v rámci ktorých je dôležité venovať pozornosť hlavne zastúpeniu zelene a poskytnúť priestor pre cyklistickú dopravu. Jednou z možností prezentovania a propagácie je aj spolupráca verejnoprávnej televízie (RTVS) s SACR pri poskytovaní informácií. Pre marketingovú podporu cestovného ruchu bude kľúčové klásť väčší dôraz na online marketing (sociálne siete, modernizovania webovej stránky „slovakiatravel“). Taktiež je dôležité organizovanie výstav, veľtrhov a priame oslovenie cieľových skupín.

Jedným z dokumentov je aj *„Jazdecká turistika - koncepcia rozvoja na Slovensku“*. Od roku 2010 sa intenzívne pracuje na zmapovaní stavu a vytváraní podmienok pre rozvoj jazdeckej turistiky, ktorej sa za pomerne krátky čas podarilo dosiahnuť ekonomické výsledky, čo sa javí ako prínos obzvlášť pre odľahlé horské oblasti a miestne obyvateľstvo. Na základe jednotnej koncepcie sa darí vytvárať systém rozvoja jazdeckej turistiky, ako atraktívnej novinky v cestovnom ruchu.

Turistika na koni nevyžaduje rozsiahle investície na budovanie zložitej infraštruktúry a čo je kľúčové, nevyvoláva potrebu zásahov do prírody pre jej rozvoj. Jednou z potrieb je údržba značenia jazdeckej trasy, ktorú prebral Klub slovenských turistov (KSK) vrátane jej financovania. Významná je aj cezhraničná spolupráca, na základe ktorej je možné nielen získať finančné zdroje z EÚ, ale aj vzájomne spolupracovať pri organizovaní akcií s koňmi.

Z uvedeného vyplýva, že téme ekoturizmu sa v jednotlivých konceptoch a strategických materiáloch nevenujú. Nemôžeme však jednoznačne povedať, že ekoturizmus by bol v rozvojových dokumentoch odmietnutý, pretože zo Stratégie cestovného ruchu SR rezultuje podpora rozvoja cykloturistiky, pešej turistiky a vodnej turistiky, ktoré predstavujú základné aktivity ekoturizmu. Zvlášť rozpracovaná je aj koncepcia rozvoja jazdeckej turistiky na slovensku. Mnoho krajín sa pri zavádzaní ekoturizmu do plánu TUR turizmu riadilo v rámci regionálneho rozvoja nasledovným konceptom.

Obrázok 3 : Dosiahnutie trvalo udržateľného rozvoja prostredníctvom rozvoja ekoturizmu a regiónu

Zdroj: KIPER, T. *Role of ecotourism in sustainable development*. 2013

V koncepcii je TUR zachovaný súčasne v oblasti ekoturizmu, ako aj v rámci regiónu. Rozvoj ekoturizmu v sebe zahŕňa sociálnu, ekonomickú a environmentálnu zložku, medzi ktorými sa musí vytvoriť rovnováha, aby sa dosiahla dlhodobá udržateľnosť.

Na summite OSN 25. septembra 2015 v New Yorku bola schválená **Nová agenda 2030 pre udržateľný rozvoj** s názvom „**Premena nášho sveta**“. Na nasledujúcich 15 rokov bol stanovený nový univerzálny program, ktorý obsahuje 17 hlavných cieľov v oblasti trvalo udržateľného rozvoja a ďalších 169 parciálnych cieľov. Naďalej bude pre TUR prioritné dosiahnutie rovnováhy medzi sociálnym, ekonomickým a environmentálnym prostredím. Agenda sa snaží stavať na dlhodobých rozvojových cieľoch a dokončiť to čo predchádzajúce ciele nespĺnili. Jednotlivé ciele boli navrhnuté na najbližších 15 rokov tak, aby stimulovali oblasti, ktoré sú kritické pre ľudstvo a planétu.⁴¹ Dokument „Premena nášho sveta“ sa javí ako najkomplexnejší súbor priorít pre dosiahnutie udržateľného rozvoja. Pre Slovensko je rok 2017 kľúčovým z hľadiska implementácie a monitoringu cieľov udržateľného rozvoja. Aby Agenda 2030 dosahovala úspech je potrebné zapojiť široký okruh partnerov, od

⁴¹ UNITED NATIONS. *Transforming our world: The 2030 Agenda for sustainable development*. 2015. Dostupné na internete: <<https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>>

jednotlivých rezortov vlády, cez ostatné vládne inštitúcie, samosprávy, ale aj odborníkov a občiansku verejnosť, až po médiá. Na dosiahnutie vytýčeného cieľa trvalo udržateľného rozvoja je podstatné v prvých krokoch vytvoriť interaktívnu a jednotnú platformu, zabezpečiť sledovanosť témy (sociálne siete, noviny) a získať feedback z pohľadu odborníkov, ale aj laickej verejnosti.

V strategických dokumentoch Slovenska sa kľúčové slovo „ekoturizmus“ nevyskytuje, z toho vyplýva skutočnosť, že sa týmto novodobým fenoménom v rozvojových materiáloch nezaoberajú (okrem aktivít ekoturizmu). Aj vzhľadom k tomu, že Slovensko sa javí so svojimi prírodnými hodnotami ako bohatá krajina. Mnohé územia sú pôvodné a ľudskými zásahmi nenarušené, vzniká tu priestor pre spracovanie národnej koncepcie rozvoja ekoturizmu. Z hľadiska perspektívy ekoturizmu na Slovensku bude potom podstatné vytvoriť inštitucionálny rámec, do ktorého sa zapracujú certifikované pravidlá s heslom „eko“. Následne vytvorený koncept bude schopný intenzívnejšie zavádzať trvalo udržateľné praktiky do hospodárskeho života našej spoločnosti.⁴²

⁴² DUBCOVÁ, A., a kol. *Geografické informácie 12*. 2008. s. 347. ISBN: 978-80-8094-541-1.

2 Cieľ práce

Cieľom práce je na základe získaných teoretických poznatkov, analýz a zistení zhodnotiť možnosti uplatnenia ekoturizmu v rozvoji cestovného ruchu vo vybranom regióne na Slovensku. Ekoturizmus sa stal atraktívnou formou cestovného ruchu, ktorá prispieva k zachovaniu biodiverzity a zabráneniu rozsiahlej straty prírodných ekosystémov. Zahŕňa redukovanie sociálnych a biofyzikálnych dopadov spôsobených návštevníkmi hlavne v chránených oblastiach a zvýšenie environmentálneho povedomia ľudí.

V diplomovej práci analyzujeme možnosti uskutočnenia jednotlivých aktivít ekoturizmu a poukazujeme na bariéry rozvoja udržateľného turizmu a ekoturizmu v Horehronskom regióne.

Na dosiahnutie hlavného cieľa práce sme si stanovili parciálne ciele:

- na základe teoretických poznatkov definovať pojmy udržateľný turizmus a ekoturizmus;
- vymedziť pojmy, ktoré sú úzko spojené s témou ekoturizmus, popísať jeho princípy, poukázať na rozdiely medzi ekoturizmus a masovým turizmom;
- popísať aktivity, podpora ktorých sa javí ako dôležitá pre ďalšie smerovanie stratégie rozvoja udržateľného turizmu a ekoturizmu na Slovensku;

V praktickej časti sme si stanovili za cieľ:

- vyhodnotiť situáciu v regióne Horehronia a charakterizovať infraštruktúru cestovného ruchu;
- zistiť aktuálny stav ekoturizmu a jeho vybraných aktivít a na základe poznatkov (zásad) vytvoriť možný obraz ekoturizmu;
- nájsť vhodné riešenia, ktoré by boli v súlade s ochranou prírody a zároveň by napomáhali rozvoju cestovného ruchu;
- zhodnotiť výsledky prieskumu, následne prostredníctvom analýzy identifikovať obmedzenia pre rozvoj a hľadať možnosti realizovateľnosti aktivít ekoturizmu a spôsob ich propagácie v danom regióne.

3 Metodika práce

Pri vypracovávaní diplomovej práce sme použili viacero metód. Teoretické poznatky sme získali preštudovaním domácej a zahraničnej odbornej literatúry, príspevkov z vedeckých zborníkov, štúdií a strategických dokumentov. Definície základných pojmov sme čerpali z publikácií popredných autorov. Pozornosť sme venovali aj analýze princípov ekoturizmu a špecifikácii aktivít, prostredníctvom ktorých sme priblížili stratégiu rozvoja udržateľného turizmu a ekoturizmu.

Vychádzajúc zo stanovených cieľov sme sa analýzou snažili poskytnúť relevantné informácie ohľadom ekoturizmu v Horehronskom regióne.

V aplikačnej časti vzhľadom na komplexnosť skúmanej problematiky a vytýčeného cieľa sme zvolili kombináciu kvalitatívneho a kvantitatívneho výskumu, ktorý sme doplnili o analýzu súčasného stavu na základe dostupných údajov. Kvantitatívny výskum bol realizovaný na základe údajov zo Štatistickej ročenky SR a z regionálnych štatistík.

Pre lepšie pochopenie súčasného stavu a ďalších možností realizácie aktivít ekoturizmu sme zvolili dotazníkový prieskum, ktorý pomáha lepšie vykresliť detaily a výnimky, ak je problém citlivý, komplikovaný, čelí problémom s meraním alebo sa dotýka menšej populácie.

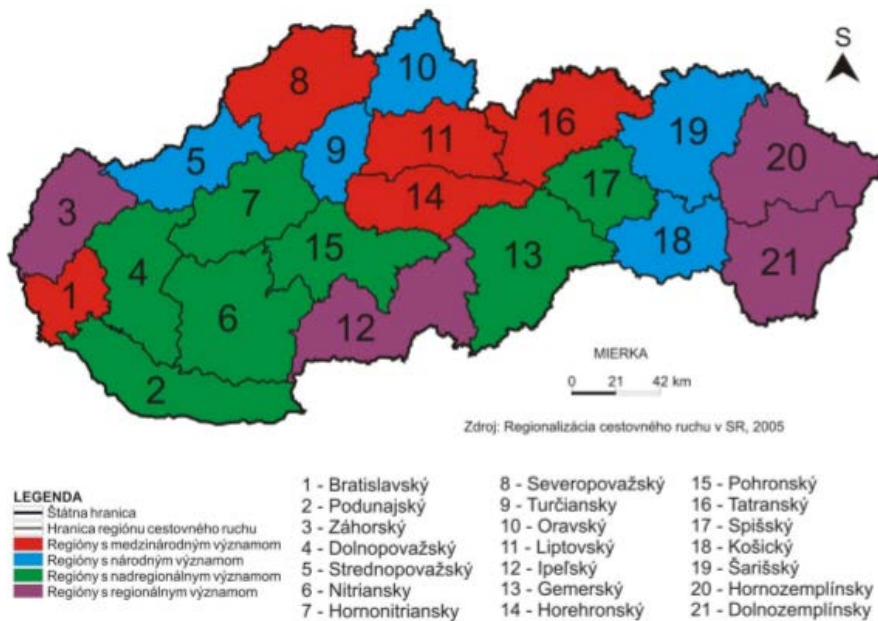
4 Výsledok práce

Podľa dokumentu Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike, ktorý pre Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky vypracoval Ústav turizmu s.r.o. Bratislava v spolupráci s Aurex, s.r.o. kategorizujeme regióny do 4 skupín:

1. **kategória** – regióny s medzinárodným významom (Bratislavský, Severopovažský, Tatranský, Horehronský);
2. **kategória** – regióny s národným významom (Košický, Šarišský, Strednopovažský);
3. **kategória** – regióny s nadregionálnym významom (s dlhodobého hľadiska Záhorský a Ipel'ský);
4. **kategória** - regióny s prevažujúcim významom na regionálnej úrovni (v krátkodobom horizonte Hornozemplínsky a Dolnozemplínsky).⁴³

Z výsledných hodnôt jednotlivých regiónov vyplýva, že žiadny región na Slovensku nie je bez potenciálu pre turizmus. Dokonca z dlhodobého hľadiska má každý región minimálne nadregionálny význam.

Obrázok 4 : Regióny cestovného ruchu na Slovensku

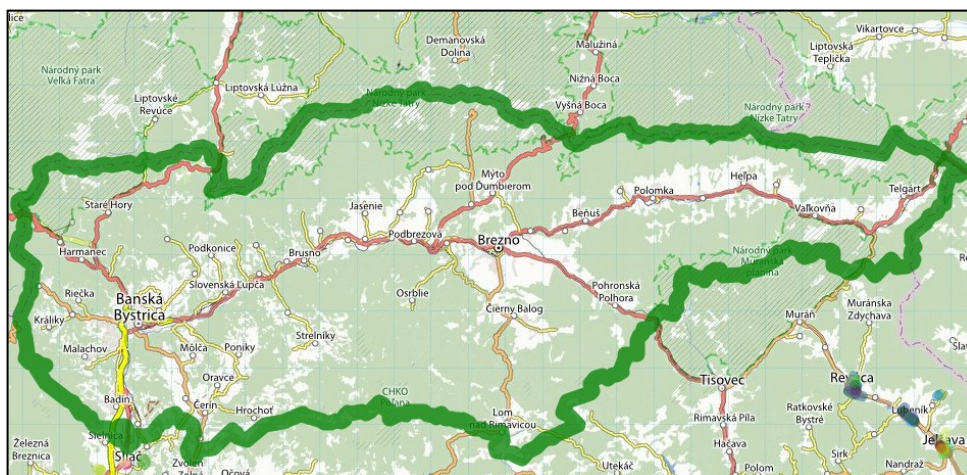

Zdroj: GREGOROVÁ, B. a kol. Cestovný ruch a regionálny rozvoj. 2015.

⁴³ ÚSTAV TURIZMU, s.r.o. *Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike*. s. 53. 2005. Dostupné na internete: <<http://www.telecom.gov.sk/index/index.php?ids=102523>>

Z regiónov cestovného ruchu sme vybrali Horehronský, pretože je jedným z najatraktívnejších a najnavštevovanejších regiónov Slovenska, ktorý bol zaradený do prvej kategórie. Vybraný región má z hľadiska turizmu medzinárodný význam, či už zo strednodobého, ale aj dlhodobého horizontu. Ekoturizmus má tendenciu lokalizovať sa práve v Horehronskom regióne, pretože ponúka možnosti realizácie ekoturistických aktivít a disponuje rozmanitými prírodnými krásami.

Obrázok 5 : Horehronský región

Zdroj: <http://www.oma.sk/>

4.1 Všeobecná charakteristika Horehronského regiónu

Horehronský región leží uprostred Slovenska a susedí s Turčianskym, Liptovským, Tatranským, Gemerským, Ipel'ským a Pohronským regiónom. Horehronie sa rozprestiera na ploche 2 174 km², z ktorého 1 365 km² (61%) patrí okresu Brezno a 809 km² (39 %) okresu Banská Bystrica.⁴⁴

Stav trvale bývajúceho obyvateľstva k 31.12.2016 bol 173 379, z toho bolo 83 276 mužov a 90 103 žien. Z okresov je Brezno menej obývaným územím s priemernou hustotou zaľudnenia 49,36 na km², zatiaľ čo v okrese Banská Bystrica je až 137,04 obyvateľov na km².⁴⁵

⁴⁴ ZASTUPITEĽSTVO BBSK č. 241/2016. *Koncepcia rozvoja cestovného ruchu Banskobystrického samosprávneho kraja na roky 2016 – 2021*. s. 45. 6.6.2016. Dostupné na internete: <<https://www.vucbb.sk/>>

⁴⁵ DATACUBE. *Demografia a sociálne statistiky*. 2016. Dostupné na internete: <<http://datacube.statistics.sk/>>

Dominantným odvetvím v sektore priemyslu je hutníctvo, či už z hľadiska objemu tržieb alebo zamestnanosti. Nezanedbateľný význam pre región má aj drevospracujúci priemysel. Medzi ďalšie patria papierenský a farmaceutický priemysel.

Metropolou okresu je Banská Bystrica, nazývaná aj ako „Mesto pod Urpínom“. Urpín s nadmorskou výškou 510 m. n. m. je vyvýšeninou ležiacou vo Zvolenskej kotline, nachádzajúcou sa v blízkosti centra mesta. Banská Bystrica je hospodárskym, administratívnym a kultúrnym centrom stredného Slovenska a taktiež Banskobystrického samosprávneho kraja. Svedčí o tom aj fakt, že ako jedno z prvých miest bolo vyhlásené za mestskú pamiatkovú rezerváciu. Mesto ponúka veľa možností trávenia voľného času, či už návštevou kultúrno-historických pamiatok alebo aj v súvislosti s poznávaním prírody.⁴⁶

Druhým mestom je Brezno, ktoré je významnou turistickou križovatkou spájajúcou Pohronie s Liptovom cez sedlo Čertovica a cez Čierny Balog s južnými okresmi Banskobystrického kraja. Brezno je vzdialené od Banskej Bystrice 42 km a od Bratislavy 258 km. Zároveň je dôležitým sídelným útvarom v oblasti Horehronia, pretože svojou polohou má medzi chránenými územiami prírody a s väzbou na rekreačné priestory výnimočné podmienky pre cestovný ruch.

Urbanistickú os územia tvorí rýchlostná komunikácia R1, spájajúca Banskú Bystricu s Bratislavou a Nitrou a cesta I. triedy v úseku Banská Bystrica – Brezno - Telgárt. Vybudovanie ciest umožnilo zlepšiť dopravnú situáciu a prináša aj perspektívy pre hospodársky a ekonomický rozvoj regiónu.

4.2 Prírodný potenciál

Geomorfologicky začleňujeme Horehronský región do Alpsko-himalájskej sústavy, Karpatskej podsústavy, provincie Západných Karpát a Subprovincie Vnútorne a Západné Karpaty. Jedná sa o oblasť Fatransko-tatranskú nachádzajúci sa v Slovenskom Stredohorí a Slovenskom Rudohorí.⁴⁷ Zo severu región obklopujú Nízke Tatry, z východu Muránska Planina, zo západnej strany Kremnické vrchy a Veľká Fatra a na juhu sa tiahne Poľana a Veporské Vrchy.

⁴⁶ Mesto Banská Bystrica. Oficiálne stránky mesta : Dostupné na internete: <<http://www.banskabystrica.sk/informacie-o-meste.phtml?id3=14482>>

⁴⁷ KOŠICKÝ D., IVANIČ B. 2011. Geomorfologické členenie Slovenska, 1:500 000. Dostupné na internete: <https://www.geology.sk/new/sites/default/files/media/geois/PrehľadneMapy/GM_mapa.pdf>

Povrch regiónu je členitý, prevažne hornatý s veľkým podielom lesov, až 64 %. Percentuálny podiel poľnohospodárskej pôdy k celkovej výmere regiónu bol v roku 2016 bol 30,3 %. Najvyšším bodom územia je Ďumbier (2 043 m.n.m.) nachádzajúci sa na hranici Horehronia v Nízkych Tatrách. Najnižší bod územia je v katastri obce Hronsek, pri výtoku Hrona (304 m.n.m.).

Terén sa vyznačuje aj množstvom minerálnych prameňov, potokov a riek. Osou oblasti preteká rieka Hron, ktorá sa tiahne Horehronským podolím. Maximálny odtok rieky je v apríli a minimálny v januári, čo predstavuje stredohorský režim odtoku, o čom svedčí aj nízka teplota vody 6,2 °C.

Podnebie je premenlivé, v kotlinách prevláda teplejšia a suchšia klíma, na druhej strane pohoria sú chladnejšou a vlhkejšou oblasťou. Ročná priemerná teplota vzduchu je 7,3 °C, pričom priemerný ročný úhrn zrážok v kotlinách je 400 - 850 mm zrážok, vo vyšších častiach Nízkych Tatier je to až 1400 – 1500 mm.

Zo živočíchov sa v okolí vyskytujú najmä jelene, srnky, medvede, hlucháne, diviaky, jazvece, rysy. Vo vodách žije veľa druhov rýb. Na pasienkoch a lúkach rastie bohatá flóra s rozmanitými druhmi kvetov a rastlín.

Značnú časť povrchu územia tvoria chránené lokality, ktoré majú potenciál pre trvalo udržateľný rozvoj turizmu. Podľa zákona č. 543/2003 Z. z. o ochrane prírody a krajiny kategorizujeme chránené územia na:⁴⁸

- a) veľkoplošné - národné parky (NP), chránené krajinné oblasti (CHKO);
- b) maloplošné - chránené areály (CHA), národné prírodné rezervácie (NPR), prírodné rezervácie (PR), národné prírodné pamiatky (NPP), prírodné pamiatky (PP) a chránené vtáčie územia (CHVÚ).

Z veľkoplošných území do oblastí Horehronia zasahujú národné parky Nízke Tatry, Muránska planina, Veľká Fatra, Slovenský raj a chránená krajinná oblasť Poľana, ktorých zastúpenie v regióne sme bližšie špecifikovali v tabuľke. Najväčšiu rozlohu v regióne má NP Nízke Tatry (ďalej len NAPANT) s výmerou 19 042 ha, naopak najmenšiu rozlohu má NP Slovenský raj s 526 ha. Celková výmera chránených lokalít regiónu je 39 045 ha.

⁴⁸ ENVIROPORTÁL. *Štátny zoznam osobitne chránených častí prírody SR*. 2007. Dostupné na internete: <<http://uzemia.enviroportal.sk/about>>

Tabuľka 3 : Prehľad veľkoplošných chránených území na Horehroní (stav k 31.12.2016)

Druh a názov chráneného územia	Rok vyhlásenia, prípadne aktualizácie	Výmera v (ha)	Výmera v regióne (ha)
NP Nízke Tatry	1978, 1997	72 842	19 042
NP Muránska Planina	1977 ako CHKO, 1997	20 318	8 055
NP Veľká Fatra	1974 ako CHKO, 2002	40 371	4 888
NP Slovenský raj	1964 ako CHKO, 1988, 2016	19 414	526
CHKO Poľana	1981, 2001	20 360	6 534
Spolu	—	173 125	39 045

Zdroj: vlastné spracovanie, podľa: Konceptia rozvoja cestovného ruchu Banskobystrického samosprávneho kraja na roky 2016 – 2021.

Maloplošné chránené územia sme priblížili v *tabuľke 5*. Okrem spomínaných členení sa v regióne nachádzajú aj chránené územia patriace do sústavy Natura 2000, ktoré členíme na:⁴⁹

- sústavu chránených vtáčích území (CHVÚ) - v európskej legislatíve nazývané ako tzv. „Special Protected Areas“ (SPAs), podľa smernice Európskeho parlamentu a Rady 2009/147/ES o ochrane voľne žijúceho vtáctva.
- sústavu území európskeho významu (EÚV) – v európskej legislatíve ustanovené ako tzv. „Special Areas of Conservation“ (SACs), na základe smernice Rady č. 92/43/ EHS o ochrane biotopov a voľne žijúcich zvierat a rastlín.

Na Slovensku sa nachádza 41 vtáčích území, v regióne Horehronia sú to napr. Veľká Fatra alebo Nízke Tatry a ďalšie.

Tabuľka 4 : Prehľad maloplošných chránených území na Horehroní

Národné prírodné rezervácie (NPR)	Dobročský prales, Hrončeský grúň, Pod Latiborskou hoľou, Veľká Stožka, Hnilecká jelšina, Klenovský Vepor, Skalka, Zlatnica, Badínsky prales, Lubietovský Vepor, Ponická dúbrava, Svrčinník, Harmanecká tisina, Plavno, Príboj
Prírodné rezervácie (PR)	Bacúšska jelšina, Fabova hoľa, Havranie skaly, Klenovské Blatá, Mašianske skalky, Mokrý Poľana, Predajniarska slatina, Rosiarka, Zlatniarske skalky, Breznianska skalka, Havrenia dolina, Horné lazy, Martalúžka, Meandre Hrona, Pohorelské vrchovisko, Rohozniarska jelšina, Vrch Slatina, Barania hlava, Čačínska cerina, Jelšovec, Mackov bok, Pavelcovo, Pri Bútľavke, Štrošy, Uňadovo, Baranovo, Harmanecký Hlboký jarok, Kozlinec, Mačková, Periská, Stará kopa, Šupín, Urpínska lesostep

⁴⁹ ENVIROPORTÁL. Štátny zoznam osobitne chránených častí prírody SR. 2007. Dostupné na internete: <<http://uzemia.enviroportal.sk/about>>

Národné prírodné pamiatky (NPP)	Bystria jaskyňa, Jaskyňa mŕtvych netopierov, Harmanecká jaskyňa, Mičinské travertíny
Prírodné pamiatky (PP)	Havranka, Jajkovská sutina, Kamenistý potok, Predajnianske vodopády, Spády, Bátovský balvan, Horná Roveň, Jánošíkova skala, Kráľická tiesňava, Kremenie, Ľupčiansky skalný hrib, Majerova skala, Moštenické travertíny, Potok Zolná, Tajovská kopa, Veporské skalky
Chránené areály (CHA)	Brezinky, Lúky pod Besníkom, Suchá dolina, Brvnište, Dekretov porast, Hrochotská Bukovina, Jakub, Kopec, Krásno, Malachovské skalky, Podlavické výmole

Zdroj: Najkrajší kraj.sk ten Banskobystrický.

Národný park Nízky Tatry (NAPANT)

Nízke Tatry sú po Vysokých Tatrách najpozoruhodnejším pohorím Slovenska. Mohutný masív Nízkych Tatier sa tiahne od východu na západ s dĺžkou približne 100 km. Sedlo Čertovica predeľuje pohorie na západnú -Ďumbiersku časť a východnú - Kráľovo-hoľskú časť. Najvyšším vrchom je Ďumbier s 2043 m. n. m. a najnižší bod sa nachádza pri Banskej Bystrici s nadmorskou výškou 355 m. n. m. Rozlohou je NAPANT najväčším chráneným územím s 205 085 ha, z toho ochranné pásmo je 123 990 ha, pričom vlastné územie NP predstavuje 81 095 ha (810 km²).⁵⁰

NAPANT bol založený a vyhlásený v roku 1978 Nariadením vlády SSR č. 119/78 Zb.. Oblasť národného parku a jeho ochranné pásma je rozdelený do menších celkov, ktoré nazývame sektory strážnej služby. K jednotlivým sektorom sú pridelený strážcovia správy NAPANT. Správa NAPANT patrí pod Štátnu ochranu prírody Slovenskej republiky (ŠOP SR). Hlavnou úlohou ŠOP SR je ochraňovať prírodu a krajiny v rámci určeného územia.

Národný park zahŕňa 72 maloplošných chránených území a bolo objavených viac ako 170 jaskýň a priepastí. Do oblasti Horehronia spadajú 2 sprístupnené jaskyne – Bystrianska jaskyňa a Jaskyňa mŕtvych netopierov. Zaujímavosťou je NPR Dobročský prales, s najvyšším stupňom ochrany, kde je možný vstup iba pre odbornú verejnosť alebo so sprievodcom.

⁵⁰ SPRÁVA NP NÍZKE TATRY. *Základné informácie*. 2007. Dostupné na internete: <<http://www.napant.sk/info/napant.htm>>

Národný park Muránska planina (NPMP)

NP Muránska planina je vôbec prvým chráneným územím Karpát, nachádzajúci sa na západe Slovenského Rudohoria. Najvyšším bodom je Fabova hoľa (1439 m. n. m.). Celková dĺžka oblasti dosahuje takmer 25 km, začína pri Červenej Skale a končí pri Tisovci. Z Geologického hľadiska územie pozostáva z vápencovo – dolomitckej planiny z množstvom krasových útvarov.

NPMP bol vyhlásený nariadením vlády č. 259/1997 Z. z. účinnosťou od 1. Októbra 1997. Celková výmera ochranného pásma je 21 698 ha, zatiaľ čo vlastné územie predstavuje 20 318 ha, z čoho do Horehronského regiónu zasahuje približne 8055 ha. Organizačnou jednotkou je správa NP Muránska planina, ktorá eviduje 250 jaskýň a 15 priepastí. Lesnatosť územia dosahuje 86%.⁵¹

Národný park je menej využívaným, neprístupným a odlahlým územím, vďaka čomu si zachováva prirodzenosť ekosystémov. Národný park má však tendenciu stať sa pre turizmus významným zdrojom príjmu, z ktorého môže prosperovať autochtónne obyvateľstvo na princípoch trvalej udržateľnosti. NPMP ponúka približne 300 km turistických a náučných chodníkov. Región ponúka možnosti pre jazdeckú turistiku, pre ktorú sú východiskami napr. Zbojská, Pohronská polhora. Pre návštevníkov je atrakciou putovanie huculským koníkom.

Národný park Veľká Fatra (NPVF)

Veľká Fatra je jedným z najrozsiahlejších a najtypickejších pohorí, ktoré leží v severozápadnej časti stredného Slovenska. Z celkových 40 371 ha je 26 132 ha ochranným pásmom a do územia Horehronia zasahuje približne 4 888 ha. Najvyšším vrchom je Ostredok, ktorý dosahuje 1592 m. n. m.. Pohorie je zložené predovšetkým z usadených hornín z druhohôr, zatiaľ čo oblasti Smrekovice a Ľubochňianska dolina sú tvorené zo žulového jadra.

Z dôvodu jedinečnosti a zachovalosti prírodných krás bolo územie Veľkej Fatry Nariadením vlády SR č. 140 s účinnosťou od 1. apríla 2012 vyhlásené za najmladší národný park. Medzi najznámejšie jaskyne patria Mažarná, Jelenecká, Horná a Dolná Túfna, ale sprístupnená je Harmanecká Jaskyňa s dĺžkou 2763 metrov, aj to len so sprievodcom.

⁵¹ SPRÁVA NP MURÁNSKA PLANINA. *Základné údaje*. 2009. Dostupné na internete: <<http://www.npmp.sk/obsah/muranska-planina>>

Takmer 85% územia pokrývajú lesy a na hlavnom hrebeni sa rozprestiera 2000 ha lúk. V lokalite NPVF je približne 35 maloplošných chránených území, ktoré pozostávajú najmä z pralesovitého územia. Pre turistiku je v regióne najatraktívnejší hrebeň Krížnej a Ostredka.⁵²

Chránená krajinná oblasť (CHKO) Poľana

Z geomorfologických celkov do územia zasahuje najväčšie sopečné pohorie SR – Poľana a Veporské vrchy, Spomínaná mohutná sopka sa vytvorila vulkanickou činnosťou, ktorá sa zároveň zaraďuje aj medzi najväčšie sopky v Európe. CHKO Poľana patrí pod druhý stupeň ochrany s rozlohou 20 360 ha, pričom v regióne sa nachádza okolo 6534 ha jeho územia. Najvyšším bodom je Poľana 1458 m. n. m. .

CHKO poľana bola zriadená vyhláškou MK SSR č. 97/1981 Zb. zo dňa 12. augusta 1981. Vzhľadom ku kvalite z hľadiska poľovníctva je chránenou poľovníckou oblasťou pre chov jelenej zveri a od roku 1990 bola vyhlásená za biosférickú rezerváciu UNESCO, čím pristúpilo k plneniu programu Človek a biosféra. Usmerňovaciu funkciu má Správa CHKO Poľana.⁵³

Poľana je najmenej osídleným chráneným územím Slovenska z celkovo asi 400 trvalo bývajúcimi obyvateľmi. Atraktivitou pre návštevníkov je NPR Zadná Poľana, ktorý druhým najväčším pralesom na Slovensku. Kóta Hrb nachádzajúci sa na severnom okraji Poľany je geografickým stredom Slovenska. Ďalším lákadlom pre turistov je Vodopád Bystrého potoka, ktorý je označovaný za najväčšie vodopády Západných Karpát.

4.3 Kultúrny potenciál

Horehronský región je výnimočnou oblasťou pre rozmanitosť a jedinečnosť pamätihodností. Podľa Zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu rozdeľujeme ústredný zoznam národných kultúrnych pamiatok na 4 registre:⁵⁴

- a) register hnutel'ných kultúrnych pamiatok,
- b) register nehnuteľných kultúrnych pamiatok,

⁵² SPRÁVA NP VELKÁ FATRA. *Základné údaje*. 2010. Dostupné na internete: <http://www.soprs.sk/velkafatraweb/sk/zakladne_udaje.php>

⁵³ SPRÁVA CHKO POĽANA. *O CHKO*. 2010. Dostupné na internete: <<http://www.chkopolana.eu/o-chko/>>

⁵⁴ Zákon NR SR č.49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu § 22 Ústredný zoznam

- c) register pamiatkových rezervácií,
- d) register pamiatkových zón.

Tabuľka 5 : Počet pamiatok na území Horehronia

Pamiatky	Počet na území SR	Počet na území Horehronia
Hnuteľné kultúrne pamiatky	15103	452
Nehnuteľné kultúrne pamiatky	11523	567
Pamiatkové rezervácie	28	2
Pamiatkové zóny	80	1

Zdroj: Pamiatkový úrad SR k 9.10.2017

Do ústredného zoznamu pamiatkového fondu SR patrí z Horehronského regiónu 452 hnuteľných a 567 nehnuteľných pamiatok. V rámci územia sú jedinečné 2 pamiatkové rezervácie (Banská Bystrica, Špania dolina).

Najväčšiu ponuku kultúrnohistorických pamiatok vytvára stredoveké, pôvodom banícke mesto Banská Bystrica. Medzi najvýznamnejšie a turisticky najlákavejšie v meste patria Hodinová veža, Matejov dom, Kostol sv. Františka Xaverského, Kostol nanebovzatia Panny Márie, Pamätník SNP. Pamätne miesto SNP sa nachádza taktiež v Kališti a v Nemeckej. Okrem uvedených kostolov je historicky významný aj Kostol sv. Martina biskupa v Čeríne. Originalitou vyniká aj obec Špania Dolina, kde sa nachádzajú jedinečné banícke domy postavené z dreva a kameňa pochádzajúce zo 17. storočia. Typické zachovalé pamiatky ľudovej architektúry je možné nájsť takmer v každej obci Horehronia. Medzi najznámejšie patria obce: Heľpa, Čierny Balog, Lom nad Rimavicou, Drábsko a Staré Hory. Unikátom regiónu je drevený Artikulárny kostol v obci Hronsek, ktorý bol zapísaný do zoznamu svetového dedičstva UNESCO v roku 2008. ⁵⁵

Z hradov, zámkov a kaštieľov sú v okolí najznámejšie Ľupčiansky hrad, Banskobystrický mestský hrad, Vodný hrad, Tihányovský kaštieľ, Kaštieľ Benických, Kaštieľ Bocian. Z múzeí sú vyhľadávané hlavne Horehronské múzeum, Stredoslovenská galéria, Štátna vedecká knižnica, Múzeum Slovenského národného povstania a Stredoslovenské múzeum. Na území Horehronia sa nachádza unikátna železničná stavba nazývaná ako Telgártsky viadukt, ktorý predstavuje exponovanú technickú pamiatku.

⁵⁵ BANSKOBYSSTRICKÝ REGIÓN BRÁNA DO SRDCA. *Za krásami Horehronia*. 2012. s. 10. Dostupné na internete: <<http://www.branadosrdca.sk/publikacie/item/340-za-kr%C3%A1sami-horehronia>>

Jednu z najväčších technických atrakcií regiónu je aj Čiernohronska lesná železnica, ktorá patrí k siedmim divom Banskobystrického samosprávneho kraja. Kultúrny potenciál regiónu kreujú aj ľudové tradície a folklór, pretože prispievajú k atraktivite a sú lákadlom pre návštevníkov regiónu. Turistov priťahujú najmä folklórne festivaly a tradičné jarmoky s trhmi ľudových remesiel. Medzi najnavštevovanejšie tradičné podujatia patria: Stredoveké bromburove slávnosti v Brezne, Veľkonočné radosti v Mýte nad Ďumbierom, Deň stromu v lesníckom skanzene vo Vydrovskej doline, Ondrejský jarmok v Brezne, Štyri zvony v Polomke, Ozveny staroslovienčiny v Kráľovej Holi, Zelený chopok v Jasnej, Radvanský jarmok v Banskej Bystrici, Horehronské dni, spevu a tanca v Heľpe, Bábkarská Bystrica v Banskej Bystrici, Dni tanca pre vás v Banskej Bystrici, Kráľovské dni Horehronia (dni mesta Brezno) a iné.⁵⁶

4.4 Aktuálny stav infraštruktúry z pohľadu aktivít ekoturizmu

Oblasť Horehronia je jedinečným regiónom cestovného ruchu Slovenska, ktorý vychádza z prírodného a kultúrno-historického potenciálu. Turistov láka najmä prírodná scenéria, tradičné slovenské dediny typické svojimi drevenicami, ako aj starobylé historické pamiatky. Vďaka svojej polohe a členitosti ponúka návštevníkom ideálne podmienky na športovo-rekreačné aktivity, či už v letnom alebo aj v zimnom období. V nasledujúcich podkapitolách sme sa snažili zhodnotiť súčasný stav infraštruktúry ekoturizmu z hľadiska aktivít v Horehronskom regióne.

4.4.1 Pešia turistika

Najviac preferovanou aktivitou ekoturizmu na Horehroní je spolu s cykloturistikou pešia turistika, ktorá využíva sieť značených turistických trás a náučných chodníkov. Pre pešiu turistiku je región návštevnícky atraktívnou krajinou, pozostávajúcou z oblastí národných parkov a iných veľkoplošných chránených území. Značené trasy sa vo všeobecnosti členia na diaľkové (európske, národné), miestne a na náučné chodníky. Celková dĺžka turisticky značených trás a chodníkov na území Horehronia dosahuje 1267,5 km.⁵⁷

⁵⁶ KLASTER HOREHRONIE. *Tradičné podujatia*. Dostupné na internete: <<https://www.horehronie.net/sk/podujatia/tradicne-podujatia>>

⁵⁷ ZASTUPITEĽSTVO BBSK č. 241/2016. *Koncepcia rozvoja cestovného ruchu Banskobystrického samosprávneho kraja na roky 2016 – 2021*. s. 10. 6.6.2016. Dostupné na internete: <<https://www.vucbb.sk/>>

Cez severnú časť regiónu prechádza diaľková európska trasa E8 (magistrála M.R. Štefánika – Cesta hrdinov SNP), ktorá vedie cez národné parky Veľká Fatra a Nízke Tatry. Na juhu sa nachádza diaľková trasa 0804 Rudná magistrála prechádzajúca naprieč CHKO Poľana a Národným parkom Slovenský raj. Miestne trasy a náučné chodníky, ktoré sa tiahnu cez viaceré obce a pozoruhodné lokality sú pospájané magistrálami a vytvárajú tak turisticky zaujímavú a hustú sieť pre peších turistov.⁵⁸

Zvyčajne sa jednotlivé trasy a chodníky nachádzajú najmä na území chránených oblastí. Na peších turistov sa preto vzťahujú návštevné poriadky týchto území. Jedným z hlavných pravidiel je pohyb po vyznačených turistických chodníkoch a náučných chodníkoch, trasách k náučným lokalitám a po miestach určených pre pohyb peších turistov. Strážcovia chodníkov zo správy chránených území majú okrem iných v kompetencii aj mapovanie nelegálnych skládok odpadu. V prípade nálezu nahlasujú skutočnosť príslušným obecným alebo mestským úradom, ktoré operatívne riešia a likvidujú čierne skládky prostredníctvom aktivačných pracovníkov alebo technickými prostriedkami.

Dôležitou súčasťou pešej turistiky je značkovanie chodníkov a trás, ktoré vykonáva Klub slovenských turistov (ďalej len KST). V tejto súvislosti treba poznamenať fakt, že Slovensko spolu s Českom má oproti krajinám Európy prepracovaný systém značenia, pretože v žiadnej krajine nie je značenie chodníkov tak jednotné, dokonalé a prehľadné ako práve na území spomínaných krajín.⁵⁹ Na značkovanie peších trás sa viaže Slovenská technická norma - STN 01 8025, kde sú definované princípy a spôsoby umiestňovania značiek a informačných objektov, ako aj tvary, rozmery, farby a technické vyhotovenie turistických značiek.⁶⁰ Z uvedeného teda vyplýva, že KST združuje členov, ktorí sa zaoberajú pešou turistikou a aktívne sa podieľajú na značovaní a údržbe turistických chodníkov aj na území Horehronia.

V súvislosti s pešou turistikou je potrebné rozlišovať náučné chodníky, ktoré sú špecifickým druhom značených turistických chodníkov s rôznou dĺžkou a zameraním, nachádzajúce sa v prírodných a kultúrno-historických územiach. Na jednotlivých

⁵⁸ ZASTUPITEĽSTVO BBSK č. 241/2016. *Koncepcia rozvoja cestovného ruchu Banskobystrického samosprávneho kraja na roky 2016 – 2021*. s. 10. 6.6.2016. Dostupné na internete: <<https://www.vucbb.sk/>>

⁵⁹ AKTUALITY.SK. *Turistické značenie na Slovensku*. 2009. Dostupné na internete: <<https://www.aktuality.sk/clanok/469519/turisticke-znacenie-na-slovensku/>>

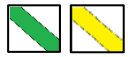
⁶⁰ SLOVENSKÝ ÚSTAV TECHNICKEJ NORMALIZÁCIE. *STN 01 8025: Turistické značenie*. 8.2016. Dostupné na internete: <https://www.tulak.online/wp-content/uploads/2016/05/KTS_norma_STN_01_8025.pdf>

zastávkach náučných chodníkov sa nachádzajú orientačno-informačné tabule, na ktorých sú podrobne popísané zaujímavosti o objektoch a fenoménoch územia.⁶¹

Správa a budovanie náučných chodníkov je vo výkone štátneho podniku Lesy Slovenskej republiky so sídlom v Banskej Bystrici, ktorá pri tvorbe a údržbe spolupracuje s KST, ako aj s obcami a organizáciami v regióne Horehronia. Budovaním a údržbou náučných chodníkov sa zaoberá aj štátom zriadená príspevková organizácia Národné lesnícke centrum (NLC), ktorá podporuje ekoturistiku ako šetrnú formu turistiky. Centrum sa snaží prispievať k interpretácii prírodného a kultúrneho bohatstva Horehronského regiónu a formou vzdelávacích a informačných prvkov sa tak pohyb pre peších turistov stáva výnimočným.

Vzhľadom k uvedeným skutočnostiam sme v prílohe venovali osobitnú pozornosť ako náučným chodníkom, tak aj turistickým trasám, ktoré sme stručne zosumarizovali v tabuľkách 7, 8.

Tabuľka 6 : Prehľad náučných chodníkov Horehronského regiónu

Číslo chodníka	Názov chodníka	Dĺžka chodníka	Čas prechodu	Rok otvorenia	Náročnosť	Označenie turistického chodníka
1	Kordický rodinný chodník	4,5 km	1 hod. 30 min.	2005	ľahká	
2	Kráľická tiesňava	2 km	1 hod.	2006	stredne náročná	
3	Tajov – Suchý vrch	9 km	3 hod. 30 min.	2006	stredne náročná	
4	Serpentíny Urpín	4 km	1 hod. 30 min.	2014	ľahká	
5	Jakub	2,1 km	1 hod.	1986	ľahká	Bez označenia
6	Horné Pršany	1,5 km	45 min.	2015	ľahká	
7	Lesnícky skanzen vo Vydrovskej doline	5 km	2 – 6 hod.	2002	stredne náročná	
8	obec Čierny Balog	2 km	1 hod.	2008	ľahká	
9	Dobročský prales	1 (6) km	3 hod.	uzavretý	stredne náročná	Bez označenia
10	Bacúch – Vyšná Boca	14 km	5 hod. 30 min.	nedostupný	stredne náročná	

Zdroj: vlastné spracovanie

⁶¹ MARUŠÁKOVÁ, Ľ. a kol. *Lesy pre ľudí*. 2012. 35 s., ISBN 978 – 80 – 8093 – 171 – 1. Dostupné na internete: <<http://www.mpsr.sk/download.php?fID=6755>>

Tabuľka 7 : Prehľad turistických trás v Horehronskom regióne

Číslo TZT	Názov trasy	Dĺžka trasy	Čas prechodu	Náročnosť	Označenie turistickej trasy
2615	Chata gen. M. R. Štefánika	11,3 km	4 hod. 45 min.	nenáročná	
2622	Košarisko - Nemecká	16,5 km	7 hod. 30 min.	ľahká	
2623b	Hiadef – Hiadefské sedlo	7 km	3 hod.	náročná	
8457	Pohorelá – vodopád pod Orlovou	4,4 km	1 hod. 45 min.	nenáročná	
8453	Horná Mičiná - Vlkanová	8,6 km	3 hod 15 min.	nenáročná	
8424	Čierny Balog - Obrušovanec	9,2 km	3 hod. 45 min	nenáročná	
8421a	Heľpa - Priehyba	6,6 km	2 hod. 30 min.	stredne náročná	
5619b	Horná Jarabá - Kumštové sedlo	4,9 km	2 hod.	nenáročná	
2628	Staré hory - Krížna	7,3 km	3 hod	náročná	
8422	Pohronská	6,8 km	2 hod. 30 min.	ľahká	

Zdroj: vlastné spracovanie

V snahe vyhnúť sa hotelovým komplexom, ktoré sa zameriavajú na veľké skupiny návštevníkov, sme v tabuľke 9 zhrnuli chaty, nachádzajúce sa prevažne v tichom, horskom prostredí chránených oblastí.

Tabuľka 8 : Významné centrá pešej turistiky v Horehronskom regióne

Oblasť	Názov chaty	Obec	Kapacita
Veľká Fatra	Chata Betka	Motyčky	6
NP Nízke Tatry	Chata Bukovec	Motyčky	4
	Chata Hájenka Jelenská	Staré Hory	8
	Bystrá	Bystrá	10
	Chata Javorinka	Brusno	4
Slovenské Rudohorie	Chata Kolba	Lopej	10
CHKO Poľana	Chata Grúň	Hriňová	10
Veporské Vrchy	Rekreačná chata Tri vody, č. 222	Osrblie	12
	Chata Čierny Potok	Sihla	6
	Rekreačná chata Sviniarka, č. 41	Čierny Balog	16

	Chata Boldiška	Čierny Balog	4
	Chata Rizne	Čierny Balog	4
	Chata Tepličné	Klenovec	8
	Chata Ľaudiska	Klenovec	5
	Chata Varta	Klenovec	5

Zdroj: Turistické ubytovanie. Dostupné na internete: <<http://www.ubytovanie.lesy.sk/>>

Do tabuľky sme zahrnuli nízko kapacitné chaty, určené pre peších turistov, ktoré sú lákadlom pre malé skupiny návštevníkov, najmä pre rodinu s deťmi. Pri výbere chat sme dbali aj nato, aby jednotlivé chaty boli drevenice alebo zruby, teda vybudované z prírodných materiálov, tak aby spĺňali pravidlá ekoturizmu.

V oblasti pešej turistiky je napriek pozitívam, ktoré sme uviedli aj množstvo problémov. Jedným z nich sú napríklad devastácie účinky drevo spracúvajúceho priemyslu na turistické chodníky. Napriek rozsiahlej sieti turistických chodníkov je málo dobrovoľníkov, ktorí značkujú turistické chodníky, z čoho pramení nedostatočná údržba. Takýto stav chodníkov svedčí najmä o nedostatku finančných prostriedkov. KST v roku 2017 hospodári s rozpočtom vo výške 94 000 EUR, z ktorých financuje aj iné turistické aktivity okrem pešej turistiky.⁶² Niektoré oblasti sú pre návštevníkov dostupné iba so sprievodcom, ktorý pýta vysoké poplatky za exkurziu v danej oblasti (napr. v pralesoch). Môžeme teda povedať, že je istá bariéra pri riešení rozvojových zámerov, ktorá vyplýva zo stretu záujmov a nedostatočnej komunikácie medzi ochrancami prírody a kompetentnými v oblasti cestovného ruchu (samosprávami, informačnými centrami a pod.).⁶³ Na Horehroní sa nachádza málo kratších chodníkov (2-3 hod. chôdze), určených pre starších občanov alebo rodiny s deťmi.

4.4.2 Cykloturistika

Cykloturistika jednou z najrozšírenejších aktivít ekoturizmu na Slovensku. Svedčí o tom aj fakt že množstvo cykloturistov a cyklotrás pribúda. Na druhej strane treba poznamenať, že zatiaľ čo krajiny západnej Európy majú rozpracované komplexné národné cyklostratégie už niekoľko desaťročí, Slovenská republika stojí na začiatku cesty.

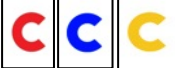
⁶² MINISTERSTVO ŠKOLSTVA SR. *Register poskytnutých finančných prostriedkov*. 2017. Dostupné na internete: <https://www.minedu.sk/data/files/7412_2017-registerdotacii.xls>

⁶³ ZASTUPITEĽSTVO BBSK č. 241/2016. *Koncepcia rozvoja cestovného ruchu Banskobystrického samosprávneho kraja na roky 2016 – 2021*. s. 38. 6.6.2016. Dostupné na internete: <<https://www.vucbb.sk/>>

Na národnej úrovni je rozpracovaná Národná stratégia rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky 2015 v SR, ktorej víziou je zrovnoprávniť cyklistickú dopravu s ostatnými druhmi dopravy a zvyšovať povedomie o cykloturistike, ako o ekologicky, ekonomicky a zdravotne šetrnejšej forme dopravy do školy, zamestnania alebo za rekreáciou.⁶⁴ Spomínaný dokument je zároveň rámcovým pre tvorbu strategických konceptov na regionálnej a lokálnej úrovni. Pre Horehronský región je významným dokumentom Rozvoj cyklistickej dopravy na úrovni Banskobystrického samosprávneho kraja.

Cykloturistika je výhodou pre rozvoj vidieka, zvyšovanie zamestnanosti a odstránenie regionálnych disparít v menej rozvinutých oblastiach. Budovanie cyklotrás je prospešné z hľadiska sociálno-ekonomického rozvoja obcí a miest a trvalo udržateľného rozvoja cestovného ruchu. Aj keď územím Horehronského regiónu neprechádza žiadna cyklotrasa zo siete EuroVelo⁶⁵, napriek tomu má so svojim členitým terénom predpoklad pre výstavbu cyklistickej infraštruktúry. Výhodou Horehronia pre budovanie cyklotrás je územie národných parkov, chránených krajinných oblastí, prírodných rezervácií a ďalších oblastí.⁶⁶ Najkrajšie cyklotrasy regiónu sú podrobnejšie popísané v *tabuľke 10* aj s konkrétnymi špecifikáciami.

Tabuľka 9 : Prehľad cyklotrás Horehronského regiónu

Číslo trasy	Názov Trasy	Dĺžka Trasy	Stúpanie	Náročnosť	Označenie cyklistickej trasy
1	okolo Dolného Harmanca	27 km	1203 m	*** 3 stredne náročná	
2	do Španej doliny	50 km	2303 m	***** 5 veľmi ťažká	
3	pod Kráľovu hoľu	25 km	758 m	** 2 ľahká	
4	veľký brusniansky okruh	58 km	1634 m	**** 4 ťažká	
5	cez Veporské vrchy	62,5 km	1550 m	*** 3 ťažká	

⁶⁴ MINISTERSTVO DOPRAVY, VÝSTAVBY A REGIONÁLNEHO ROZVOJA SR. *Národná stratégia rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky v SR*. 3.2015. s. 7. Dostupné na internete: <http://www.telecom.gov.sk/index/open_file.php?file=doprava/cyklistika/Cyklostrategia_2013_druhe_vydanie_SK.pdf>

⁶⁵ Viac o eurovelo na: <<http://www.eurovelo.sk/sk/>>

⁶⁶ MINISTERSTVO DOPRAVY, VÝSTAVBY A REGIONÁLNEHO ROZVOJA SR. *Národná stratégia rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky v SR*. 3.2015. s. 11. Dostupné na internete: <http://www.telecom.gov.sk/index/open_file.php?file=doprava/cyklistika/Cyklostrategia_2013_druhe_vydanie_SK.pdf>

6	centrálny masív Nízkych Tatier	41 km	1929 m	*** 3 stredne náročná	
7	Muránska Veľká lúka	5,8 km	186 m	* 1 veľmi ľahká	
8	okruh Donovaly/ Korytnica	22 km	864 m	*** 3 stredne náročná	
9	Čiernohorská cyklotrasa	43 km	912 m	*** 3 stredne náročná	
10	okruh cez Čertovicu	46 km	1728 m	*** 3 stredne ťažká	

Zdroj: vlastné spracovanie

U priaznivcov cykloturistiky je Horehronie nazývané ako tzv. Bike & E-bike región, ktorý ponúka približne 76 značených cyklotrás s dĺžkou približne 865 km rôznej náročnosti.⁶⁷ Jedným z kľúčových projektov zameraných na podporu služieb v oblasti cykloturistiky je projekt „Vitajte cyklisti“. Ide o certifikáciu turistických služieb, ktorá vytvára sieť turistických zariadení, do ktorého sa zaraďujú zariadenia poskytujúce kvalitné služby a uspokojujúce potreby cykloturistov.

Tabuľka 10 : Prehľad zariadení Horehronského regiónu podľa projektu „Vitajte cyklisti“

Názov zariadenia	Oblasť	Kritériá	Webová lokalita
Hostel Tále	Brezno – Tále	➤ bezplatné boxy pre uloženie bicyklov, ➤ informačný panel s informáciami pre cyklistov, ➤ požičovňa bicyklov, ➤ predaj cykloturistických máp okolia, ➤ zoznam a opis cyklistických výletov do okolia, ➤ rezervačný servis ubytovania v ďalších zariadeniach, poskytujúcich služby pre cyklistov, ➤ cudzojazyčné informačné materiály.	https://hosteltale.sk/
Hotel Brusno	Banská Bystrica Brusno		http://hotel-brusno.sk/
Koliba Dami Sport	Banská Bystrica - Donovaly		http://www.damisport.sk/
Informačné centrum	Brezno – Čierny Balog		http://vydra.sk/
Wellnes Hotel Šport	Banská Bystrica - Donovaly		http://www.hotelsport.sk/

Zdroj: Banskobystrický samosprávny kraj. Rozvoj cyklistickej dopravy na území BBSK. 4.2017. 9 s., Dostupné na internete: <<https://www.bbsk.sk/>>

Jednotlivé zariadenia Horehronského regiónu uvedené v tabuľke 11 ponúkajú bohaté služby pre cykloturistov, ako sú: uloženie, oprava, čistenie a v neposlednom rade poskytnutie informácií o možnostiach cykloturistiky v okolí.

⁶⁷ KLASER HOREHRONIE. *Bike & E-bike tour Horehroním*. 2017. Dostupné na: <<http://horehronie.net/sk/aktivita/vylety-na-objednavku/e-bike-tour-horehronim>>

Najvýznamnejším podporovateľom cykloturistiky na území Horehronia je Banskobystrický samosprávny kraj. Dôležité postavenie v regióne má aj *Slovenský cykloklub* sídlaci v Piešťanoch, ktorý so svojim detašovaným pracoviskom (*Slovenský cykloklub Ďumbier Brezno*) zohráva významnú rolu v cykloturistike. Ďalším kľúčovým aktérom je *Nadácia ekopolis* alebo *Občianska cykloiniciatíva Banská Bystrica*.⁶⁸

Z požiadaviek cyklistickej verejnosti vyplynula novinka cyklobus, ktorej myšlienkou je spájať cyklotrasy do logických celkov, propagovať atraktívne destinácie pre turistov a odstraňovať rušivý vplyv áut v chránených územiach s heslom: „Oslobod’ sa, nechaj auto doma a chráň prírodu“. Ďalším relevantným projektom v rámci cykloturistiky je projekt E – BIKE (bicykle s asistenčným elektrickým pohonom), na ktorom sa podieľa Oblastná organizácia cestovného ruchu (OOCR) Stredné Slovensko. V spolupráci s neziskovými organizáciami a poskytovateľmi cykloturistických služieb sa snažia vytvoriť sieť nabíjacích centier s požičovňou elektronických bicyklov. Prvým nabíjacím a servisným bodom bol Horský hotel Kráľova studňa s účinnosťou od 8. mája 2016. V roku 2017 pribudli ďalšie nabíjacie stanice v penziónoch Klopačka (Špania dolina) a Králiky.

S cieľom uznania cyklistickej dopravy ako rovnocenného druhu dopravného prostriedku prišla myšlienka zriadenia národného cyklokoordinátora, v úzkej súčinnosti so samosprávami resp. s regionálnymi cyklokoordinátormi, ktorí zohrávajú dôležitú rolu pri riadení, koordinovaní, vzdelávaní, rozvoji infraštruktúry a výskume v rámci spomínanej oblasti. Zodpovedajúcim orgánom pri radení cyklokoordinátorov je Ministerstvo dopravy a výstavby SR, ktoré spolupracuje s BBSK (regionálnym cyklokoordinátorom) a mestami Banská Bystrica, Brezno, ako aj s občianskymi združeniami.⁶⁹

Dôležitým míľnikom pre rozvoj cykloturistickej dopravy a cykloturistiky sa stáva spolupráca (Memorandum) uzavretá dňa 27. marca 2017, medzi štátnym podnikom LESY Slovenskej republiky a Národným cyklokoordinátorom, s cieľom rozvíjať tieto činnosti v oblasti využívania lesných ciest.⁷⁰

⁶⁸ ZASTUPITO BBSK č. 241/2016. *Koncepcia rozvoja cestovného ruchu Banskobystrického samosprávneho kraja na roky 2016 – 2021*. s. 16. 6.6.2016. Dostupné na internete: <<https://www.vucbb.sk/>>

⁶⁹ MINISTERSTVO DOPRAVY, VÝSTAVBY A REGIONÁLNEHO ROZVOJA SR. *Národná stratégia rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky v SR*. 3.2015. s. 25. Dostupné na internete: <http://www.telecom.gov.sk/index/open_file.php?file=doprava/cyklistika/Cyklostrategia_2013_druhe_vydanie_SK.pdf>

⁷⁰ LESY SR. KLUČKA, P. *MEMORANDUM vo veci spolupráce pri rozvoji cyklistickej dopravy a cykloturistiky na Slovensku*. 27.3.2017. Dostupné na internete: <<http://www.lesy.sk/files/aktivity/memorandum-cykloturistami.pdf>>

4.4.3 Horolezectvo

Horolezectvo je jednou z ďalších aktivít viazaných na životné prostredie. Horehronie ponúka horolezecké možnosti najmä v NP Nízke Tatry, ktorý je jediným vysokohorským terénom na Slovensku okrem Tatranského NP. Ďalšie príležitosti pre horolezectvo sú v NP Veľká Fatra a v Kremnických Vrchoch.

Informácie o horolezeckých možnostiach v oblasti Horehronského regiónu je možné získať na webovej stránke Slovenského horolezeckého spolku. Na portáli sú k dispozícii podrobnosti o stupňoch ochrany, výnimkách alebo obmedzeniach v chránených oblastiach. Horolezecké trasy sú však zhrnuté veľmi okrajovo.

Tabuľka 11 : Horolezectvo v Horehronskom regióne

Pohorie	Vrchol	Stupeň ochrany	Obmedzenosť
1. Kremnické vrchy	1.1 Jakub	—	celoročne povolené
	1.2 Králiky	1. stupeň	bez obmedzenia
	1.3 Tajov	—	bez obmedzenia
	1.4 Červená skala	1. stupeň	
2. NP Veľká Fatra	2.1 Harmanec - Krpcovo	—	15.7 – 1.12.
	2.2 skaly pri Harmaneckej jaskyni	—	celoročne povolené
3. Nízke Tatry	2.3 Dereše	—	celoročne povolené
	2.4 Chopok	—	celoročne povolené
	2.5 Ostredok	4. stupeň ochrany	celoročne

Zdroj: Slovenský horolezecký spolok JAMES. Dostupné na:
<http://www.james.sk/default1.asp?pageid=1&portal_id=1>

Horolezecké vrcholy sme zhrnuli v *tabuľke 12*. Uviedli sme tie, ktoré sú lezecky dostupné, či už bez obmedzenia alebo s obmedzením. Niektoré vrcholy nachádzajúce sa v chránených oblastiach sú celoročne zakázané z dôvodu ochrany životného prostredia. Odbor ochrany prírody a krajiny v rámci Ministerstva živ. prostredia SR prehodnocuje žiadosti Slovenského horolezeckého spolku o udelenie výnimiek. V prípade udelenia výnimiek sa zapracovávajú do návštevých poriadkov chránených území SR.

4.4.4 Skialpinizmus

Moderné zjazdové lyžovanie alebo snowboarding vyžadujú dobre pripravené zjazdovky, veľké svahy a funkčnú sieť vysokokapacitných vlekov a snehových systémov. Výstavba infraštruktúry pre lyžiarsky turizmus zahŕňa značné zásahy do životného prostredia, preto je nutné zastaviť rozširovanie lyžiarskych oblastí a obmedziť používanie strojov na konkrétnych trasách. Politika ekoturizmu na takýchto trasách vyzdvihuje alternatívu, akou je skialpinizmus.

Pre skialpinistov ponúka najlepšie podmienky pohorie Nízkyh Tatier. Zo západu pohorie ohraničuje sedlo Donovaly a z východu Kráľova Hoľa (1948 m. n. m.). Pre skialpinistov je najpríťažlivejšia hlavne centrálna časť (od Derešov po Ďumbier) a východná časť (oblasť Kráľovej Holey). Návštevný poriadok Národného parku Nízke Tatry rozdeľuje miesta vyhradené pre skialpinizmus nasledovne:

Skialpinistický areál Chopok (juh) predstavuje hrebeňovitý úsek Dereše. Miestom na zohriatie je chata M. R. Štefánika, ktorá je južnou expozíciou. Chata poskytuje návštevníkom ubytovanie (6 izieb x 8 lôžok) a stravovanie. Postavená je z prírodných materiálov.⁷¹

Skialpinistický areál Kráľova Hoľa je ohraničený na severe a východe cestou Šumiac – Kráľova Hoľa a červeno značkovým turistickým chodníkom č. 0801 Telgárt – Kráľova Hoľa. Na západe je hranica areálu vytváraná líniou sedla medzi Kráľovou hoľou Strednou hoľou, hrebeňom Vyšnej Rovienky a hranicou lesa.

V obidvoch skialpinistických areáloch NAPANT platí povolenie na akýkoľvek pohyb medzi 15. decembrom a 30. aprílom v čase hodinu po východe a hodinu po západe slnka. Kvalitné podmienky pre realizáciu skialpinistickej aktivity sú aj na území Národného Veľká Fatra:

Skialpinistický areál Krížna sa nachádza v nezalesnenom pásme a zahŕňa oblasť Tureckej, Malej Krížnej, prameňa Kráľovej studne, záver Gaderskej doliny, Suche doliny (Dlhého Grúňa), Repišťa, Krížnej, Líšky a Tureckej, okrem časti Štrosy. Prístup do skialpinistického areálu je možný po turistických chodníkoch, zjazdových tratiach Turecká – Líška a zo suchej

⁷¹ Slovenská skialpinistická asociácia. (stará stránka). *Skialpinizmus na území Národného parku Nízke Tatry*. 2004. Dostupné na internete: <<http://www.skimountaineering.sk/skm.php>>

doliny hrebeňom Dlhý grúň. Skialpinistickú aktivitu je možné realizovať v čase od 1. novembra do 31. marca.⁷²

Na národnej úrovni skialpinizmus podporuje Slovenská skialpinistická asociácia, so sídlom v Banskej Bystrici, ktorá spolupracuje s miestnymi klubmi v Horehronskom regióne, ako sú: ŽP šport a. s. Podbrezová; SK skialpkrížna Banská Bystrica; HK Kamenná Chata a iné.⁷³

Asociácia spolupracuje aj so Štátnou ochranou prírody Slovenskej republiky (ŠOPSR), s cieľom vytvoriť spojitosť medzi ochranou prírody a skialpinizmom, predchádzať konfliktom medzi záujmami ochrany prírody a skialpinizmom a v neposlednom rade informovať o možnostiach skialpinizmu v chránenom území.⁷⁴ V závere podkapitoly sme v *tabuľke 13* zhrnuli najatraktívnejšie skialpinistické túry v riešenom regióne.

Tabuľka 12 : Prehľad skialpinistických túr v Horehronskom regióne

Číslo túry	Názov túry	Dĺžka	Čas výstupu	Čas zostupu	Prevýšenie	Výskyt lavín	Vhodnosť podmienok
1	juhozápadné svahy Krížnej	2,9 km	2 hod. 30 min.	40 min.	944 m	veľmi často	február – marec
2	Suchý – severný hrebeň	0,5 km	30 min.	15 min.	225 m	občas	január – apríl
3	Dereše – Derešský žľab	4,3 km	1 hod. 40 min.	40 min.	800 m	veľmi často	február - apríl
4	Kráľova hoľa	5,2 km	2 hod. 20 min.	40 min.	1078 m	často	január - marec
5	Ďumbier – k Štefánikovej chate	1, 3 km	40 min.	15 min.	316 m	občas	január - apríl

Zdroj: MASTODONT-i, Dostupné na internete:
<<http://www.mastodont.szm.com/skialp%20tury.htm>>

4.4.5 Vodná turistika

Najlepšie podmienky na splavovanie má rieka Hron, podľa ktorej je aj región pomenovaný. Hron je druhou najdlhšou slovenskou riekou s dĺžkou 298 km. Celkovo je

⁷² Slovenská skialpinistická asociácia. (stará stránka) *Bežecké lyžovanie a skialpinizmus na území národného parku. NP Veľká Fatra*. 2004. Dostupné na internete: <<http://www.skimountaineering.sk/skm.php>>

⁷³ Slovenská skialpinistická asociácia., (stará stránka). *Skialpinistické kluby*. 2004. Dostupné na internete: <<http://www.skimountaineering.sk/skm.php>>

⁷⁴ Slovenská skialpinistická asociácia., (nová stránka). *Informácie, Stanovy SSA*. 2016. Dostupné na internete: <<https://www.skialpuj.sk/sk/informacie/Stanovy-SSA>>

splavných 265 km, na území Horehronia je to približne 106 km.⁷⁵ Pozoruhodné je hlavne okolie, aj z tohto hľadiska je pre turistov najvyhľadávanejšou medzi slovenskými riekami. Turisti ju obľubujú aj preto, lebo sa jej vplyv človeka dotkol len minimálne. Pri splavovaní rieky nejde len o športovú aktivitu, ale aj kultúrno-poznávaciu činnosť.

V horehronskom regióne rieka preteká medzi Nízkymi Tatrami, Veporskými a Kremnickými Vrchmi a ďalej prúdi do Zvolenskej kotliny. Hron je rozdelený na 3 úseky (horný, stredný, dolný), pričom do regiónu zasahujú 2 úseky (horný a stredný), od Červenej Skaly po mesto Sliač. Tieto úseky sú rozdelené na viac menších úsekov, na ktorých sa nachádzajú táboriská. Prameňom rieky v hornom úseku je oblasť pod Kráľovou hoľou, pričom riekou je možné splavovať až z Červenej skalky (časť obce Šumiac).

Horné úseky Hrona (Červená Skala – Heľpa – Polomka) s mierne ťažkou až ľahkou obtiažnosťou sú určené pre pokročilejších vodákov, pre ktorých je odporúčané nosiť plávaciú vestu aj helmu. Na týchto úsekoch nie je vytvorená takmer žiadna infraštruktúra pre vodnú turistiku, okrem núdzového táboriska v Heľpe alebo v Polomke pri moste. Spomínané úseky aj s konkrétnymi údajmi sú zaznamenané v *tabuľke 14* nižšie.

Tabuľka 13 : Rozdelenie toku Hrona v oblasti Horehronia

Číslo úseku	Úsek		Riečny km	Čas plavby	Obtiažnosť	Zjazdnosť (vodočet v cm)	Zjazdnosť podľa kal. Mesiacov
1	Horný	Červená skala – Heľpa	265,0 – 255,5	1,5 - 2 hod.	ľahké – mierne ťažké	65	marec – apríl
2		Heľpa – Polomka	255,5 – 245,8	1,5 - 2 hod.	mierne ťažké	60	apríl – máj
3		Polomka – Brezno	245,8 – 223,7	3 – 4 hod.	ľahké	40	marec – jún
4	Stredný	Brezno – Nemecká	223,7 – 204,4	3 hod.	ľahké	40	marec – jún
5		Nemecká – Sliač	204,4 – 161,0	5 – 6 hod.	ľahké – mierne ťažké	80	celoročne

Zdroj: Cestovná kancelária SKonline.sk. *Splavovanie Hrona - Doporučené trasy*. 2000. Dostupné na internete: <<http://www.skonline.sk/vodactvo.php?id=1195>>.

Pri splavovaní rieky Hron sú príležitosťami na táborenie a oddych nasledovné miesta:

⁷⁵ Cestovná kancelária SKonline.sk. *Splavovanie Hrona - Horný Hron*. 2000. Dostupné na internete: <<http://www.skonline.sk/vodactvo.php?id=1195>>

Bujakovo (riečny km: 245) mestskou časťou Brezna, kde na pravom brehu rieky Hron sa nachádza reštaurácia (<http://www.salmo.sk/>) v tvare starej lode. Na opačnom brehu rieky sa rozprestiera lúka s altánkom, kde je možné kempovať.

Nemecká (riečny km: 220) je obec, v ktorej rieka preteká spoza Motorest Nemecká (<http://motorestnemecka.sk/>). Motorest poskytuje cestujúcim možnosť ubytovania stravovania a aktívneho odpočinku v podobe splavu Hrona. Celý rok, okrem zimy je možné využiť služby rodinnej firmy BOAT4U, ktorá organizuje vodácke výlety a ponúka ich v rôznych variantoch (jednodenný, víkendovaný, školský). V obci Nemecká sa nachádza aj vodácke táborisko Dronte, kde je možné využiť ohniská, chaty, ako aj miesta na stanovanie. Stravu je možné si zabezpečiť z miestneho bufetu alebo z potravín, ktoré sú 400 m od kempu.

Lodenica na Mlynčoku (riečny km: 192,3) svojim zákazníkom poskytuje služby pre splav, či už pre jednotlivcov alebo kolektívy, ako aj jedno alebo viacdňové splavy. Ide o malú firmu (<http://www.splavhrona.sk/>), ktorá poskytuje kompletne vybavenie pre splavy a požičiava lode. Ďalej je tu možnosť občerstvenia v bufete a ubytovania.

Šalková (riečny km: 183) je mestská časť Banskej Bystrice, ktorá sa nachádza na ľavom brehu rieky Hron. Pred obcou je lúka určená na kemping, v blízkosti ktorej sú obchody.

Vlkanová (riečny km: 167) je obcou pri Banskej Bystrici, kde sa nachádza reštaurácia Fort Geronimo (<http://www.fortgeronimo.sk/>), ktorá je určená ako táborisko pre vodákov. Ponuka reštaurácie okrem stravovania zahŕňa cenník dopravy lodí a vybavenia do okolitých táborísk. Zaujímavé je ubytovanie v stanoch (teepee) a sudoch, kde sú drevené postele. Pre priaznivcov vodnej turistiky sú k dispozícii rôzne druhy člnov a raftov. Taktiež sú pripravené jeden alebo viacdenné splavy podľa požiadaviek zákazníkov.

Medzi ďalšie požičovne, ktoré zabezpečujú technické zabezpečenie splavu rieky Hron patria:

- Hastrman (www.hastrman.sk),
- Bufet Rybárik (www.hastrman.sk),
- Dronte (www.drondronte.sk),
- Eurorafting (<http://eurorafting.sk/>).

Po zmapovaní aktuálneho stavu vodnej turistiky v regióne môžeme zhodnotiť, že rieka Hron poskytuje veľa možností na splav z množstvom pekných výhľadov a zážitkov. Pre tých turistov, ktorí neočakávajú komplexné turistické služby, ale skôr uprednostňujú pokoj v prírodnom prostredí, je Hron ideálnym miestom.

4.4.6 Jazdecká turistika

Rekreačné jazdectvo je rozvinuté predovšetkým v južnej a juhovýchodnej časti Horehronského regiónu, v oblasti Čierny Hron a Muránska planina. Typickou atraktivitou územia je chov polodivých a huculských koní. Z výhodnej regionálnej črty vyplynul aj projekt „Huculská magistrála“, ktorej úlohou je zachrániť a rozširovať chov huculských koní, zachovať biodiverzitu a zabezpečiť tak trvalo udržateľný rozvoj cestovného ruchu územia. Kľúčovým iniciátorom jazdectva je Hucúlska Magistrála – klaster cestovného ruchu na území Muránska planina a Čierny Hron. Od roku 2014 „Huculskú magistrálu“ (ďalej len HM) zastrešuje občianske združenie Huculská magistrála.

V súčasnosti je infraštruktúra trás HM a ubytovania vo fáze budovania. Vzhľadom k tomu, že v roku 2015 sa občianskemu združeniu nepodarilo získať nenávratný finančný príspevok k vyznačeniu trás formou GPS mapovania, dobrovoľníci rozhodli, že niektoré trasy zmapujú sami.⁷⁶ Paralelne sa tieto údaje snažia spracovať tak, aby boli použiteľné aj pre aplikáciu do mobilných zariadení a pod.

V tabuľke 15 sme uviedli významné centrá jazdeckej turistiky na Horehroní, pričom sme sa zamerali hlavne na tie, ktorých cieľom je sa vyhýbať masovým turistickým centráм a poskytovať služby, ktoré zodpovedajú zásadám ekoturizmu (individuálny prístup, pobyt v prírode, environmentálne vzdelávanie, intenzívne zážitky a pod.). Väčšina z týchto centier sú práve na trase HM. Vzhľadom k tomu, že spadajú do územia Muránska planina musia spĺňať aj podmienky NP ako sú: územná ochrana, druhová ochrana rastlín a živočíchov, environmentálna výchova a iné.

Tabuľka 14 : Významné centrá jazdeckej turistiky na Horehroní

Názov	Lokalita	Služby s prívlastkom „eko“	Web stránka
Salaš Zbojská (Zbojnický dvor)	Pohronská Polhora	– ubytovanie na salaši, – vozenie detí v kruhu, – jazda na koni pre začiatočníkov/pokročilých,	http://www.zbojska.sk/

⁷⁶ BOROŠOVÁ, D. Občianske združenie Huculská magistrála: *Výročná správa 2015*. 6 s., Dostupné na internete: <<http://www.huculskamagistrala.sk>>

		– kratšie púte v okolí, – jednodňové/viacdňové výlety po HM, – vychádzky na voze po trase HM.	
Chalupa Rogalko	obec Michalová	– ubytovanie v súkromí, – výcvik jazdy v ohrade, – vychádzky na koni do prírody	http://www.rogalko.szm.com/
Eurosalaš (zážitková farma)	obec Michalová	– ubytovanie a stravovanie, – program pre deti s prechádzkami v prírode. – aktivity pre firmy a ukážka tradičného spôsobu života farmárov	http://www.eurosalas.sk/
gazdovský dvor Chlipavice	pod Klenovským Veprom	– špeciality z gazdovského chovu, – ubytovanie v kolibách (kapacita 20 lôžok) – vozenie v záprahu a dostavníku, – spoznanie.	http://www.zbojska.sk/gazdovsky-dvor/104/
Chata Šopisko	Hnúšťa	– ubytovanie bez elektriny aj pre domáce zvieratá (8 -12 miest), – 5 stojísk pre kone, – stravovanie, – kúpanie v rybníku, – spánok v sene.	https://chatasopisko.sk/
Marekov dvor	obec Drábsko	– jazdecké služby, – ubytovanie v drevenici (8 lôžok) a záhradnom domčeku (2 lôžka), – exkurzie po gazdovstve	http://www.marekovdvor.sk/
Slovenský hucul klub (ekologická nezisková organizácia)	obec Lom nad Rimavicou	– jazdy do prírody pre pokročilých, – jazdenie v okruhoch pre začiatočníkov, – turistická jazdecká škola pre deti aj dospelých.	http://www.hucul.sk/
Vydrovo (chalupy)	Čierny Balog	– stravovanie, ubytovanie, – výlety do prírody, – zábavno – vzdelávací program, – tábory pre deti a mládež, – stojická pre kone,	Chalupy svoju vlastnú stránku nemajú. Informácie o službách vo Vydrove poskytuje web stránka: http://vydra.sk/ (vidiecka rozvojová aktivita)
Jazdecký klub Equus Sport	obec Nemecká	– vychádzkové jazdy na koni, – jazdecká škola, – hipoterapia, – ubytovanie v drevenom zrube.	http://equus-sport.trade.sk/
Jazdecká škola Ľubietová	Ľubietová	– jazdenie na poníkoch pre deti, – jazdy pre začiatočníkov/ pokročilých, – letné kurzy jazdenia, – hipoterapia,	http://www.jazdeckaskolalubietova.sk
Pony Farma Suchý Vrch	Banská Bystrica	– stravovanie a ubytovanie, – pobyty pre deti, – jazdenie na koni do okolitej prírody pre začiatočníkov / pokročilých, – vozenie detí na koňoch a poníkoch, – hipoterapia, – celodenné jazdy.	http://www.ponyfarma.sk/

Zdroj: vlastné spracovanie

V súčasnej dobe v Slovenskej republike neexistuje zákon, ktorý by popisoval jazdeckú turistiku, jej infraštruktúru ako aj značenie a budovanie jazdeckých trás. Vo všeobecnosti o jazdectve a trasách hovorí *STN 01 8025 „Turistické značenie“*, ktoré je však nezáväzná. To znamená, že existuje množstvo vyznačených trás, tie sú však značené mimo noriem a väčšinou sa na nich podieľajú občianske združenia, tak ako to je v prípade HM.

4.5 Analýza vývoja cestovného ruchu v Horehronskom regióne

Vo vybranom regióne sme v ďalších riadkoch spracovali analýzu vývoja cestovného ruchu z dostupných údajov Štatistického úradu SR. Pre udržateľný cestovný ruch je príznačné využívanie nízko-kapacitných, menších ubytovacích zariadení (ďalej len UZ), ako aj uprednostňovanie menšieho počtu návštevníkov, ktorí preferujú kratšie pobyty.

Vo všeobecnosti kľúčové postavenie v CR majú najmä ubytovacie zariadenia, ktoré výrazným spôsobom ovplyvňujú návštevnosť, úroveň doplnkových služieb, atraktivitu turistických lokalít, ako aj výdavky návštevníkov a dĺžku ich pobytu. Vývoj cestovného ruchu na Horehroní zobrazujú jednotlivé štatistické ukazovatele, ktoré sme uviedli v tabuľke.⁷⁷

Tabuľka 15 : Štatistika cestovného ruchu v Horehronskom regióne

Rok	Počet ubytovacích zariadení	Počet lôžok v UZ	Počet návštevníkov v UZ	Počet prenocovaní návštevníkov v UZ
2001	152	7 260	161 359	533 068
2002	167	7 880	183 940	618 481
2003	165	6 924	176 776	571 801
2004	160	6 543	165 737	473 648
2005	153	7 008	160 165	437 486
2006	162	7 054	168 059	430 790
2007	183	8 160	164 789	411 564
2008	200	7 207	174 243	478 592
2009	199	7 626	145 068	412 157
2010	190	7 043	130 933	371 709

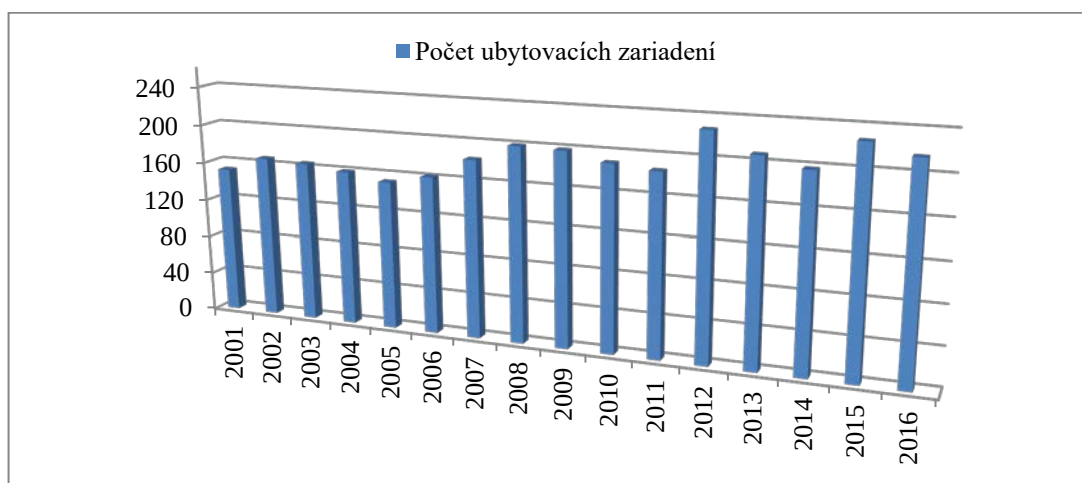
⁷⁷ POVAŽAN, R. WEISS, P. *Cestovný ruch a životné prostredie. Sektorová indikátorová správa*. 2016. s. 54. Dostupné na internete: <<http://www.enviroportal.sk/spravy/detail/2662>>

2011	186	7 291	129 166	361 898
2012	228	8 312	143 684	375 464
2013	208	7 982	150 760	390 643
2014	198	8 116	132 434	344 198
2015	227	8 537	155 981	366 098
2016	216	8 501	181 691	447 173

Zdroj: vlastné spracovanie, podľa: <<http://datacube.statistics.sk/>>

Na území Horehronia bolo v roku 2016 k dispozícii 216 ubytovacích zariadení, čo predstavuje od roku 2001 priemerný medziročný percentuálny nárast o 2,74 %. Zaujímavým z tohto pohľadu je kolísavý vývoj počtu UZ najmä medzi rokmi 2011 až 2016, predovšetkým v rokoch 2011 – 2012, kedy počet UZ medziročne narástol o 42 UZ. Za 15 rokov narástol počet UZ o 64. Pre lepšiu obrazotvornosť sme z jednotlivých počtov zostavili *graf 1*.

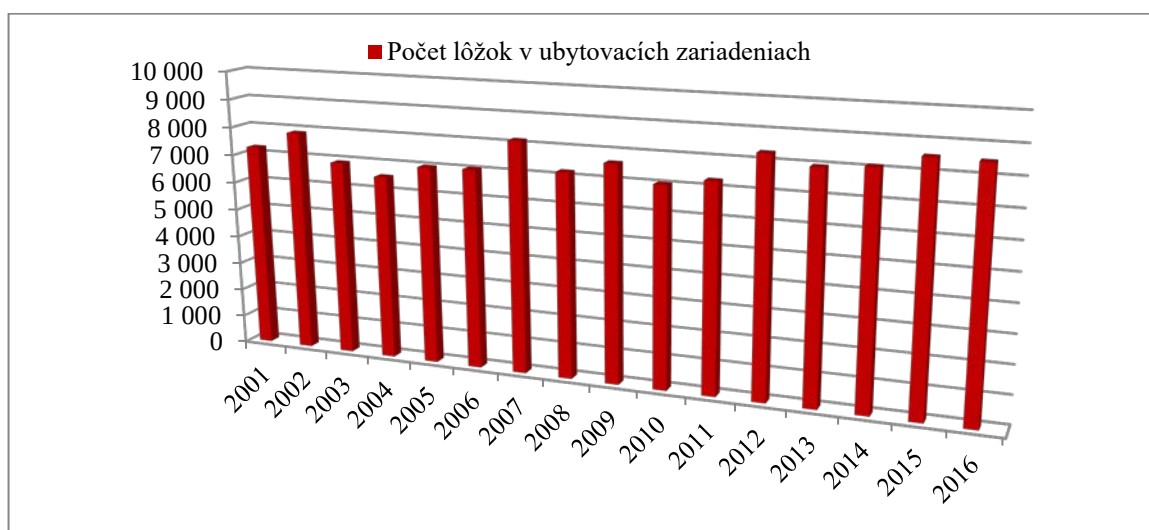
Graf 1 : Vývoj počtu ubytovacích zariadení na Horehroní

Zdroj: vlastné spracovanie, podľa <<http://datacube.statistics.sk/>>

Ďalším primárnym ukazovateľom vývoja CR na území Horehronia je počet lôžok v UZ, kde bolo v roku 2016 - 8501 lôžok, pričom v roku 2001 ich bolo 7260. V priemere pribudlo každým rokom 82,7 lôžok. Pozoruhodnými sú roky 2002 – 2003, kedy bol zaznamenaný pokles lôžok o 956, napriek tomu, že v danom období ubudli len 2 ubytovne na riešenom území. V ďalších rokoch počet lôžok postupne narastal. Špecifické boli roky 2007 až 2009, kedy najprv narástol počet lôžok o 1106, ale neskôr následne takmer o 1000 (953) klesol. Vývoj ich počtu sme zobrazili v *grafe 2* nižšie.

Graf 2 : Vývoj počtu lôžok v ubytovacích zariadeniach na Horehroní

Zdroj: vlastné spracovanie, podľa <<http://datacube.statistics.sk/>>

Jedným z dôležitých ukazovateľov regiónu v rámci CR je aj vývoj počtu návštevníkov v UZ, ktorý sme pre lepšiu predstavu znázornili v *grafe 3*. Najvyšší počet návštevníkov v regióne bol zaznamenaný v roku 2002 - 183 940, čo sa odzrkadľuje aj na počte prenocovaných návštevníkov v UZ. Od spomínaného roku počet návštevníkov v UZ postupne klesal, až do roku 2015, kedy ich počet opäť narástol a v roku 2016 UZ v regióne znovu prekročili hranicu 180 000 návštevníkov. V roku 2010 bol počet návštevníkov UZ za skúmané obdobie najnižší s hodnotou 130 933. V priemere ich počet každým rokom narastá o 1355,5 návštevníkov medziročne v UZ.

Graf 3 : Vývoj počtu návštevníkov v ubytovacích zariadeniach na Horehroní

Zdroj: vlastné spracovanie, podľa <<http://datacube.statistics.sk/>>

Rok 2002 bol prelomový aj z hľadiska počtu prenocovaných návštevníkov v UZ, pretože za posledných 15 rokov dosiahol najvyššiu hodnotu, a to 618 481 návštevníkov. Tak ako to je zrejmé z *grafu 4*, počet prenocovaných návštevníkov od roku 2002 mal klesajúcu tendenciu, pričom najnižšia hodnota (344 198) bola v roku 2014. V tomto prípade bol zaznamenaný priemerný medziročný pokles o 5 726 prenocovaných návštevníkov.

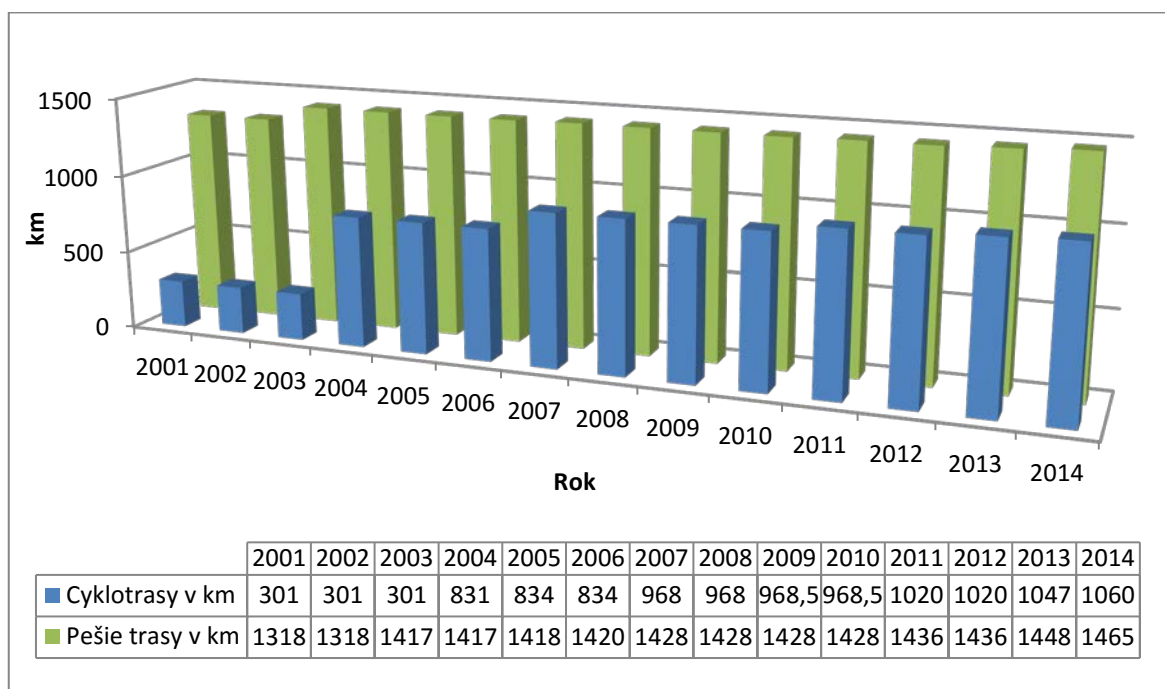
Graf 4 : Vývoj počtu prenocovaní návštevníkov v ubytovacích zariadeniach na Horehroní

Zdroj: vlastné spracovanie, podľa <<http://datacube.statistics.sk/>>

V *grafe 5* sme z dostupných údajov zostavili vývoj počtu cyklotrás a peších trás v NP. Z pohľadu pešej turistiky sa dĺžka turistických chodníkov výrazne nezmenila. To znamená, že za 13 rokov pribudlo len 147 km peších trás. Väčší rozvoj bol zaznamenaný v cykloturistike, kde je evidovaný nárast za 13 rokov o 759 km.

Graf 5 : Vývoj dĺžky cyklistických a peších trás v NP Nízke Tatry, Veľká Fatra a Muránska planina

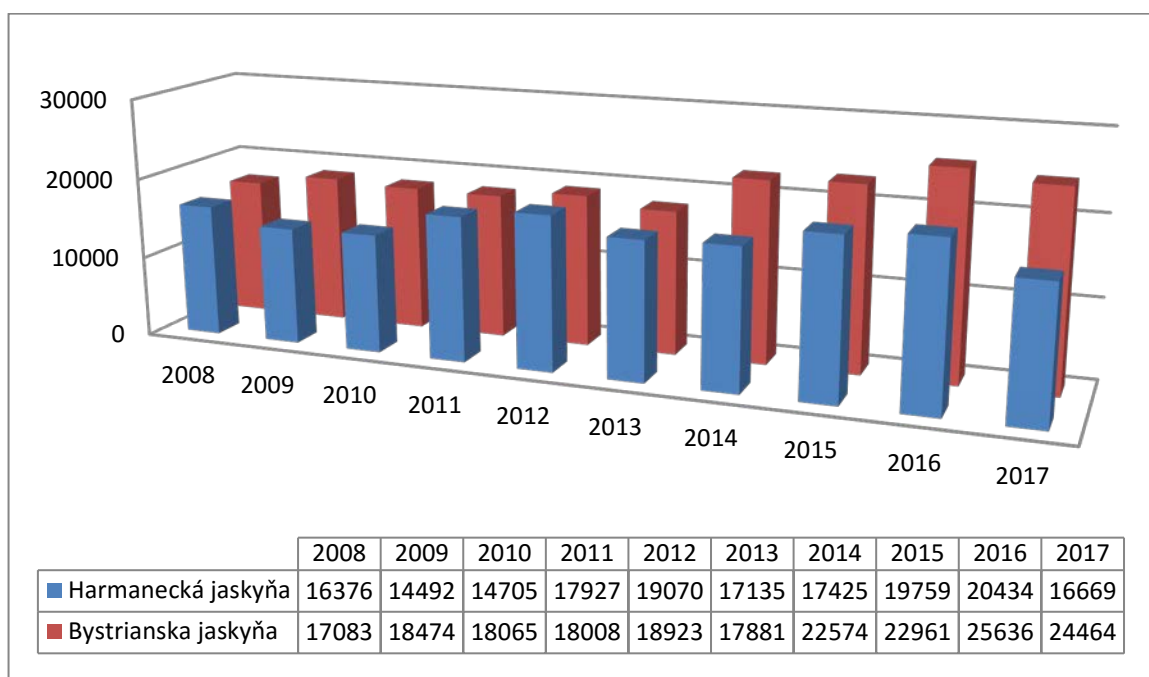

Zdroj: POVAŽAN, R. WEISS, P. *Cestovný ruch a životné prostredie*. 2014.

Z pohľadu horolezectva a skialpinizmu má vývoj počtu lokalít za posledné roky väčšinou nemenný charakter. V NP Nízke Tatry sa nachádzajú 4 lokality pre horolezcov a 6 lokalít pre skialpinistov. V NP Muránska planina sú 2 lokality na lezenie a žiadna lokalita pre skialpinizmus. Minimálna zmena nastala v NP Veľká Fatra kde pribudlo za 13 rokov 5 lokalít pre horolezectvo a spolu je na danom území v súčasnosti 8 lokalít. Pre priaznivcov skialpinizmu na danom území je vyznačená len jedna lokalita. Z pohľadu jazdeckej a vodnej turistiky nie sú k dispozícii žiadne štatistické ukazovatele o počtoch úsekov a trás.

Z nasledujúcej tabuľky sa nám premietly počty návštevníkov do *grafu 6*. Ide o 2 sprístupnené jaskyne, ktoré sa nachádzajú na území Horehronia. Väčšiu návštevnosť má Bystrianska jaskyňa, v ktorej za osemročné obdobie narástla návštevnosť o 8 853 návštevníkov. V roku 2017 ju zatiaľ navštívilo 24 464 ľudí, pričom je predpoklad, že návštevnosť v spomínanej jaskyni znovu narastie. Druhou uvedenou je Harmanecká jaskyňa, v ktorej medzi rokmi 2008 – 2016 narástla návštevnosť o 4 058 návštevníkov.

Graf 6 : Vývoj návštevnosti vo vybraných sprístupnených jaskyniach na Horehroní

Zdroj: Správa slovenských jaskýň (SSJ). Návštevnosť jaskýň

Okrem nich sa v regióne nachádza aj Jaskyňa mŕtvych netopierov, ktorá je v súčasnosti sprístupnená iba so sprievodcom. V roku 2013 ju navštívilo 2 896 osôb, čo od roku 2010 predstavuje nárast o 771 návštevníkov. V ďalšom období má tendenciu prekročiť hranicu 3000 návštevníkov. V súčasnosti sú jaskyne najviac ovplyvňované práve prítomnosťou návštevníkov. Preto je potrebné ich primerane a optimálne využívať a sledovať vplyv návštevníkov na prírodné prostredie jaskýň. Aj to je dôvod, prečo sú niektoré jaskyne pre verejnosť neprístupné alebo prístupné so sprievodcom.

Z jednotlivých štatistických údajov môžeme zhodnotiť, že v regióne má cestovný ruch tendenciu pozvoľného a pomalého nárastu. Častou motiváciou návštevníkov regiónu je pobyt v hodnotnom a nedotknutom prírodnom prostredí. Aby tomu tak bolo aj naďalej, je potrebné usmerňovať návštevníkov, vyhodnocovať vzájomný vzťah cestovného ruchu a životného prostredia a implementovať princípy a ciele do politiky CR.

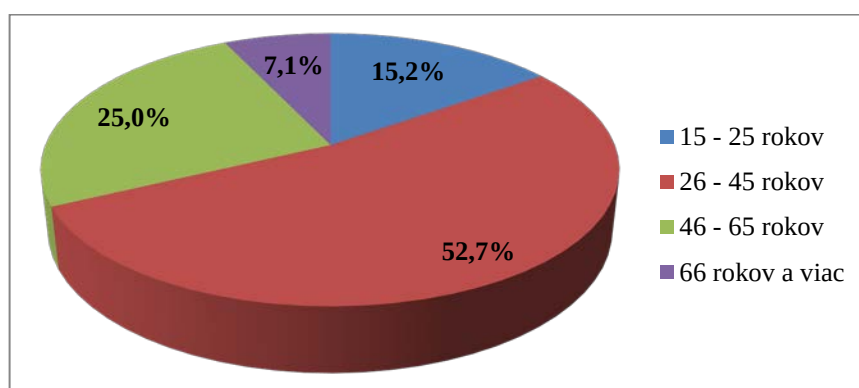
4.6 Dotazníkový prieskum

Výskum formou dotazníkov sme realizovali s cieľom zistiť uplatniteľnosť ekoturizmu a jeho aktivít v rámci rozvoja cestovného ruchu Horehronia. Cieľovou skupinou bola široká verejnosť, ktorej názory a vedomosti zobrazujú nielen záujem návštevníkov o ekologickejšie aktivity CR, ale aj prekážky rozvoja týchto aktivít, ako aj stav a úroveň ich propagácie v Horehronskom regióne.

Dotazníky boli distribuované elektronicky, vo väčšej miere prostredníctvom správy na sociálnych sieťach alebo emailom. Tento typ dopytovania dotazníkov sme zvolili z dôvodu rýchlej spätnej väzby. Nakoľko pomerne veľká časť populácie využíva elektronickú komunikáciu, vypĺňanie a vyhodnocovanie získaných dát prebieha rýchlejšie. Aj to je dôvod prečo sme zvolili práve tento spôsob získavania údajov.

Na dotazník, ktorý obsahoval 17 otázok odpovedalo 112 respondentov, z celkových 140 predložených dotazníkov, čo predstavuje 80% návratnosť. Dotazníkový formulár pozostával najmä z kategorických a uzatvorených otázok, pričom išlo o výber jednej alebo v niektorých prípadoch aj z viacerých možností. V jednej otázke sme umožnili respondentom vyjadriť svoj názor aj otvorenou odpoveďou. Zo vzorky 112 ľudí, ktorí odpovedali bolo 55,4% (62) mužov a 44,6% (50) žien.

Graf 7 : Vekové kategórie respondentov

Zdroj: vlastné spracovanie

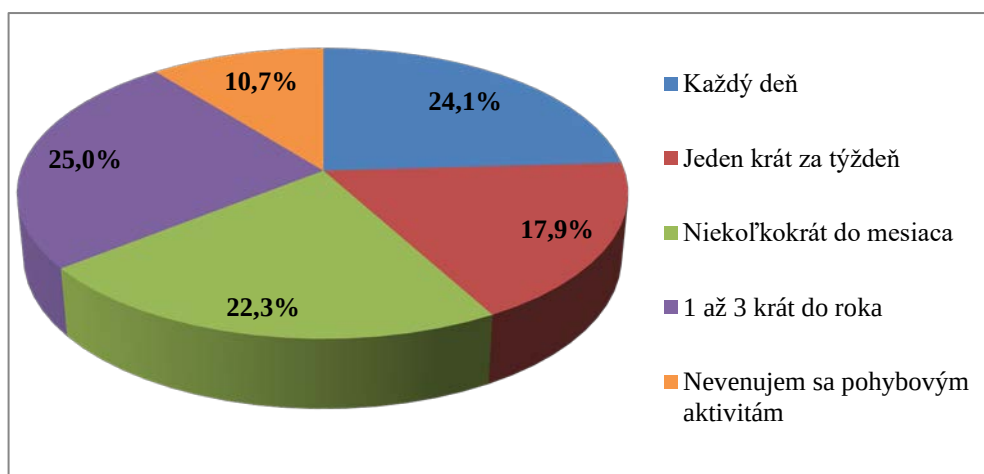
Graf 7 zobrazuje vekové kategórie respondentov. Viac ako polovica (52,7%) z celkového počtu opýtaných ľudí patrí do vekového rozmedzia 26 – 45 rokov, druhú najpočetnejšiu skupinu tvoria 46 – 65 roční respondenti a najmenej účastníkov ankety patrilo

do vekovej kategórie – 66 a viac rokov. Najmenej zastúpenou kategóriou respondentov tvorili opýtaní vo veku 15 – 25 rokov.

V tretej otázke sme zisťovali názor respondentov na vplyv ekoturizmu na rozvoj cestovného ruchu, kde si mohli vybrať z tzv. dichotomických odpovedí - áno a nie. Veľká časť (86,6%) odpovedajúcich si myslí, že ekoturizmus podporuje rozvoj CR, zatiaľ čo iba 13,4% sa domnieva že nie.

V nasledujúcej otázke sme spozorovali, že zo vzorky 112 ľudí sa 24,1% venuje pohybovým aktivitám každý deň, 17,9% jedenkrát za týždeň a 22,3% niekoľkokrát do mesiaca. Najviac (25%) účastníkov prieskumu odpovedalo, že sa pohybuje 1 až 3 krát do roka a 10,7% sa vyjadrilo, že sa nevenuje pohybovým aktivitám. Uvedené skutočnosti sú vyjadrené v grafe 8.

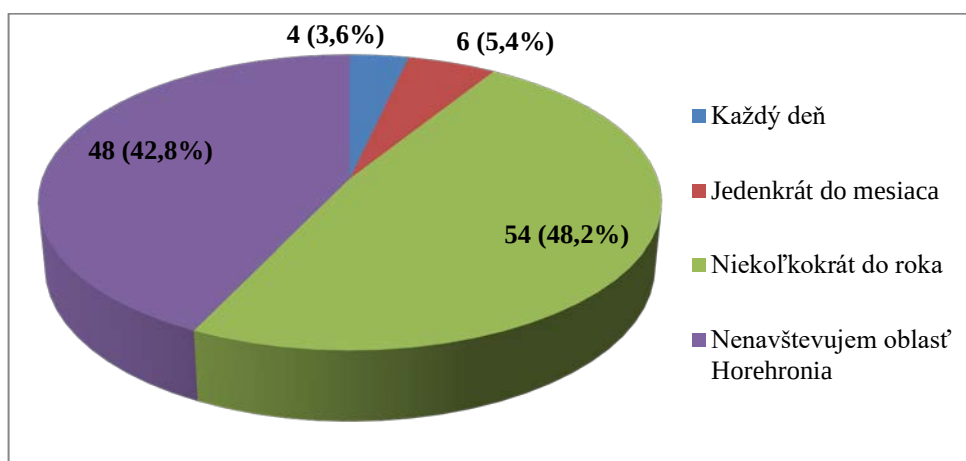
Graf 8 : Intenzita pohybových aktivít respondentov

Zdroj: vlastné spracovanie

V ďalších otázkach sa zaoberáme dotknutým územím. Graf 9 zobrazuje intenzitu návštevnosti regiónu Horehronia. 54 respondentov, čo predstavuje 48,2% sa vyjadrilo, že navštevuje Horehronie niekoľkokrát do roka. Naopak 48 (42,8%) odpovedalo, že nenavštevuje oblasť Horehronia. Počet odpovedajúcich, ktorí navštevujú región každý deň sa vyšplhal na 4 ľudí (3,6%). Tak isto malá časť sa vyjadrila, že navštevujú oblasť jedenkrát do mesiaca.

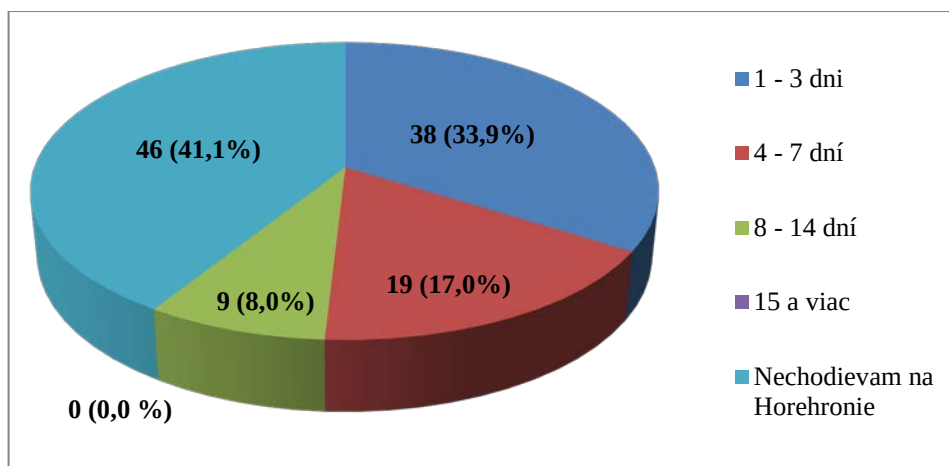
Graf 9 : Intenzita návštevnosti respondentov v regióne Horehronia

Zdroj: vlastné spracovanie

Koláčový graf 10 vypovedá o dĺžke pobytu skúmanej vzorky v rámci riešenej oblasti. Najväčšiu časť (41,1% - 46) tvoria respondenti, ktorí nechodievajú na Horehronie. Z tých, ktorí navštevujú rekreačnú oblasť 33,9% uprednostňuje kratšie, teda 1 až 3 dňové pobyty, čo predstavuje 38 účastníkov prieskumu. 17,0% odpovedajúcich preferuje 4 až 7 dňový pobyt a 8% dáva prednosť 8 až 14 dňovým pobytom v regióne. Žiadny z respondentov nerekreuje na Horehroní 15 a viac dní.

Graf 10 : Dĺžka pobytu respondentov na Horehroní

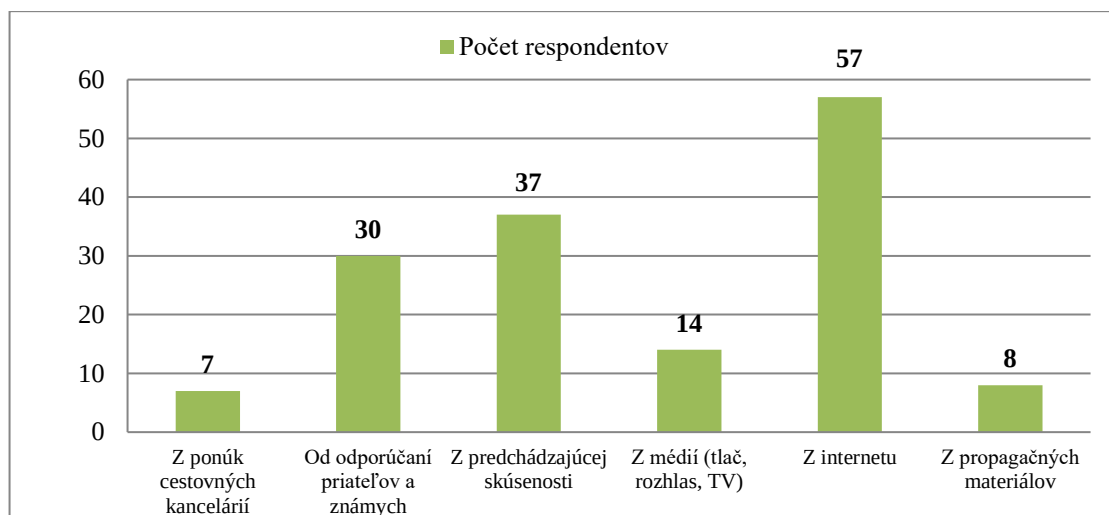

Zdroj: vlastné spracovanie

V ďalšej otázke sme sa snažili zistiť odkiaľ čerpajú informácie turisti navštevujúci spomínaný región. V tejto otázke sme umožnili respondentom označiť viac odpovedí. Najviac, teda 57 návštevníkov čerpá informácie z internetu. 37 sa orientuje na základe predchádzajúcej skúsenosti a 30 ľudí odpovedalo, že sa nechá inšpirovať názormi

a odporúčaniami priateľov. Účastníkov prieskumu najmenej presvedčili informácie z propagačných materiálov (8) a ponuky cestovných kancelárií (7). Svedčí o tom aj skutočnosť, že cestovné kancelárie sa skôr zameriavajú na zahraničné destinácie, ako na slovenské. Spomínané výsledky sme spracovali v *grafe 11*.

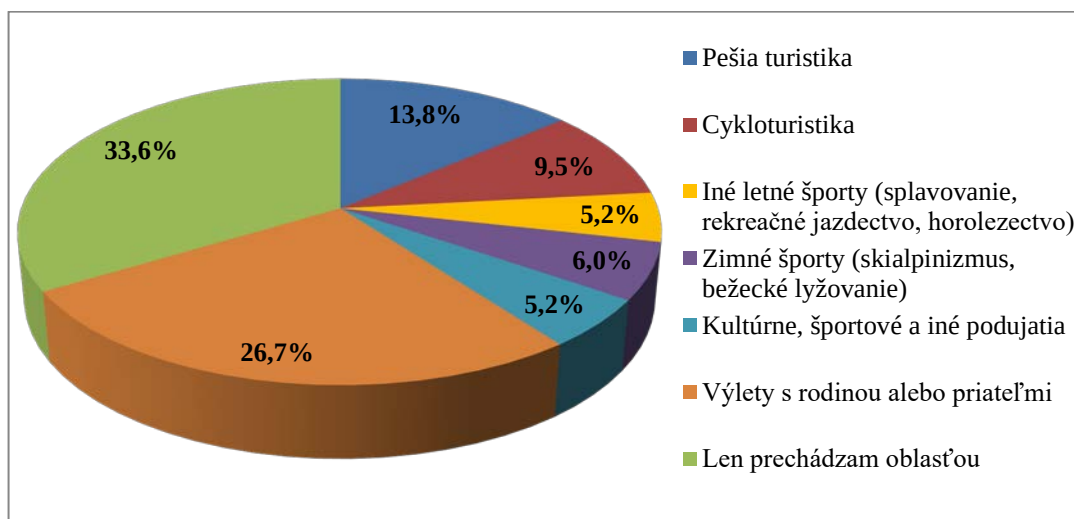
Graf 11 : Zdroje informácií respondentov pri návšteve Horehronia

Zdroj: vlastné spracovanie

V ďalšej časti dotazníka sme sa pýtali na účel návštevy v danej oblasti. Respondenti uviedli rôzne odpovede. Najviac opýtaných, až 33,6% len prechádza oblasťou. Druhú najpočetnejšiu skupinu tvoria výlety s rodinou, nasleduje pešia turistika s 13,8% a cykloturistika (9,5%). Turisti najmenej preferujú kultúrne, športové a iné podujatia, zimné športy a iné letné športy s hodnotami pod 10%. Pre lepšiu predstavu sme zo získaných dát zostavili *graf 12*.

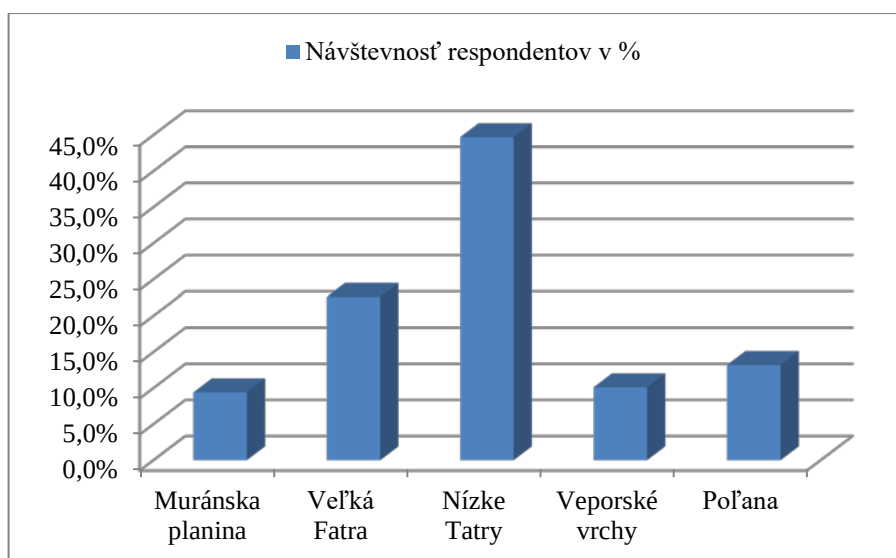
Graf 12 : Účel návštevy regiónu Horehronie

Zdroj: vlastné spracovanie

Aby bol obraz návštevnosti regiónu komplexnejší, v ďalšej otázke sme zisťovali, aké turistické oblasti respondenti už v regióne navštívili. Otázka nám pomohla utvoriť obraz o tom, ktoré oblasti sú preferované pre uskutočňovanie športovo-rekreačných aktivít. Respondentom sme umožnili vybrať z viacerých možností. Pokiaľ oblasť nenavštívili mohli otázku vynechať. Predpoklad potvrdzujúcou, najviac navštevovanou oblasťou z pohľadu respondentov sú Nízke Tatry s hodnotou 44,7%. Druhou najčastejšie navštevovanou lokalitou je Veľká Fatra s 22,6%. Účastníci prieskumu menej navštevujú oblasť Poľana, Veporských vrchov a Muránskej planiny.

Graf 13 : Miera návštevnosti jednotlivých oblastí regiónu Horehronia

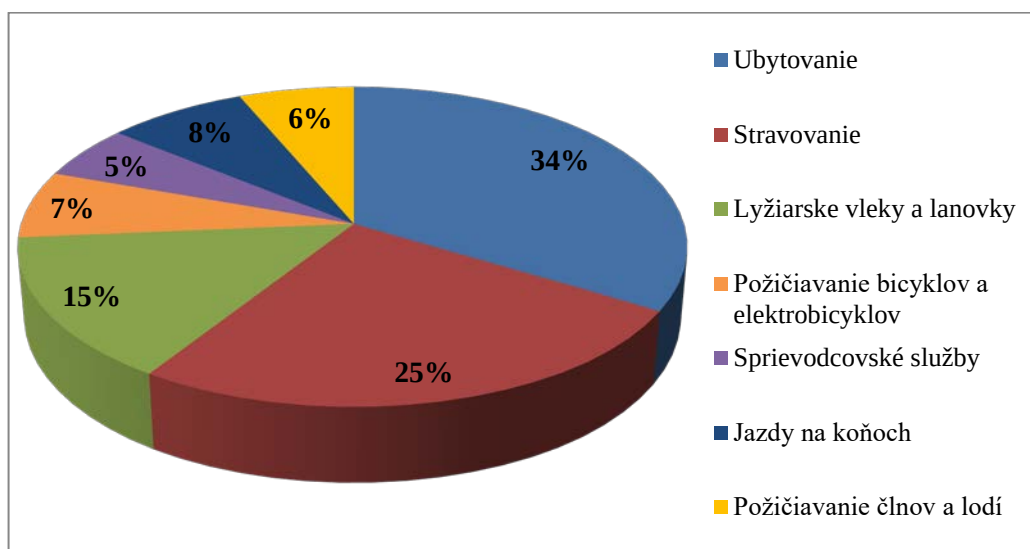

Zdroj: vlastné spracovanie

V ďalšej otázke respondenti mali možnosť zhodnotiť zázemie a podmienky pre turistiku v regióne. Najmenej opýtaných označilo odpoveď „Veľmi dobré“ (7,8%) a naopak najčastejšie sa vyjadrili, že podmienky pre turistiku sú pre nich uspokojivé s hodnotou 34,8%. Z celkového počtu opýtaných si 30,4% respondentov myslí, že zázemie pre turistiku v riešenej oblasti je dobré a 15,7% účastníkov prieskumu považuje podmienky na turistiku za nevyhovujúce. 11,3 % opýtaných nevedelo určiť zázemie a podmienky pre turistiku v danej oblasti.

V 11. otázke sme sa snažili zmapovať to, aké služby cestovného ruchu v prípade návštevy Horehronia jednotlivci využívajú a preferujú, s možnosťou označenie viacerých odpovedí. Údaje sme spracovali do *grafu 14*, v ktorom je jasne vidieť, že návštevníci prichádzajú do oblasti so zámerom ubytovať sa, pochutnať si na dobrom jedle a lyžovať. V menšej miere využívajú služby sprievodcov, požičovní lodí, bicyklov a pod.

Graf 14 : Percentuálna úroveň využitia služieb na Horehroní

Zdroj: vlastné spracovanie

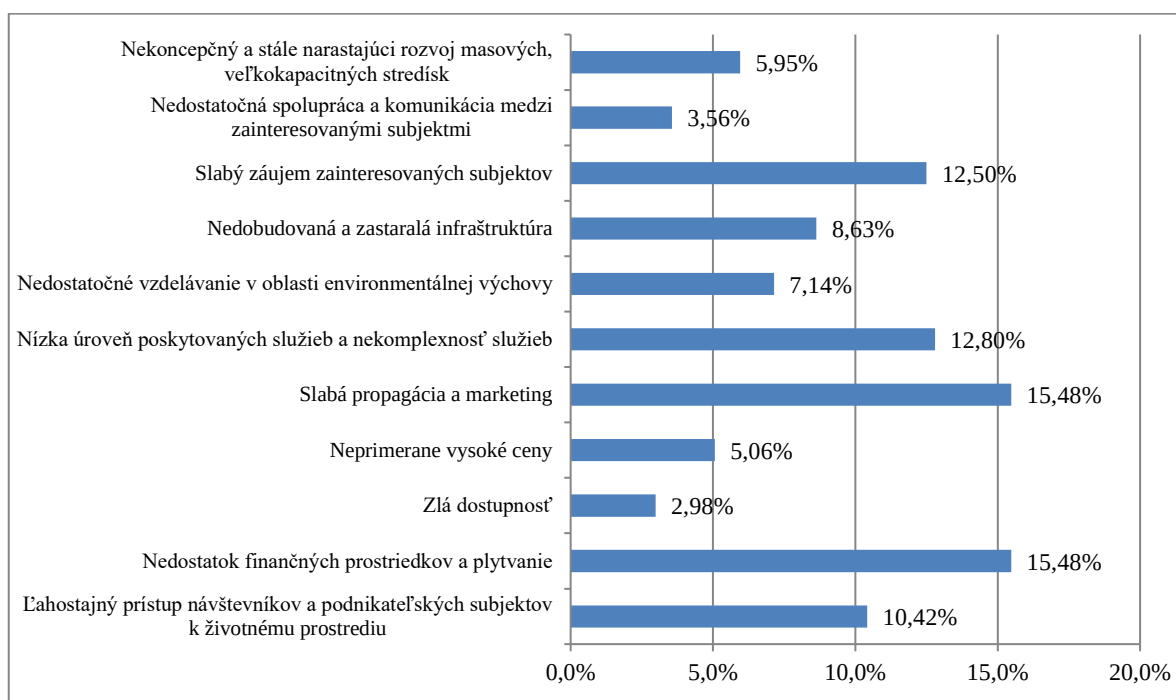
V poradi 12. otázke sme chceli zistiť finančnú dostupnosť služieb cestovného ruchu na Horehroní. Takmer polovica odpovedajúcich (49,6%) sa vyjadrila, že síce sú finančne dostupné, ale nie všetky a záleží pritom od druhu poskytovanej služby. Pre 27,8% respondentov sú služby CR cenovo dostupné a naopak 10,4% odpovedalo, že nie sú, pretože sú príliš drahé. 12,2% respondentov nevedelo posúdiť cenovú dostupnosť služieb regiónu CR.

Ďalšia otázka bola zameraná na infraštruktúru cykloturistiky a znela nasledovne: „Myslíte si, že infraštruktúra cykloturistiky je dostačujúca? (ak nie, čo tam podľa Vás chýba?)“. Väčšina respondentov (61,7%) nevedela posúdiť v akom stave je infraštruktúra cykloturistiky na dotknutom území. So zázemím a podmienkami cykloturistiky je spokojných 14,8% účastníkov. Respondenti v prípade výberu odpovede „nie“ mali možnosť vyjadriť názor, prečo nie sú spokojný s materiálno-technickým vybavením cykloturistiky regiónu. Veľký počet odpovedajúcich vidí problém infraštruktúry v nedokončených trasách resp. v ich napájaní a celkovým prepojení. Ďalší vyslovili názor, že im chýbajú obslužné zariadenia na cyklotrasách s možnosťou občerstvenia. Taktiež postrádajú miesta, resp. boxy kde by si mohli odložiť bicykel. Iní vidia problém v nekomplexnosti služieb, slabej údržbe a nedostatku nabíjajúcich staníc pre elektrobicykle.

O súčasnom stave rozvoja CR v Horehronskom regióne si 39,1% účastníkov prieskumu myslí, že je priemerne rozvinutý. Na druhej strane sa 36,5% respondentov domnieva, že je oblasť v málo rozvinutom stave. Najmenej ľudí odpovedalo, že región z pohľadu CR je dostatočne rozvinutý (10,4%). Hodnotu 13,9% predstavujú tí, ktorí nevedeli posúdiť stav rozvoja CR v regióne.

Jednou z dôležitých úloh bolo pomenovať bariéry rozvoja ekoturizmu na území Horehronia,. Tejto téme bola venovaná aj ďalšia otázka, pričom účastníkom prieskumu sme umožnili označiť 3 z 11-tich možných odpovedí. Najviac účastníkov prieskumu uviedlo, že hlavnými prekážkami rozvoja ekoturizmu v regióne sú: nedostatok finančných prostriedkov, plytvanie a slabá propagácia, marketing. V obidvoch prípadoch odpovede označilo rovnaký počet, 52 respondentov, čo predstavuje 15,48%. Odpovedajúci vidia ďalšie prekážky aj v nízkej úrovni poskytovaných služieb a v ich nekomplexnosti (12,8%), ďalej v slabom záujme zainteresovaných subjektov (12,5%) a taktiež v ľahostajnom prístupe návštevníkov a podnikateľských subjektov k životnému prostrediu s hodnotou 10,42%. Najmenej účastníkov prieskumu si myslí, že hlavnou prekážkou rozmachu ekoturizmu je zlá dostupnosť, nedostatočná komunikácia a spolupráca medzi zainteresovanými subjektmi alebo neprimerane vysoké ceny. Pre dokonalejší obraz sme spomínané prekážky zobrazili v grafe 15.

Graf 15 : Bariéry rozvoja ekoturizmu podľa respondentov na Horehroní

Zdroj: vlastné spracovanie

Pri otázke výnimočnosti regiónu Horehronia, najpočetnejšiu skupinu tvoria tí, ktorí si myslia že Horehronie vyniká zachovalou a neprebádanou prírodou (42%). 28% respondentov uvádza, že je región jedinečný vďaka bohatej kultúre a tradíciám. Pre 25,7% odpovedajúcich je oblasť zaujímavá z dôvodu podmienok pre športovo-rekreačné aktivity.

Na záver sme sa pýtali účastníkov na snahu prispievať k ochrane životného prostredia pri uskutočňovaní aktivít ekoturizmu. 67% respondentov uviedlo, že sa pri realizácii ekoturistických aktivít snažia prispievať k ochrane životného prostredia a 33% zvolilo odpoveď „nie“.

5 Diskusia

V tejto časti diplomovej práce sa zameriavame na zhodnotenie výsledkov práce, kde sme vychádzali najmä z dotazníkového prieskumu, ako aj z analýzy súčasného stavu ekoturizmu a jeho aktivít na území Horehronia. Podľa účastníkov prieskumu ekoturizmus pozitívne vplýva na rozvoj cestovného ruchu. Odpovede mohol ovplyvniť aj fakt, že pojem „eko“ vyvoláva v ľuďoch kladnú asociáciu, na druhej strane však často krát nevedia čo všetko pojem ekoturizmu zahŕňa a na aké aktivity a opatrenia navádza návštevníkov. Súvisí to so skutočnosťou, že podrobnejší význam tohto pojmu je málo známy. Z tohto pohľadu považujeme za potrebné spracovať a implementovať ciele stratégie týkajúce sa trvalo udržateľného rozvoja CR, ktoré budú vychádzať z už vypracovaných materiálov (napr. Agenda 2030) a budú sa v konkrétnejšej forme zaoberať týmto pojmom. Za vhodné pokladáme aj organizovanie podujatí, workshopov, výstav a ocenili by sme jasné pomenovanie a definovanie ekoturistických aktivít spojených s ich prezentáciou širokej verejnosti. Opatrenia by mali smerovať v neposlednom rade aj do škôl, kde je nutné organizovať rôzne poznávacie zájazdy, školské výlety, odborné exkurzie. Vhodnou aktivitou zameranou na mládež by mohlo byť organizovanie „eko“ letných táborov, kde by deti bližšie spoznávali prírodu, učili by sa viac o jej ochrane, a v neposlednom rade by sa venovali pohybovým aktivitám prospešným pre zdravie. Environmentálne povedomie by sa malo začať budovať už v mladom veku, pretože práve mladý ľudia tvoria budúce generácie.

Podľa získaných údajov o návštevníkoch, ako aj ich intenzite a preferenciách môžeme usúdiť, že počet návštevníkov regiónu pomalým tempom narastá. Napriek tomu však, ako aj uvádzajú respondenti v dotazníkoch, je veľký počet osôb, ktoré spomínaný región nenavštevujú. Preto je nutné aby sa úroveň produktov cestovného ruchu zvyšovala, hlavne čo sa týka ich kvality. To sa neskôr odzrkadlí na vyššej konkurencieschopnosti regiónu, čo prispeje k vytváraniu pozitívneho imidžu. Je to hlavne o poskytovateľoch služieb, nakoľko ich marketing často nie je na požadovanej úrovni, pretože ich tzv. „ekovnímanie“ je značne pozadu v porovnaní so západnou Európou, tým pádom primárnym ťahákom ostáva cena a rôzne zľavy. Na Slovensku je však veľmi úzka skupina klientov UZ, ktorí berú pri výbere pobytu do úvahy ekologickú stránku ubytovania. Na Horehroní ale aj vo všeobecnosti na Slovensku, je hlavným problémom produkt CR, ktorý nie je vyladený tak aby vyhovoval klientovi. Je potom náročné dosiahnuť trvalú udržateľnosť. Jeden produkt je vyhovujúci a druhý zase nie, pričom klient tieto zážitky istým spôsobom priemeruje.

Vhodným príkladom správne naladeného produktu CR je Salaš Zbojská, kde je profesionálny prístup primeraný k životnému prostrediu s primeranou cenou.

Z predchádzajúceho výskumu vyplýva, že respondenti čerpajú informácie v prevažnej miere z internetu. Najmenej informácií o regióne získavajú z ponúk cestovných kancelárií a propagačných materiálov. Vzhľadom k tomu, že v dnešnej dobe sú trendom online rezervácie a predaj tzv. „last minute“ zájazdov, je preto prioritou vytvoriť vhodné internetové komunikačné stratégie zo strany zainteresovaných subjektov smerom ku klientom. V súčasnosti sú moderné webové portály, sociálne siete, ale aj rôzne mobilné aplikácie, prostredníctvom ktorých, je možné získavať nových návštevníkov, zvýšiť povedomie a budovať značku UZ, Horehronia, ako aj Slovenska doma aj v zahraničí. Je veľký počet potenciálnych zákazníkov, ktorí portály cestovných kancelárií okamžite opúšťajú, preto je treba zefektívniť online marketing a vyzdvihovať v nich aktivity ekoturizmu tak, aby disponovali silnou predajnou stratégiou. Okrem toho treba poukázať aj na skutočnosť, že od roku 2017 sa Slovenská agentúra pre cestovný ruch (SACR) začlenila pod Ministerstvo dopravy a výstavby SR, čím sa marketing a propagácia presunuli práve na spomínaný rezort. Tu je dôležité, aby sa nastavil systém kvality SR, ktorý by pojednával o ekologickejších formách CR a motivoval cestovné kancelárie k tomu, aby propagovali šetrnejšie formy CR na Slovensku. Pre propagáciu regiónu Horehronia je dôležité, aby sa pravidelne zúčastňovali cestovné kancelárie a oblastné organizácie na medzinárodných veľtrhoch cestovného ruchu, akým je napr. ITF Slovakia tour - najvýznamnejšie podujatie v regióne strednej Európy, kde je možné propagovať cestovanie spojené so zdravým životným štýlom. V neposlednom rade je kľúčové, aby sa región na podobných podujatiach prezentoval komplexne a efektívne.

V rámci reklamy regiónu je treba vyzdvihnúť prácu a nadšenie oblastných organizácií (OOCR Nízke Tatry Juh, OOCR Stredné Slovensko) a občianskych združení (OZ Vydra, OZ Huculská magistrála) a takisto aj informačného portálu Banskobystrického samosprávneho kraja „Brána do srdca“, ktoré sa snažia budovať identitu regiónu a vydávať publikácie o prírodných a kultúrnych atraktivitách Horehronia. Takisto sa veľmi prospešnou javí propagácia vo verejnoprávnej televízii RTVS, ktorá pravidelne vysiela dokumenty o slovenských regiónoch v zmysle podpory cestovného ruchu a ponuky rôznych aktivít v súvislosti s trvalo udržateľným spôsobom cestovania (napr. Cyklopotulky). V súvislosti s tým považujeme za kľúčové, aby ju podporovali rôzne nadácie (napr. Nadácia Ekopolis),

projekty (projekt rieky Hron alebo Huculská Magistála), OZ alebo OOCR a iné, čím by sa vytvorila efektívna spolupráca v rámci propagácie ekoturizmu a jeho aktivít.

Viac ako tretina účastníkov prieskumu sa vyjadrila, že len prechádzajú územím. Dôvodom môže byť aj skutočnosť, že najatraktívnejšou destináciou Slovenska je turistická lokalita TANAP, ktorá je cieľom návštevy väčšiny turistov. Aj to je dôvod na to, aby bola snaha viac zatraktívniť NAPANT. Ďalšia časť respondentov uviedla, že uprednostňuje skôr výlety s rodinou a s deťmi, pričom v menšej miere hlasovali za jednotlivé aktivity ekoturizmu. Predpokladáme, že primárnym cieľom výletov s deťmi a priateľmi je väčšinou spoločne trávený čas, oddych a poznanie, pričom sú otvorený rôznym atrakciám, ktoré sú v danej lokalite k dispozícii. Úlohou regionálnych oblastných organizácií v spolupráci s podnikateľskými subjektmi, by mala byť snaha vytvárať a prepájať infraštruktúru CR tak, aby boli spojené prírodné zaujímavosti, kultúrne pamiatky, informačné tabule, prístrešky s oddychovými zónami, detské ihriská, rozhľadne a pod. Hlavnou myšlienkou je to, aby jednotlivé služby nepriamo prišli ku klientovi a takto ho vzdelávali a budovali vzťah človeka k prírode.

Veľmi málo odpovedajúcich uviedlo, že cieľom návštevy regiónu je realizovanie aktivít ekoturizmu. Na jednej strane je množstvo publikácií, knižných alebo internetových zdrojov, ktoré informujú o aktivitách ekoturizmu v regióne. Na druhej strane však informácie sú vo väčšine prípadov roztrúsené, nie sú na jednom mieste a hlavne nie sú komplexné. Jednotlivé zainteresované subjekty ich chápu skôr ako športové aktivity, než ekologickejšie formy CR. Vo väčšej miere o trasách a úsekoch informujú nadšenci na rôznych blogoch, na ktorých spravidla prispievajú jednotlivci svojimi vlastnými skúsenosťami. Rozvoj jednotlivých ekologických foriem turizmu je nastavený nekonceptne s nedostatočnou koordináciou zo strany štátu. Na jednotlivých trasách a úsekoch chýba prepojenie jednotlivých foriem turistiky, k tomu prispieva nevhodná architektúra bufetov, stravovacích a ubytovacích zariadení, ako aj typ a umiestnenie zariadení. Treba pripomenúť, že chýba koncepcia rozvoja jednotlivých aktivít ekoturizmu, ktorá by presne vymedzila pravidlá a bola vhodným príkladom pre akčný plán rozvoja regiónov. Jednotlivé zainteresované subjekty by mali vytvárať také prostredie, ktoré by zahŕňalo zodpovedajúce vybavenie a bolo by určené tak pre návštevníkov, ako aj pre miestnych obyvateľov s účelom skvalitnenia podmienok na aktívny oddych a športové vyžitie. Navrhujeme preto nasledovné opatrenia:

- nové vybavenie a budovanie detských ihrísk popri trasách a úsekoch,
- budovanie nových obslužných zariadení,
- viac komplexných a inovatívnych produktov v stravovacích a ubytovacích zariadeniach,
- systém jednotnej architektúry turistických zariadení,
- zlepšenie prístupu a dostupnosti,
- lepšie značenie trás, chodníkov a úsekov,
- prílev finančných prostriedkov na údržbu trás, chodníkov a úsekov.

Z tohto pohľadu má veľký potenciál uplatnenia projekt Hron, ktorý navrhuje také riešenia, ktoré fyzicky prepoja vodné cesty s turistickými chodníkmi, cyklotrasami, ale aj jazdeckými trasami, čím vznikne šetrnejšia forma dopravných uzlov, kde by sa koncentrovali aj nové obslužné zariadenia.

Po zmapovaní adrenalínových aktivít (skialpinizmus, horolezectvo) môžeme zhodnotiť, že región ponúka množstvo lokalít na horolezecký výstup, často sú však lokality obmedzené návštevným poriadkom chránených území a informácií je nedostatok. V tejto oblasti by sme prijali systematickejší prístup k propagácii. Musíme však prihliadať aj na fakt, že horolezectvu a skialpinizmu sa venuje menšia skupina ľudí, nakoľko ide o špecifickú a fyzický náročnú aktivitu. V posledných rokoch však spomínané aktivity zaznamenávajú nárast popularity.

Najnavštevovanejšou oblasťou regiónu sú Nízke Tatry, čo súvisí najmä s tým, že klienti vyhľadávajú hlavne veľkokapacitné lyžiarske strediská, ktoré zabezpečujú komfort a dostatočné služby spojené so stravovaním a ubytovaním. To je však zároveň aj dôvodom prečo dochádza k odlesňovaniu NP Nízke Tatry. Preto navrhujeme stanoviť limity únosnosti územia NAPANT pre najfrekventovanejšie a najviac ohrozované oblasti. Nevyhnutné pre záchranu chránených území je potreba zavedenia vstupov a usmerňovania návštevníkov. Ďalej z hľadiska trvalej udržateľnosti je podstatné, aby dochádzalo k efektívnej komunikácii medzi Správou NP Nízke Tatry, sprievodcami, Zväzom slovenských turistov a pod. Často sa správy národných parkov stretávajú s nedisciplinovanosťou a nedodržiavaním podmienok v súvislosti s prevádzkovým poriadkom, alebo zasahovaním do krajiny. Riešenie preto vidíme v prísnejšej kontrole zo strany štátu a uvalením vysokých sankcií v prípade nedodržiavania pravidiel.

Z mienky respondentov vyplýva, že v menšej miere majú záujem o služby sprievodcov. Takisto sa menej využívajú služby spojené s jazdou na koňoch alebo požičiavaním bicyklov a elektrobicyklov, ako aj požičiavaním lodí. Tieto skutočnosti môžu súvisieť aj s nepomerom medzi cenou a kvalitou poskytovaných služieb. Ceny musia byť vyvážené tak, aby ich klienti boli ochotní zaplatiť a priniesli poskytovateľom primeraný zisk. Je tu istým spôsobom boom cykloturistiky, ale celý proces využívania stroskotáva na dodnes nedobudovanej infraštruktúre. S čím súvisia aj elektrobicykle, ktorých počet je nedostačujúci, ako aj množstvo nabíjacích staníc. Preto je zásadné aby pribúdala počet nabíjacích staníc. To však je spojené s väčšou investíciou. Je potrebné aby sa jednotliví poskytovatelia služieb snažili informovať zákazníkov a rozširovali svoju ponuku o doplnkové služby. Taktiež je prvoradé aby vytvorili vhodné zázemia a podmienky pri sprostredkovaní a propagovaní služieb, ktoré sú často na prvý pohľad odrážajúce.

Respondenti sa vo veľkej miere vyjadrili, že hlavnou bariérou rozvoja je nedostatok finančných prostriedkov a plytvanie. Preto je potrebné zlepšiť hospodárenie verejnej správy s prísnejším dohľadom štátu a predovšetkým eliminovať korupciu na úrovniach riadenia CR.

Záver

Témou diplomovej práce bol udržateľný turizmus a ekoturizmus a ich význam pre rozvoj vybraného regiónu SR. Ekoturizmus je na Slovensku stále novou témou. Ľudia si však postupne začínajú uvedomovať negatívne zásahy človeka do prírody, a preto sa snažia ju aktívne využívať na získanie zážitkov a zároveň ochraňovať pre jej prírodné a kultúrne hodnoty. Aby sme zistili aktuálny stav a možnosť aplikácie ekoturizmu v rozvoji cestovného ruchu na Slovensku, diplomová práca bola zameraná na región Horehronie. Stanovený cieľ práce sme sa snažili dosiahnuť analýzou súčasného stavu regiónu a dotazníkovým prieskumom.

Na základe analýzy územia možno skonštatovať, že Horehronský región má predpoklady pre rozvoj aktivít ekoturizmu, nakoľko disponuje členitým prírodným prostredím a hodnotnými kultúrne-historickými pamiatkami. Je preto ideálnym miestom pre realizáciu športovo-rekreačných aktivít v letnom aj zimnom období. Treba ale zdôrazniť, že pomerne častým odrádzajúcim faktorom pre návštevníkov je nedobudovaná a zastaralá infraštruktúra a nekomplexnosť služieb. Svedčí o tom aj skutočnosť, že potenciálni návštevníci často oblasťou len prechádzajú. Počet hostí Horehronia však pomalým tempom z roka na rok narastá, pričom vyhľadávané sú najmä lyžiarske strediská, ubytovacie a stravovacie zariadenia. V spojení s využívaním služieb spojených s lyžovaním sú najnavštevovanejšou oblasťou Nízke Tatry.

V súvislosti s výsledkami prieskumu je treba poukázať na problém nedostatočného environmentálneho uvedomenia aktérov cestovného ruchu v regióne, najmä zo strany podnikateľských subjektov a návštevníkov. Vzhľadom k tomu, že aj keď Nízke Tatry sú najnavštevovanejším územím, práve tam dochádza k najväčším negatívnym vplyvom cestovného ruchu, napríklad budovaním veľkokapacitných stredísk, ako aj vysokou intenzitou návštevnosti. Z ďalších výsledkov prieskumu vyplýva, že zo šetrnejších foriem turizmu návštevníci uprednostňujú výlety s rodinou a priateľmi alebo pešiu turistiku, ale v oveľa menšej miere ako napríklad lyžovanie. Aj napriek novinkám v oblasti cykloturistiky a nárastu počtu cyklotrás, návštevníci vyhľadávajú túto aktivitu v regióne v menšom počte. Pre rozvoj uvedených aktivít je preto kľúčové, aby sa jednotlivé trasy a chodníky prepojili, ktoré by príslušné subjekty neustále udržiavali a vybudovala sa na nich sieť obslužných zariadení. Iniciatívy občianskych združení a oblastných organizácií majú snahu pri

zlepšovaní stavu aktivít ekoturizmu, je však potrebné, aby sa do spolupráce vo väčšej miere zapájal aj štát na národnej alebo regionálnej úrovni.

Tak ako to vyplýva z výskumu, väčšina ľudí v súčasnej dobe čerpá informácie o turistických destináciách prevažne z internetu. Preto je potrebné upriamiť pozornosť práve na online marketing a dostať sa tak bližšie k návštevníkom vhodnou komunikačnou stratégiou. Ďalej je mimoriadne dôležité aby sa zvyšovalo environmentálne povedomie ľudí prostredníctvom presného definovania jednotlivých aktivít ekoturizmu a ich následnou prezentáciou na rôznych podujatiach (workshopoch, veľtrhoch) širokej verejnosti. Po analýze záujmového územia môžeme povedať, že na Horehroní je priestor pre rozvoj šetrnejších foriem turizmu. Je však potrebné podporiť iniciatívy občianskych združení a oblastných organizácií aj zo strany štátu, obcí a iných kľúčových zainteresovaných subjektov. To však neznamena jeho neustály a bezhraničný nárast, preto je potrebné citlivo usmerňovať rozvoj turizmu a jeho návštevnosti predovšetkým v jeho najkrehkejších lokalitách.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje

- [1] FENNELL, D. A. DOWLING, R. K. a kol. 2003. *Ecotourism policy and planning*. CABI, 2003. s. 371. ISBN 0-85199-609-4.
- [2] GREGOROVÁ, B. a kol. 2015. *Cestovný ruch a regionálny rozvoj*. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici Belianum. s. 197. ISBN 978-80-557-0952-9.
- [3] HIGHAM, J. 2007. *Ecotourism: Competing and conflicting schools of thought*. Critical issues in ecotourism: Understanding a complex tourism phenomenon, 2007. s. 439. ISBN-10: 0-7506-6878-4.
- [4] MATLOVIČOVÁ, K. a kol. 2015. *Turistika a jej formy*. Prešovská univerzita, Grafotlač Prešov, s. 550. ISBN: 978-80-555-1530-4.
- [5] MIKUŠÁKOVÁ, J. 2010. *Agroturistika a ekoturistika*. Bratislava: Progressus Slovakia, 2010. 283 s. ISBN 978-80-969642-9-1.
- [6] REHÁK, Š., ŠIPIKAL, M. 2011. *Kvalitatívne metódy v regionálnom výskume*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2011, s. 187. ISBN 978-80- 225-3166- 5

Články zo zborníkov

- [7] BEDNÁROVÁ, Ľ. a kol. 2011. Sustainable tourism management. In: *Zborník vedeckých prác katedry ekonómie a ekonomiky*. Prešov: Prešovská univerzita, 2011. s. 367. (28-33). ISBN 978-80-555-0415-5.
- [8] DUBCOVÁ, A., a kol. 2008. Ekoturizmus a regionálny rozvoj na Slovensku. In: *Geografické informácie 12. Stredoeurópsky priestor*. Geografia v kontexte nového regionálneho rozvoja. UKF Nitra. 12.6.2009. s. 376. (341-348). ISBN: 978-80-8094-541-1.
- [9] HESKOVÁ, M. a kol. 2015. Ekoturizmus ako atraktívna forma turizmu a jeho princípy. In *Konkurenceschopnosť regiónu a firem ve sjednocující se Evropě* 1. vyd. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2015, s. 168. (24-31). ISBN 978-80-87472-84-2.

Internetové zdroje

- [10] AKTUALITY.SK. 2009. In: *Turistické značenie na Slovensku*. [online]. [cit. 2017-13-4]. Dostupné na internete: <<https://www.aktuality.sk/clanok/469519/turisticke-znacenie-na-slovensku/>>
- [11] BANSKOBYSSTRICKÝ REGIÓN BRÁNA DO SRDCA. 2012. In: *Za krásami Horehronia*. vydal: Banskobystrický samosprávny kraj. 2012. [online]. [cit. 2017-12-4]. s. 24. Dostupné na internete: <<http://www.branadosrdca.sk/publikacie/item/340-za-kr%C3%A1sami-horehronia>>

- [12] BANSKOBYSŤRICKÝ SAMOSPRÁVNÝ KRAJ. 2017. In: *Rozvoj cyklistickej dopravy na území BBSK*. Vydal: BBSK. 4.2017. [online]. [cit. 2017-19-4]. s. 37. Dostupné na internete: <<https://www.bbsk.sk/>>
- [13] BOROŠOVÁ, D. 2015. In: *Výročná správa 2015*. Vydalo: Občianske združenie Huculská magistrála. Čierny Balog. 09.08.2016. [online]. [cit. 2017-24-4]. 16 s. Dostupné na internete: <<http://www.huculskamagistrala.sk>>
- [14] BUTLER, R. W. 1999. In: *Sustainable tourism: A state-of-the-art review. Tourism geographies*. [online]. [citované 2017-28-3]. s. 12. Dostupné na internete: <<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14616689908721291>>
- [15] BUTOWSKI, L. 2012. In: *Sustainable Tourism-A Model Approach. InTech, [online]*. [citované 2017-27-3]. s. 20. Dostupné na internete: <<https://cdn.intechopen.com/pdfs-wm/35517.pdf>>
- [16] CESTOVNÁ KANCELÁRIA SKONLINE.SK. 2000. In: *Splavovanie Hrona*. [online]. [cit. 2017-21-4]. Dostupné na internete: <<http://www.skonline.sk/vodactvo.php?id=1195><http://www.skonline.sk/vodactvo.php?id=1195>>
- [17] ENVIROPORTÁL. 2007. In: *Štátny zoznam osobitne chránených častí prírody SR*. 2007. [online]. [cit. 2017-10-4]. Dostupné na internete: <<http://uzemia.enviroportal.sk/about>>
- [18] KIPER, T. 2013. In: *Role of ecotourism in sustainable development. InTech*. [online]. [citované 2017-27-3]. s. 30. Dostupné na internete: <http://cdn.intechopen.com/pdfs/45414/InTechRole_of_ecotourism_in_sustainable_development.pdf>
- [19] KLAŠTER HOREHRONIE. 2017. In: *Bike & E-bike tour Horehroním*. Združenie cestovného ruchu. [online]. [cit. 2017-16-4]. Dostupné na internete: <<http://horehronie.net/sk/aktivity/vylety-na-objednavku/e-bike-tour-horehronim>>
- [21] KOŠICKÝ D., IVANIČ B. 2011. In: *Geomorfologické členenie Slovenska, 1:500 000*. [online]. [cit. 2017-8-4]. Dostupné na internete: <https://www.geology.sk/new/sites/default/files/media/geois/PrehľadneMapy/GM_mapa.pdf>
- [22] KUŽELOVÁ, M. 2012. In: *Zdravie a životný štýl*. [online]. [cit. 2017-3-4]. Dostupné na internete: <http://www.fithall.sk/rest/magazin/30-10-Zdravie-a-zivotny-styl/2041-chuze_hubnuti.html>
- [23] LEDVINA, P. 2005. In: *Ekoturistika a cestování ekologických aktivistů: diplomová práce*. Brno : Masarykova univerzita. 2005. . [online]. [citované 2017-30-3]. s. 166. Dostupné na internete: <<http://www.ledvinovi.cz/diplomka/diplomka.pdf>>
- [24] LESY SR., KLUČKA. P. 2017. In: *MEMORANDUM vo veci spolupráce pri rozvoji cyklistickej dopravy a cykloturistiky na Slovensku*. 27.3.2017. Bratislava. [online]. [cit. 2017-19-4]. s. 6. Dostupné na internete: <<http://www.lesy.sk/files/aktivity/memorandum-cykloturistami.pdf>>
- [25] MARUŠÁKOVÁ, Ľ. a kol. 2013. In: *Štúdiá rozvoja ekoturistiky a lesnej pedagogiky v regiónoch Levice, Krupina, Veľký Krtíš, Lučenec a Zvolen*. Poľovnícky a lesnícky

- kataster Zvolen. [online]. [cit. 2017-29-3]. s. 94. Dostupné na internete: <<http://www.nkik.uzletahalon.hu/media/10000/10452-turistika.pdf>>
- [26] MARUŠÁKOVÁ, Ľ. a kol. In: *Lesy pre ľudí*. Národné lesnícke centrum. 2012. [online]. [cit. 2017-15-4]. 47 s., ISBN 978 – 80 – 8093 – 171 – 1. Dostupné na internete: <<http://www.mpsr.sk/download.php?fID=6755>>
- [27] MEDAL, R. 2007. *Masový turizmus versus ekologický turizmus*. In: *Ďalekohľad - časopis pre environmentálnu výchovu a filozofiu*. 10.2007. [online]. [cit. 2017-30-3]. s. 28. Dostupné na internete: <<http://www.spirala.sk/wp-content/uploads/dalekohlad-10.pdf>> ISSN 1336-4642.
- [28] MINISTERSTVO DOPRAVY, VÝSTAVBY A REGIONÁLNEHO ROZVOJA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2013. In: *Národná stratégia rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky v Slovenskej republike*. Druhé vydanie 2015. [online]. [cit. 2017-5-4]. s. 46. Dostupné na internete: <http://www.telecom.gov.sk/index/open_file.php?file=doprava/cyklistika/Cyklostrategia_2013_druhe_vydanie_SK.pdf>
- [29] MINISTERSTVO DOPRAVY, VÝSTAVBY A REGIONÁLNEHO ROZVOJA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2013. In: *Stratégia rozvoja cestovného ruchu do roku 2020*. 10.6.2013. [online]. [cit. 2017-5-4]. s. 46. Dostupné na internete: <<http://www.telecom.gov.sk/index/index.php?ids=143964>>
- [30] MINISTERSTVO ŠKOLSTVA SR. 2017. In: *Register poskytnutých finančných prostriedkov*. 2017. [online]. [cit. 2017-16-4]. Dostupné na internete: <https://www.minedu.sk/data/files/7412_2017-registerdotacii.xls>
- [31] POVAŽAN, R. WEISS, P. 2014. In: *Cestovný ruch a životné prostredie. Sektorová indikátorová správa*. Rok vydania: 2016. [online]. [cit. 2017-24-4]. s. 54. Dostupné na internete: <<http://www.enviroportal.sk/spravy/detail/2662>>
- [32] SLOVENSKÁ SKIALPINISTICKÁ ASOCIÁCIA. 2004. In: *Skialpinizmus na území Národných parkov*. Stará stránka. [online]. [cit. 2017-19-4]. Dostupné na internete: <<http://www.skimountaineering.sk/skm.php>>
- [33] SLOVENSKÁ SKIALPINISTICKÁ ASOCIÁCIA. 2016. In: *Stanovy SSA. Nová stránka*. [online]. [cit. 2017-20-4]. Dostupné na internete: <<https://www.skialpuj.sk/sk/informacie/Stany-SSA>>
- [34] SLOVENSKÝ ÚSTAV TECHNICKEJ NORMALIZÁCIE. 2006. In: *STN 01 8025 : Turistické značenia*. Bratislava. 8.2016. [online]. [cit. 2017-14-4]. s. 40. Dostupné na internete: <https://www.tulak.online/wp-content/uploads/2016/05/KTS_norma_STN_01_8025.pdf>
- [35] SPRÁVA CHKO POĽANA. 2010. In: *O CHKO*. [online]. [cit. 2017-11-4]. Dostupné na internete: <<http://www.chkopolana.eu/o-chko/>>
- [36] SPRÁVA NP MURÁNSKA PLANINA. 2009. In: *Základné údaje*. [online]. [cit. 2017-11-4]. Dostupné na internete: <<http://www.npm.sk/obsah/muranska-planina>>
- [37] SPRÁVA NP NÍZKE TATRY. 2007. In: *Základné informácie*. [online]. [cit. 2017-11-4]. Dostupné na internete: <<http://www.napant.sk/info/napant.htm>>

- [38] SPRÁVA NP VEĽKÁ FATRA. 2010. In: *Základné údaje*. [online]. [cit. 2017-11-4]. Dostupné na internete: <http://www.sopsr.sk/velkafatraweb/sk/zakladne_udaje.php>
- [39] SPRÁVA SLOVENSKÝCH JASKÝŇ, SSJ. 2017. In: *Návštevnosť jaskýň*. [online]. [cit. 2017-24-4]. Dostupné na internete: <<http://www.ssj.sk/sk/navstevnost-jaskyn>>
- [40] THE INTERNATIONAL ECOTOURISM SOCIETY. 2015. In: *TIES Announces Ecotourism Principles Revision*. 7.1.2015. [online]. [cit. 2017-30-3]. Dostupné na internete: <<http://www.ecotourism.org/news/ties-announces-ecotourism-principles-revision>>
- [41] THE INTERNATIONAL ECOTOURISM SOCIETY. 2015. In: *What is Ecotourism*, [online]. [citované 2017-28-3]. Dostupné na internete: <<http://www.ecotourism.org/what-is-ecotourism>>
- [42] UNITED NATIONS. 21.10.2015. In: *Transforming our world: The 2030 Agenda for sustainable development*. [online]. [cit. 2017-6-4]. Dostupné na internete: <<https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>>
- [43] ÚSTAV TURIZMU, s.r.o. 2005. In: *Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike. Ministerstvo hospodárstva SR, odbor cestovného ruchu*. [online]. [cit. 2017-8-4]. s. 114. Dostupné na internete: <<http://www.telecom.gov.sk/index/index.php?ids=102523>>
- [44] VAN BREUGEL, L. 2013. In: *Community-based tourism: Local participation and perceived impacts*. [online]. [citované 2017-28-3]. s. 83. Dostupné na internete: <http://www.ru.nl/publish/pages/757346/thesis_liedewij_van_breugel_scs.pdf>
- [45] WEAVER, D. B. a kol. 2001. In: *The encyclopedia of ecotourism*. CABI Publishing. [online]. [citované 2017-30-3]. s. 668. Dostupné na internete: <http://shora.tabriz.ir/Uploads/83/cms/user/File/657/E_Book/Tourism/The%20Encyclopedia%20of%20Ecotourism.pdf>
- [46] ZASTUPITEĽSTVO BBSK č. 241/2016. In: *Koncepcia rozvoja cestovného ruchu Banskobystrického samosprávneho kraja na roky 2016 – 2021*. Banskobystrický samosprávny kraj. 6.6.2016. [online]. [cit. 2017-8-4]. s. 45. Dostupné na internete: <<https://www.vucbb.sk/>>

Právne predpisy

- [47] SLOVENSKÝ ÚSTAV TECHNICKÉJ NORMALIZÁCIE. 2006. In: STN 01 8025 : Turistické značenia. Bratislava. 8.2016. [online]. [cit. 2017-12-4]. s. 40. Dostupné na internete: <https://www.tulak.online/wp-content/uploads/2016/05/KTS_norma_STN_01_8025.pdf>
- [48] Vyhláška č. 9/2004 Krajského úradu životného prostredia v Žiline o Návštevnom poriadku Národného parku Nízke Tatry a jeho ochranného pásma zo 4. Októbra 2004.
- [49] Zákon č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí z 5. Decembra 1991.
- [50] Zákon č. 326/2005 Z. z. o lesoch z 23. Júna 2005.
- [51] Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny.

Prílohy

Príloha 1 : Úplné znenie otázok dotazníkového prieskumu

1. Aké je Vaše pohlavie?

- a) Muž
- b) Žena

2. Aká je Vaša veková kategória?

- a) 15 – 25 rokov
- b) 26 – 45 rokov
- c) 46 – 65 rokov
- d) 66 rokov a viac

3. Myslíte si, že ekoturizmus priaznivo pôsobí na rozvoj cestovného ruchu?

- a) Áno
- b) Nie

4. Ako často sa venujete pohybovým aktivitám? (napr. pešej turistike, cykloturistike alebo aj iným aktivitám)

- a) Každý deň
- b) Jedenkrát za týždeň
- c) Niekoľkokrát do mesiaca
- d) 1 až 3 krát do roka
- e) Nevenujem sa pohybovým aktivitám

5. Ako často navštevujete turistickú a rekreačnú oblasť Horehronia?

- a) Každý týždeň
- b) Jedenkrát do mesiaca
- c) Niekoľkokrát do roka
- d) Nenavštevujem oblasť Horehronia

6. Aká je dĺžka vášho pobytu v oblasti Horehronia?

- a) 1 – 3 dni
- b) 4 – 7 dní
- c) 8 – 14 dní
- d) 15 a viac
- e) Nechodievam na Horehronie

7. Odkiaľ čerpáte informácie o regióne?

- a) Z ponúk cestovných kancelárií
- b) Od odporúčaní priateľov a známych
- c) Z predchádzajúcej skúsenosti
- d) Z médií (tlač, rozhlas, TV)
- e) Z internetu
- f) Z propagačných materiálov

8. Za akým účelom navštevujete turistickú a rekreačnú oblasť Horehronia?

- a) Pešia turistika
- b) Cykloturistika
- c) Iné letné športy (splavovanie, rekreačné jazdectvo, horolezectvo)
- d) Zimné športy (skialpinizmus, bežecké lyžovanie)
- e) Kultúrne, športové a iné podujatia
- f) Výlety s rodinou alebo priateľmi
- g) Len prechádzam oblasťou

9. Ktoré oblasti Horehronia ste už navštívili?

- a) Muránska planina
- b) Veľká Fatra
- c) Nízke Tatry
- d) Muránska planina
- e) Veporské vrchy
- f) Poľana

10. Ako by ste ohodnotili zázemie a podmienky pre turistiku v danej oblasti?

- a) Veľmi dobré
- b) Dobré
- c) Uspokojivé
- d) Nevyhovujúce
- e) Nevieť určiť

11. Aké služby cestovného ruchu využívate v oblasti Horehronia? (možnosť označenia viacerých odpovedí)

- a) Ubytovanie
- b) Stravovanie
- c) Lyžiarske vleky a lanovky
- d) Požičiavanie bicyklov a elektrobicyklov
- e) Sprevádzanie po náučných chodníkoch a turistických trasách sprievodcom
- f) Služby spojené s jazdou na koňoch
- g) Požičiavanie člnov, lodí, vodných skútrov, vodných bicyklov

12. Sú pre Vás služby cestovného ruchu v danej oblasti finančne dostupné?

- a) Áno
- b) Ako ktoré, záleží to od poskytovanej služby
- c) Nie, sú príliš drahé
- d) Nevieť posúdiť

13. Myslíte si, že infraštruktúra cykloturistiky je dostačujúca? (ak nie, čo tam podľa Vás chýba?)

- a) Áno
- b) Nie
- c) Nevieť posúdiť

.....

14. Ako hodnotíte súčasný stav rozvoja cestovného ruchu v oblasti Horehronia?

- a) Dostatočne rozvinutý
- b) Priemerne rozvinutý
- c) Málo rozvinutý
- d) Neviem posúdiť

15. Aké sú podľa vás hlavné bariéry rozvoja ekoturizmu na Horehroní? (možnosť označenia viacerých odpovedí – 3 bariéry)

- a) Ľahostajný prístup návštevníkov a podnikateľských subjektov k životnému prostrediu
- b) Nedostatok finančných prostriedkov a plytvanie
- c) Zlá dostupnosť
- d) Neprimerane vysoké ceny
- e) Slabá propagácia a marketing
- f) Nedostatočné vzdelávanie v oblasti environmentálnej výchovy
- g) Nedobudovaná a zastaralá infraštruktúra
- h) Slabý záujem zainteresovaných subjektov
- i) Nedostatočná spolupráca a komunikácia medzi zainteresovanými subjektmi
- j) Nekoncepčný a stále narastajúci rozvoj masových, veľkokapacitných stredísk

16. Čím si myslíte, že je región Horehronia výnimočný?

- a) Zachovalou prírodou
- b) Bohatou kultúrou a tradíciami
- c) Podmienkami pre športovo-rekreačné aktivity
- d) Úrovníou poskytovaných služieb

17. Snažíte sa prispievať k ochrane životného prostredia pri realizácii aktivít ekoturizmu?

- a) Áno
- b) Nie